

Torsdagen den
22 mars 1979

Torsdagen den 22 mars

Kl. 12.00

*Fyllnadsval
till utskott*

*Om förhållandena
vid socialstyrelsens
läkemedels-
avdelning i Uppsala*

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

§ 1 Fyllnadsval till utskott

ANDRE VICE TALMANNEN: Som ny suppleant i justitieutskottet efter Iris Mårtensson har socialdemokratiska riksdagsgruppen anmält Åke Green.

Som ny suppleant i utbildningsutskottet efter Åke Green har socialdemokratiska riksdagsgruppen anmält Iris Mårtensson.

Andre vice talmannen förklarade därefter valda till

suppleant i justitieutskottet

Åke Green (s)

suppleant i utbildningsutskottet

Iris Mårtensson (s)

§ 2 Justerades protokollen för den 14 innevarande månad.

§ 3 Om förhållandena vid socialstyrelsens läkemedelsavdelning i Uppsala

Statsrådet HEDDA LINDAHL erhöll ordet för att besvara *Hans Alséns* (s) den 8 mars anmälda fråga, 1978/79:417, till socialministern, och anförde:

Herr talman! I en skrivelse till regeringen från personalen vid socialstyrelsens läkemedelsavdelning i Uppsala sägs bl. a. att läkemedelskontrollen inte fungerar tillfredsställande på grund av brist på personal. Med anledning av skrivelsen har Hans Alsén frågat socialministern vilken hans uppfattning är om situationen vid läkemedelsavdelningen och om han avser att vidta åtgärder för att komma till rätta med rådande problem.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Vid flyttningen av socialstyrelsens läkemedelsavdelning till Uppsala år 1976 föredrog en stor del av personalen att söka sig annat arbete i Stockholm. Under en relativt kort tid omsattes närmare tre fjärdedelar av personalen. Även om förhållandena har förbättrats finns det fortfarande vakanser. Därtill

Torsdagen den
22 mars 1979

*Om förhållandena
vid socialstyrelsens
läkemedels-
avdelning i Uppsala*

kommer att nyanställd personal måste skolas in i arbetet. För att underlätta rekryteringen av personal för vetenskapliga uppgifter har regeringen medgivit kontraktsanställning i ett flertal fall. Jag vill också nämna att lönerna för läkare vid avdelningen efter förhandlingar har höjts väsentligt under senare år.

I årets budgetproposition (prop. 1978/79:100, bil. 8) har regeringen föreslagit åtgärder för att förstärka resurserna vid läkemedelsavdelningen. Sålunda har medel beräknats för dels vissa tjänsteomvandlingar inom de farmakologiska och farmaceutiska enheterna, dels utökning av resurser för läkemedelsavdelningens inspektionsverksamhet. Vidare har medel beräknats för bl. a. en tjänst som patolog och för ökad informationsverksamhet.

Regeringen har nyligen i en proposition (1978/79:118) lagt fram förslag om åtgärder som syftar till att underlätta arbetet vid läkemedelsavdelningen. Förslagen bygger på läkemedelskontrollutredningens betänkande (Ds S 1978:12). I propositionen föreslås bl. a. förenklade regler för handläggning av ärenden om specialdestinerade livsmedel till barn under 16 år. Förslaget innebär att avdelningen i fortsättningen inte behöver handlägga enskilda ärenden av detta slag. Antalet sådana ärenden uppgår till ca 15 000 per år. För att allmänheten skall få tillgång till vissa nya värdefulla läkemedel tidigare än vad som nu är fallet, föreslås i propositionen att sådana läkemedel skall få registreras och säljas med förbehåll i avvaktan på resultatet av den slutliga prövningen.

I nämnda betänkande har också lagts fram ett tiopunktsprogram för att göra arbetet med registrering av farmaceutiska specialiteter effektivare. Förslagen innebär betydande rationaliseringar av arbetet.

Jag vill här också nämna att frågan om läkemedelskontrollens organisation i stort behandlas i samband med det arbete som pågår med socialstyrelsens framtida uppgifter och organisation.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga, som berör förhållandena vid socialstyrelsens läkemedelsavdelning i Uppsala.

Bakgrunden till frågan är, som har sagts i svaret, personalens öppna brev av den 20 februari i år, som ger en smått chockerande bild av situationen. Svaret är av den karaktären att jag får en känsla av att statsrådet gärna vill lyfta fram propositionen 118 som ett slags svar på frågan. Därför är det viktigt att påpeka att när personalens skrivelse avfattades var man väl införstådd med vad propositionen skulle innehålla. Personalens brev är således – och det har jag fått klart belägg för – helt enkelt en reaktion på innehållet i den proposition som man visste skulle komma. Propositionen 118 är därför ett mycket klenk svar på mina frågor och i synnerhet på personalens brev.

Socialstyrelsens läkemedelsavdelning ansvarar för samhällets åtgärder inom läkemedelsområdet i form av bl. a. urval, kontroll och information om läkemedel och närstående varugrupper. Som jag ser det måste det vara riksdagens avsikt att samhällets övervakningsfunktioner skall fungera effektivt. Så är inte fallet i fråga om läkemedelsavdelningen, den saken är helt

klar. För att det skall vara möjligt att uppnå effektivitet krävs en kvalitativt högtstående insats av alla som är verksamma inom läkemedelsavdelningen, med andra ord personal med kunskaper inom olika delar av läkemedelsområdet. Personalen på den här avdelningen är således den helt avgörande resursen.

Läkemedelsförsäljningen har under flera decennier varit i kraftig expansion. Detta har medfört att läkemedelsindustrin har skaffat sig allt större resurser. En motsvarande resursutveckling har inte medgivits läkemedelskontrollen under senare år, och det är just detta som är det stora dilemmat. Det är också därför personalen säger i sitt brev:

”Vi har kunnat konstatera under det senaste året en närmast dramatisk förändring av förutsättningarna att behålla och rekrytera kvalificerad personal av alla kategorier till läkemedelsavdelningen. Vi anser att läget nu har blivit så allvarligt att kraftfulla åtgärder omgående måste vidtagas.”

Detta yttrande bör ses mot bakgrund av vad man vidare säger i brevet:

”De alltmer komplicerade moderna läkemedlen kräver högt kunnande hos dem som vid kontrollen skall fatta avgörande beslut i ärenden rörande dessa läkemedels ändamålsenlighet — — — Det är en självklar rättighet för patienter i Sverige att nya värdefulla läkemedel snabbt kan tillföras sjukvården och samtidigt att läkemedel vars medicinska ändamålsenlighet inte längre är godtagbar, t. ex. på grund av upptäckta biverkningar, snabbt avlägsnas från marknaden.”

Har statsrådet någon erinran mot det resonemanget? Jag skulle vara intresserad av att få ett svar på den frågan.

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! Läkemedelsavdelningens bristande balans i fråga om registrering är inte någon ny företeelse. Vi har väl nu visat att vi verkligen vill göra någonting åt detta, att vi vill sätta in en resursförstärkning.

När det gäller lönerna för apotekare och receptarier vid läkemedelsavdelningen vill jag framhålla att detta är en fråga för arbetsmarknadens parter. Det ankommer givetvis inte på mig att här i kammaren göra något uttalande som kan innebära att jag föregriper kommande avtalsförhandlingar. Jag vill endast konstatera att det råder betydande löneskillnader mellan läkemedelsavdelningen å ena sidan och industrin och apoteksväsendet å den andra.

Vad beträffar lönerna för läkare vid läkemedelsavdelningen höjdes dessa väsentligt 1977. De ligger nu i stort sett på samma nivå som den som gäller för läkare inom sjukvården. Som jag nämnde i mitt frågesvar har regeringen också i ett flertal fall medgivit kontraktsanställning med högre lön när det gäller personer med vetenskapliga uppgifter. Det gäller i första hand läkare, men i några fall också apotekare.

Inom läkemedelsavdelningen har det ansetts att nuvarande regler om tjänsteårsberäkning utgör ett hinder för rekrytering av läkare. Jag kan nämna att socialstyrelsen har tillsatt en arbetsgrupp, i vilken ingår representanter för bl. a. Läkarförbundet, med uppgift att se över gällande bestämmelser om bl. a. tjänsteårsrätt och meritvärdering. Enligt vad jag har inhämtat siktar

man till mindre detaljerade bestämmelser, som medger en friare meritvärdering. Förslag i ämnet väntas under 1979.

Jag har ytterligare något att säga, men det får jag komma tillbaka till, eftersom min taletid nu är slut.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Jag fick inget svar på min direkta fråga, men statsrådet har ju lovat att komma tillbaka. Då kanske jag får passa på att framföra ytterligare en fråga som kan tas upp vid det tillfället.

Statsrådet tog själv upp lönefrågorna – jag berörde inte dem, men de är säkert problemets kärna – och det är givetvis inte riksdagens uppgift att diskutera dessa. Eftersom statsrådet gav en inuit till det vill jag ändå fråga, mot bakgrund av statsrådets allmänna liberala grundsyn och som jag förstår bejakande av en marknadshushållning: Är det inte så, att man får ta vissa konsekvenser av en marknadshushållning? Bl. a. finns det ju på den del av marknaden där lönefrågan är avgörande en konkurrenssituation som samhället måste ta hänsyn till och försöka anpassa sig till. Annars uppstår ju det förhållande som i dag existerar på det här området, nämligen att de som tillverkar och distribuerar läkemedel kan skaffa sig den verkligt kunniga personalen inom alla kategorier, medan den samhällsmyndighet som skall svara för kontrollen av konkurrensskäl icke kan skaffa sig den personal som är nödvändig för att utföra denna viktiga kontroll. Delar statsrådet min uppfattning att detta är ett problem som på olika sätt måste beaktas vid den fortsatta hanteringen?

Får jag sedan avsluta inlägget med att understryka vad som sägs i svaret. Där står det bl. a. följande:

”I propositionen föreslås bl. a. förenklade regler för handläggning av ärenden om specialdestinerade livsmedel till barn under 16 år. Förslaget innebär att avdelningen i fortsättningen inte behöver handlägga enskilda ärenden av detta slag. Antalet sådana ärenden uppgår till ca 15 000 per år.”

Det här låter mycket, men man skall vara på det klara med att *en* person i dag handlägger sammanlagt 30 000 sådana ärenden. Det är alltså fråga om en person som slipper att handlägga hälften av det antal ärenden som vederbörande nu har handlagt. Mera rör det sig inte om.

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! Det är riktigt som Hans Alsén säger att det bl. a. när det gäller hanteringen av läkemedelskontroll verkligen råder en konkurrens mellan staten och det enskilda näringslivet. Självfallet är jag bekymrad över den nuvarande situationen vid läkemedelsavdelningen. Av vad jag har sagt här i dag tycker jag att det framgår att en del har gjorts för att förbättra arbetssituationen på avdelningen. Jag kan försäkra Hans Alsén att jag kommer att följa denna fråga med uppmärksamhet, vilket jag i rätt hög grad också tidigare har gjort. Jag kommer också att vidta de åtgärder som Hans Alsén väntar på.

Beträffande de specialdestinerade läkemedlen vill jag säga att jag tycker att det är litet konstigt om det bara motsvarar vad en enda befattningshavare utför, kanske på halvtid. Antalet ärenden uppgår ju till 15 000 per år, vilket motsvarar 70 ärenden per dag. Om en befattningshavare hinner med så många ärenden på t. ex. en förmiddag, kan det väl knappast vara fråga om någon egentlig prövning av ärendena.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! De siffror som jag nämnde i mitt senaste inlägg har jag fått av personalen. Det gäller alltså totalt 30 000 ärenden av det här slaget. Antalet skulle sedan minskas till 15 000. De 30 000 ärendena har alltså handlagts av *en* person. Det är de uppgifter som finns.

Statsrådets senaste inlägg ger mig anledning att tala om vad personalen säger i sin skrivelse på s. 3. Jag har en obehaglig känsla av att personalen har mer rätt än vad man kan ana. Det står bl. a. följande: Vi hoppas att orsaken till denna svaga satsning – alltså den svaga resursmässiga satsningen – är dåliga kunskaper om det allvarliga läget på läkemedelsavdelningen och hoppas att en missriktad sparsamhetsiver icke ligger bakom förslaget.

Jag får en känsla av att dåliga kunskaper om den allvarliga situationen kanske ändå ligger bakom både svaret och den allmänna inställningen. Är nu statsrådet beredd att noga följa frågan, ja, inte bara följa den utan verkligen ta erforderliga initiativ, har jag anledning att vara glad för att frågan väcktes. Då har ju personalen och saken som sådan vunnit på detta.

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! Jag försökte påpeka förut att detta inte är någon ny fråga. Det är en fråga som vi har ärvt från gamla regeringar. Vi har nu visat att vi har viljan att förbättra situationen, och jag tycker att Hans Alsén skulle vara nöjd med det.

Jag skall återkomma till denna fråga, och jag kan också tala om att vi kommer att träffa personalen från läkemedelsavdelningen – jag tror att det blir den 5 april. Då skall vi göra en ordentlig genomgång av de problem som finns.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Det är väl så att om man tar över regeringsansvaret får man finna sig i att man också får motta den kritik som kan anses berättigad. Det framförs också i skrivelsen, vilket jag har betonat, att det är under de senaste åren som förhållandena blivit särskilt kritiska och besvärliga. Vad jag har förstått har vi haft en borgerlig regering under de senaste åren. Det vore naturligtvis trevligare i och för sig om man i alla stycken ärvde sådant som man kunde få glädje och nytta av och få beröm för – men när problemen finns och när berörda personer har pekat på dem på det flagranta sätt som de har, får man finna sig i att den här diskussionen tas upp i riksdagen. Och är nu statsrådet beredd att på allt sätt gripa sig an de här problemen får jag för dagen

Torsdagen den
22 mars 1979

---

*Om åtgärder med
anledning av vars-
let vid AB Lödöse
Varf*

nöja mig med det beskedet. Men jag säger som statsrådet: Jag kommer att noga följa frågan.

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! Det är alltid angenämt att föra en debatt när man har samma målsättning, och det har vi tydligen. Detta är ett gammalt problem, som är äldre än två år, käre Hans Alsén. Men det gör inte att jag är mindre entusiastisk när det gäller att ta mig an denna uppgift – eftersom jag faktiskt är väldigt intresserad av att läkemedelskontrollen skall fungera utmärkt. Jag är vidare intresserad av att läkemedelsinformationen skall få bättre resurser. Jag tror att Hans Alsén delar den uppfattningen.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Ja, jag har efter fattig förmåga försökt ge uttryck för att jag delar den uppfattningen. I den position som jag och mitt parti befinner oss i har vi betydligt mindre möjligheter än regeringen att förbereda och vidtaga de åtgärder som framför allt personalen på berörd institution förväntar sig. När man nu har fått ta del av sjukvårdsministerns i dag utställda löften har man all anledning att känna förhoppningar och hysa en viss optimism. Jag tror att det är det människorna på institutionen i fråga behöver. Det är nämligen en mycket besvärlig situation för berörda personalgrupper av alla kategorier. Det skall vi vara medvetna om. Med tanke på den strategiska betydelse som den här verksamheten har måste man från olika håll fästa största avseende vid de synpunkter som har framförts.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om åtgärder med anledning av varslet vid AB Lödöse Varf

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Hilding Johanssons* (s) den 7 mars anmälda fråga, 1978/79:409, och anförde:

Herr talman! Hilding Johansson har frågat mig vilka åtgärder regeringen vidtagit med anledning av varslet vid Lödöse Varf samt vilka åtgärder regeringen avser att vidta.

I höstas varslade Lödöse Varf om uppsägning av 75 personer. I samband med detta utgick beställarstöd till en beställning av ett tankfartyg som lades på varvet för att göra den planerade omställningen smidigare.

För ca en månad sedan fick de 75 personerna sluta sina anställningar vid varvet. I dag har nästan alla dessa fått ny anställning eller genomgår någon form av utbildning. Detta förhållandevis tillfredsställande resultat, framför allt med tanke på den korta tid som gått sedan uppsägningarna skedde, har kunnat uppnås bl. a. genom intensiva insatser från arbetsförmedlingen.

För ett par veckor sedan varslade varvet ytterligare 60 personer om avsked fr. o. m. den 1 oktober i år. Vid de kontakter som arbetsmarknadsverket har

haft med Lödöse Varf med anledning av detta har varvet tillbakavisat samtliga de stödformer som har erbjudits och som regeringen har till sitt förfogande. För att hjälpa dem som nu varslats till nya anställningar eller utbildning kommer sedvanliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder att sättas in på samma sätt som skedde i fråga om den tidigare uppsagda personalen.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag får tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga. När jag förra gången ställde en fråga i samma ärende var mitt syfte att söka förebygga ytterligare varsel vid Lödöse Varf. Nu har detta varsel ändå kommit. Utöver de 75 personer som slutat har nu ytterligare 60 varslats, och det gör att arbetsstyrkan kommer att minska till ungefär 100 personer. Samtidigt har det sagts att det efter sommaren icke skall byggas några fartyg vid Lödöse Varf.

Det finns framför allt två anledningar till att reagera i detta sammanhang. För det första drabbar detta varsel de anställda mycket hårt, och det drabbar också Lilla Edets kommun. Det är tillfredsställande att så många av de 75 kunnat erhålla utbildning eller annan hjälp, och jag vill begagna detta tillfälle till att ge en eloge åt arbetsförmedlare och andra som varit engagerade i dessa strävanden. Men 135 jobb går förlorade i en kommun där antalet arbetstillfällen är mycket litet. Såvitt jag vet är Lilla Edets kommun den värst drabbade i norra delen av Älvsborgs län. Det kommer i fortsättningen i stort sett endast att återstå pappersindustrier i kommunen, och vissa av dessa brottas med problem.

För det andra måste vi se till att riksdagens beslut följes. Riksdagen förklarade på förslag av ett enhälligt näringsutskott att man skall tillsätta en kommission för de mindre och medelstora varven. Så har också skett, även om det dröjde länge – enligt min mening alltför länge, men det skall jag inte diskutera med arbetsmarknadsministern just nu.

Näringsutskottet anförde beträffande dessa varv: "I dess uppdrag bör ingå även att undersöka de mindre och medelstora varvens möjligheter att inrikta sin verksamhet på bl. a. specialfartyg. Vidare bör kommissionen utarbeta förslag till utformning och omfattning av ett statligt stöd till dessa varv. I avvaktan på att det här angivna utredningsarbetet har slutförts bör enligt utskottets mening inte vidtas åtgärder som kan vara av avgörande betydelse för de olika varvens framtid."

Det aktuella varvet vidtar emellertid nu åtgärder som förändrar dess karaktär. Där kommer, enligt dess egen förklaring, inte längre att byggas några fartyg. Vad gör då arbetsmarknadsministern i denna situation?

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Vad vi gör framgår redan av slutet på mitt svar till Hilding Johansson. Mot bakgrund av vad som har förevarit i denna fråga tror jag också att Hilding Johansson inser, att det är vad arbetsmarknadsverket och arbetsmarknadsministern just nu kan göra. De aktuella insatserna, i förmedlingsarbetet och i annan ordning, skall vi på samma sätt som hittills skett sätta

Torsdagen den
22 mars 1979

*Om åtgärder med
anledning av vars-
let vid AB Lödöse
Varf*

in med all kraft, och jag hoppas att problemen skall kunna klaras upp den vägen.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är självfallet bra att dessa arbetsmarknadsmässiga åtgärder sätts in, och på den punkten har arbetsmarknadsministern och jag inte några delade meningar. Men jag hoppas att vi inte heller har några delade meningar när det gäller att bedöma företagets handlande i detta fall. För min del upplever jag det som beklämmande att arbetsmarknadsministern inför kammaren måste redovisa att samtliga stödformer som riksdagen beslutat om har erbjudits varvet men att det har sagt nej till dessa.

Vi har hamnat i den situationen att den som handlägger dessa ärenden i regeringen inför kammaren måste förklara att det nu inte går att göra något mer. Riksdagen fattar beslut i dessa frågor, men beslutet kan inte genomföras. Regeringen anser sig inte ha medel till sitt förfogande för att åstadkomma detta. Det rullar upp en mycket stor fråga, nämligen hur riksdagen skall kunna få sina beslut genomförda, om ett företag, som i detta fall, helt enkelt inte accepterar de former för stöd som finns utan, trots att riksdagen beslutat i annan riktning, nu vill låta varvet upphöra med sin varvsverksamhet. Det är beklämmande och avslöjande.

Det spörsmålet hinner vi inte diskutera på denna korta stund, men jag vill komma igen och föra en debatt om detta, eftersom det gäller en stor och väsentlig fråga. Men skulle vi ändå inte, var och en för sig, kunna rikta en ny vädjan till företaget att utnyttja dessa stödformer, så att man inte fick verkställa dessa varsel som är besvärande för de anställda och för kommunen och även för riksdagen därför att det visar att riksdagens beslut inte genomförs.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Får jag bara erinra om att vi har tvingats göra en kraftig neddragning av varvskapaciteten i Sverige. Den neddragningen har också fått sina bieffekter på de mindre och medelstora varven. Jag tror att både Hilding Johansson och jag är helt på det klara med att det blir sådana effekter.

Nu pågår ett utredningsarbete om strukturen på de mindre och medelstora varven. Vi får vänta och se vad utredningen kommer till för resultat och bedöma vilka åtgärder som behöver vidtas med anledning av det arbetet.

För dagen är situationen vid Lödöse Varf den att man har bedömt de vidtagna åtgärderna som nödvändiga. Varken Hilding Johansson eller jag kan göra något åt det.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag hoppades att arbetsmarknadsministern skulle utnyttja det här tillfället att från kammarens talarstol, eller gärna från statsrådsbänken, vädja till företaget att här visa social hänsyn och även iakttäta det beslut som riksdagen har fattat. Jag ber att få göra denna vädjan från kammarens talarstol. Det bör väl nå fram även till ägarna.

Det bekymmersamma är att medan denna kommission arbetar så försvinner Lödöse Varv. Dess struktur förvandlas på ett sådant sätt, att om kommissionen kommer fram till att detta är ett varv som skall bibehållas till en viss kapacitet så blir det inte möjligt, för under tiden som kommissionen arbetar med frågan avvecklar ägarna betydande delar av detta varv.

Inför detta anser sig regeringen ingenting kunna göra.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Regeringen anser sig ingenting kunna göra, säger Hilding Johansson. Regeringen har vidtagit de åtgärder som riksdagen har begärt av regeringen. Vi har gjort de insatser som varit möjliga också på det arbetsmarknadspolitiska området. Jag tycker nog att Hilding Johansson i detta sammanhang skall erkänna att de insatserna varit så framgångsrika, att man på osedvanligt kort tid har kunnat placera de personer som blev varslade i en tidigare omgång och som nu är friställda. Jag tror också att det, mot bakgrund av den arbetsmarknadssituation som i dag kan beskrivas för Älvsborgs län på detta område, finns goda förutsättningar att klara denna omgång.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! I mitt första inlägg erkände jag värdet av de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som satts in. Men här gäller det ju att bevara sysselsättningar inom en kommun som hårt har drabbats av arbetslöshet och där det samtidigt genomförs en nedbantning av ett varv, trots att riksdagen har beslutat att det inte skall ske under tiden som kommissionen arbetar.

Det är denna situation som jag tycker är beklämmande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om ekonomiskt stöd för att förbättra arbetsmarknaden i Motalaregionen

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara Christer Nilssons (s) den 9 mars anmälda fråga, 1978/79:420, till industriministern, och anförde:

Herr talman! Christer Nilsson har frågat industriministern när han tänker svara på länsstyrelsens och den regionala utvecklingsfondens ansökningar om ekonomiskt stöd för att förbättra arbetsmarknaden i Motalaregionen.

Efter samråd med industriministern besvarar jag frågan.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anhöll i oktober 1978 om att sammanlagt 100 milj. kr. skall ställas till länsstyrelsens och utvecklingsfondens förfogande för åtgärder som skall förbättra arbetsmarknaden i Motala. Länsstyrelsen angav inte några konkreta projekt i sin ansökan. Utvecklingsfonden har senare preciserat sitt behov till 38 575 000 kr.

På en fråga av Christer Nilsson svarade jag den 30 januari i år att regeringen

Om ekonomiskt stöd för att förbättra arbetsmarknaden i Motalaregionen

*Om ekonomiskt
stöd för att förbättra
arbetsmarkna-
den i Motalaregio-
nen*

inte var beredd att ställa 100 milj. kr. i särskilda medel till länsstyrelsens och utvecklingsfondens förfogande men att regeringen däremot var beredd att pröva konkreta åtgärdsförslag som har goda utsikter att ge ett varaktigt sysselsättningstillskott i Motalaregionen.

Som svar på dagens fråga vill jag börja med att framhålla att betydande medel ställs till förfogande genom reguljära arbetsmarknads- och industripolitiska åtgärder för att ge människorna i Motala arbete. Därutöver är regeringen beredd till extraordinära insatser för att trygga fortsatt verksamhet vid Luxor Industri AB.

Samtliga medel som riksdagen anvisat till utvecklingsfonderna för innevarande budgetår har redan, enligt vad jag har erfarit, fördelats på utvecklingsfonderna. I den senaste budgetpropositionen föreslår regeringen att utvecklingsfonderna skall få drygt 100 milj. kr. under perioden juli 1979–december 1980 för företagsservice, administration m. m. Vidare har regeringen nyligen, i propositionen om riktlinjer för industripolitiken m. m., föreslagit bl. a. att 300 milj. kr. skall ställas till utvecklingsfondernas förfogande för utlåning och 4 milj. kr. för intensifierad satsning på nyetablering av företag. Förslaget innebär en förstärkning av utvecklingsfondernas resurser. Statens industriverk avses på sedvanligt sätt få fördela medlen mellan utvecklingsfonderna. Fördelningen av dessa medel avses ske med beaktande av bl. a. behovet av industriell utveckling inom resp. län. Ansökningen från utvecklingsfonden i Östergötlands län kommer att lämnas över till statens industriverk.

Vad gäller länsstyrelsens framställning i övrigt kan jag nämna att regeringen i dag har beslutat att avge en proposition om den framtida utformningen av regionalpolitiken. I propositionen tas ett anslag upp för åtgärder i anslutning till länsplaneringen. Avsikten är att dessa medel skall kunna fördelas mellan länsstyrelserna. I samband med fördelningen kommer framställningen från länsstyrelsen i Östergötlands län att behandlas slutligt.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Wirtén för svaret.

Arbetsmarknadssituationen i Motala kommun har ytterligare försämrats under de senaste månaderna. Vi har i tidigare riksdagsdebatter konstaterat att 2 000 industrijobb försvunnit i Motalaregionen under en tvåårsperiod. Nu finns det risk för att mellan 600 och 1 000 arbetstillfällen försvinner under 1979.

Dagens riksdagsdebatt om arbetsmarknadskrisen i Motala är den tredje på drygt tre månader. Jag har i december förra året och i januari i år krävt att regeringen skulle ingripa med snabba och kraftfulla åtgärder för att förbättra arbetsmarknaden i Motalaregionen. Regeringen Ullsten har emellertid suttit med armarna i kors samtidigt som krisen har blivit allt värre. Regeringen beslutade visserligen i februari i år att staten via Investeringsbanken skulle ta över Luxor. Men då var krisen vid Luxor så djup att omständigheterna tvingade regeringen att handla.

---

*Om ekonomiskt
stöd för att förbättra
arbetsmarkna-
den i Motalaregio-
nen*

För en tid sedan lades en industripolitisk proposition på riksdagens bord. Regeringsförslaget – som har stora brister – löser inte Motalas arbetsmarknadsproblem.

I går fick massmedia information om den regionalpolitiska propositionen. Eftersom folkpartiregeringen tycker att det är viktigare att informera massmedia än riksdagens ledamöter, har jag inte haft tillfälle att läsa regeringsförslaget. Motala kommun förefaller emellertid inte att vara omnämnd i propositionen.

Folkpartiregeringen tänker inte heller – av svaret att döma – reagera positivt på länsstyrelsens och den regionala utvecklingsfondens begäran om ekonomiskt stöd för att förbättra arbetsmarknaden i Motalaregionen. Regeringen Ullsten är inte beredd att på allvar attackera den svåra situationen på arbetsmarknaden i Motala kommun.

Att vi i höstas fick en folkpartistisk minoritetsregering berodde på att riksdagens borgerliga majoritet var djupt splittrad i politikens sakfrågor. Många trodde när regeringen Ullsten tillträdde att den skulle föra en aktiv industri- och näringspolitik, som skulle samla breda majoriteter i riksdagen. Men nu vet vi bättre. Folkpartiregeringen litar till marknadskrafterna och tycks tro att en ökad vinst i företagen skall lösa de svåra strukturproblemen. Regeringens passiva attityd till Motalas arbetsmarknadsproblem är ett av många exempel på en misslyckad näringspolitik. Det har nu gått så långt att flera tidningar på ledarplats tycker att regeringens parlamentariska situation börjar bli ohållbar.

Herr talman! Jag slutar med att upprepa en fråga som jag ställde förra året till statsrådet Wirtén: Hur många industrijobb skall försvinna i Motala innan regeringen kommer med konkreta insatser för att häva sysselsättningskrisen i kommunen?

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Christer Nilsson går i sedvanlig ordning ut hårt, utan att ha särskilt mycket underlag för sina påhopp. Han säger att regeringen Ullsten har suttit med armarna i kors – och det säger han efter det att vi har vidtagit synnerligen aktiva åtgärder för att komma till rätta med situationen i Motala och framför allt krisen i Luxor. Det är rätt anmärkningsvärt att Christer Nilsson säger detta. Vad har Christer Nilsson gjort för att rätta till det svåra läget i Luxor? Mig veterligt inte ett dugg.

Han säger att arbetsmarknadssituationen i Motala har försämrats ytterligare. De uppgifter som jag har här visar att antalet kvarstående arbetssökande i Östergötlands län har minskat med inte mindre än 368 från januari till februari månad i år. Det är fakta, Christer Nilsson. När det gäller Motala distriktet har vi 1 144 kvarstående arbetssökande i februari 1979 mot 1 239 månaden innan. Får jag bara stillsamt be Christer Nilsson att i fortsättningen vara litet bättre underrättad och ha litet mer sakliga argument i debatten. Då kanske vi kan hjälpas åt när det gäller arbetsmarknadssituationen i Motala här i debatten i kammaren också.

Vidare har Christer Nilsson mage att påstå att vi inte försöker föra en aktiv

Torsdagen den
22 mars 1979

*Om ekonomiskt
stöd för att förbättra
arbetsmarkna-
den i Motalaregio-
nen*

industripolitik som leder till resultat. Bland det viktigaste att se på i det sammanhanget, Christer Nilsson, är hur det är med tillgången på nya jobb. Det är något som är intressant för människorna i Östergötland och Motala. Jag får därför meddela att det är en uppgång på lediga jobb i länet från 1 191 i januari till 3 241 i februari. Det är en mycket kraftig uppgång, Christer Nilsson.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Fakta är att när vi senast diskuterade Motalaregionens problem ansåg man att 600 jobb var hotade i år, medan man i dag talar om att mellan 800 och 1 000 jobb kan försvinna på arbetsmarknaden i Motalaregionen. Situationen har alltså inte förbättrats, som arbetsmarknadsministern tycks tro.

Rolf Wirtén svarar med att hänvisa till en politik som ju har lett till en rekordhög arbetslöshet – tidvis 117 000 arbetslösa – och sjunkande investeringar. De propositioner som nu har lagts på riksdagens bord är otillräckliga när det gäller att lösa arbetsmarknadsproblemen i Motala. Det finns heller ingenting som tyder på att dessa propositioner kan få en förankring i riksdagen.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har ju begärt 100 milj. kr. för att klara arbetsmarknaden i Motala. Jag är medveten om att länsstyrelsens begäran inte följer det traditionella mönstret, och jag förstår att statsrådet kan känna en viss tveksamhet mot den bakgrunden. Men jag vill på nytt ge Rolf Wirtén rådet: Bifall länsstyrelsens begäran, men betona att det är fråga om en försöksverksamhet, så får vi se om det är ett rimligt grepp!

Man får intrycket att arbetsmarknadsministern inte vill förstå hur allvarlig krisen är i Motala. Prognosen visar ju att 30 % av kommunens industriarbetsmarknad kommer att försvinna under tiden 1977–1979. Man kan inte komma ifrån att regeringen nonchalerar Motalas problem. Dessutom orkar den inte ens svara på ett brev från länsstyrelsen.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Christer Nilsson talar om vad han förmodar kommer att hända på arbetsmarknaden under 1979. Jag har redovisat fakta sådana de föreligger i dag – kalla siffror. Herr Christer Nilsson kan gärna efteråt i protokollet studera dem en gång till, om så önskas.

När det gäller hur det blir i fortsättningen får vi väl följa utvecklingen. Jag är medveten om att här finns åtskilliga problem. Det är därför vi har tagit oss an Östergötlands och Motalas problem på det seriösa sätt som regeringen gjort, och det kommer vi att fortsätta med. Det finns absolut inget av nonchalans från min sida på den här punkten.

Beträffande arbetslösheten tyckte jag faktiskt att jag hörde Christer Nilsson säga att 117 000 personer är arbetslösa. Han skakar på huvudet. Då skall jag släppa den siffran – det var i så fall en missuppfattning från min sida.

När det gäller de frågor som Christer Nilsson ställt är det exakt angivet att svaret kommer att lämnas i samband med fördelningen av pengar till

utvecklingsfonden och, vad gäller fördelning av resurser för länsplaneringen, i samband med den regionalpolitiska propositionen.

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Jag sade att regeringens politik vid en tidpunkt har lett till att 117 000 människor varit arbetslösa. Vid flera tillfällen har arbetslösheten legat över 100 000 personer. Men när vi diskuterade de här frågorna i december lovade statsrådet Wirtén att gå i närstrid med Motalaproblemen, och det var en deklARATION som man skrev mycket om i tidningarna i Östergötland. Man frågar sig vad det blivit av den här närstriden. Såvitt jag kan förstå har den begränsats till traditionella uppvaktningar på departementsnivå.

---

*Om ekonomiskt
stöd för att förbättra
arbetsmarknaden
i Motalaregionen*

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Får jag bara meddela kammaren att under den socialdemokratiska tiden uppgick antalet arbetslösa till 132 000. Jämför detta med det Christer Nilsson nämnde om vad som skett i januari 1979. Under den socialdemokratiska regeringstiden var det betydligt enklare att klara arbetsmarknadsproblemen än under den mycket svåra konjunkturnedgång med stora strukturproblem som vi haft att bemästra.

Närstrid, säger Christer Nilsson. Ja, sitter man kväll efter kväll, dag efter dag i departementet och diskuterar mycket ingående med de parter som är inblandade i Luxoraffären är det nog att betrakta som en osedvanligt närgående fight med ett svårt problem. Påståendet att vi kom fram till en traditionell lösning på problemet med Luxoraffären tror jag inte heller Christer Nilsson kan stå för.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Min uppfattning är att lovar man närstrid så innebär det aktivitet utöver det vanliga och inte bara att kontinuerligt sköta arbetet på departementet.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Det var inte arbete av det vanliga slaget vi bedrev när det gällde att komma till rätta med Luxorkrisen. Tvärtom var det en rätt ovanlig insats som gjordes från departementets sida. De aktiva insatserna för Östergötlands arbetsmarknad kommer vi att fortsätta med, det kan jag försäkra Christer Nilsson.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
22 mars 1979

*Om normerna för
tillsättning av stat-
liga tjänster*

Statsrådet MARIANNE WAHLBERG erhöll ordet för att besvara *Ivar Nordbergs* (s) den 7 mars anmälda fråga, 1978/79:407, och anförde:

Herr talman! *Ivar Nordberg* har frågat mig vilka kriterier som ligger till grund för regeringens bedömning vid tillsättning av tjänster och om dessa skiljer sig ifrån dem som myndigheterna tillämpar. Han har också frågat om jag avser att utfärda nya normer för myndigheterna, eftersom i många besvärssärenden under senare tid regeringens beslut har inneburit att en kvinna fått tjänsten och man av detta skulle kunna dra den slutsatsen, att myndigheterna inte i tillräcklig grad tar hänsyn till "jämlighetssträvandena" vid tillsättning av tjänster.

Regeringen grundar sina beslut om tillsättning av statliga tjänster på 11 kap. 9 § regeringsformen. Också andra myndigheter måste givetvis rätta sig efter den föreskriften. Den innebär att avseende skall fästas endast vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet. Av motiven till föreskriften framgår att bl. a. arbetsmarknadspolitiska hänsyn i vissa fall kan få vägas in som saklig grund. En strävan att åstadkomma jämnare fördelning mellan kvinnor och män inom olika tjänstekategorier kan vara ett hänsynstagande av det slaget.

I flera av de besvärssärenden som *Ivar Nordberg* förmodligen syftar på har inte jämställdhetssträvandena varit utslagsgivande. I dessa fall har regeringen – alldeles oberoende av att sökandena varit av olika kön – i stället haft en annan uppfattning än anställningsmyndigheten i frågan hur sökandenas förtjänst eller skicklighet skulle bestämmas. Men i andra fall där regeringen har ändrat myndighetens beslut till kvinnans förmån har även hänsyn tagits till att det gällt tjänster inom klart mansdominerade områden. Jag anser att regeringens beslut kommer att bli tillräckligt vägledande i den här frågan.

IVAR NORDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Man kan naturligtvis ha olika meningar om den besvärssätt som föreligger i samband med tillsättande av tjänster inom den statliga sektorn. Man kan diskutera om det är ett bra system eller inte, men så länge som vi har denna besvärssätt anser jag att det är mycket angeläget att respekten för och tilltron till det här systemet upprätthålls.

Både de som överklagar tillsättningsbeslut och de som får sina tillsättningar överklagade måste, som jag ser det, kunna känna att den överprövning som görs inom regeringen sker efter objektiva och sakliga grunder. Det måste också rimligen vara så att myndighet vid beslut om tillsättning av tjänster och regeringen vid prövning av besvärssärenden utgår från likvärdiga grundregler. Det är det som jag har frågat om, och i svaret på min fråga säger statsrådet att så är fallet. Jag tackar för den bekräftelsen men kan inte underlåta att påpeka att ju oftare som regeringen ändrar myndighetsbesluten i sådana här sammanhang, desto större anledning finns det att fråga sig om man verkligen utgår från likvärdiga grundregler. Det råder väl ingen tvekan om att antalet

ändrade beslut i tillsättningsärenden har ökat under senare tid.

Vi har ju inte möjlighet att gå in på enskilda ärenden i den här debatten, men jag vill avslutningsvis än en gång understryka hur viktigt det är att alla berörda skall kunna känna tilltro till det system för besvärspövning som vi har inom den statliga sektorn.

Statsrådet MARIANNE WAHLBERG:

Herr talman! Jag instämmer helt med Ivar Nordberg om att normerna måste vara desamma för alla myndigheter i tillsättningsärenden, liksom i alla andra beslutsärenden.

Jag är inte övertygad om att det har varit någon väsentlig ökning av besvärärenden. Jag kan inte bedöma det, eftersom jag själv bara har några månaders erfarenhet av den här typen av ärenden. Det kanske möjligen kan vara så att besvärärendena har fått en vidare spridning, just därför att jämställdhetsaspekten har kommit in i bilden, eller därför att man har trott att den har gjort det. Jag vill då bara erinra om att regering och riksdag har satt upp strävandena efter jämlikhet mellan män och kvinnor även när det gäller statliga tjänster som ett angeläget mål. Den aspekten får inte glömmas bort. Det är väl dessa strävanden vi försöker bevaka och på ett rättvist sätt tillgodose. Det gäller både män och kvinnor.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om vidgad lånegarantiram för skärgårdsstödet

Jordbruksministern ERIC ENLUND erhöll ordet för att besvara *Karl-Erik Svartbergs* (s) den 7 mars anmälda fråga, 1978/79:405, och anförde:

Herr talman! Karl-Erik Svartberg har frågat mig om regeringen avser att i tilläggsbudget vidga lånegarantiramen för skärgårdsstödet.

Stöd till skärgårdsföretag lämnas för att främja tillkomsten och utvecklingen av företag i skärgårdarna. Stödet utgår i form av statsbidrag och statliga kreditgarantier. För innevarande budgetår disponeras 6 milj. kr. för vardera ändamålet. Skärgårdsstödet har mottagits mycket positivt. Efterfrågan på stöd är också stor.

Sysselsättningsutredningen och glesbygdsdelegationen har lämnat förslag till förstärkningar och förändringar av de statliga glesbygdsinsatserna. Bl. a. föreslås att skärgårdsstödet samordnas med andra glesbygdsstöd. Dessa frågor kommer att behandlas i den proposition om regionalpolitiken som regeringen avser att förelägga riksdagen inom kort. Även frågan om resurser för stödet kommer att behandlas där.

I avvaktan på den regionalpolitiska propositionen har jag inte för avsikt att föreslå riksdagen någon förstärkning av stödet för innevarande budgetår. Några större nackdelar härav behöver enligt min mening inte uppkomma för verksamheten.

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

Om vidgad lånegarantiram för skärgårdsstödet

*Om vidgad låne-
garantiram för
skärgårdsstödet*

Jag vill erinra om att lantbruksnämnderna alltid har möjlighet att medge att projekt får påbörjas innan stöd formellt beviljas.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret. Men jag vill också meddela att svaret kommer att utlösa besvikelse.

Skärgårdsstödet tillkom mot bakgrund av den planering som genomfördes i Stockholms skärgård under första hälften av 1970-talet. Människorna har där i stor utsträckning sin utkomst i jord- och skogsnärningar. De är i många fall sysselsatta i s. k. kombinationsföretag, dvs. med kompletterande sysselsättning inom exempelvis jord- och skogsbruk.

I Göteborgs och Bohus län har skärgårdsstödet av naturliga skäl fått en inriktning på företag som inte räknas till jord- och skogsbruket. Där har över huvud taget inte förekommit stöd till kombinationsföretag. Vi har i stället behov av relativt kraftiga insatser inom tillverkningsindustri samt transport- och servicenärningar. Det har också medfört att bidragsgränsen på 75 000 kr. i många fall varit alldeles för låg.

Vi har i länsstyrelsens regi en skärgårdsutredning, och den kommer att kräva att skärgårdsstödet bättre anpassas till den företagsstruktur som finns i den bohuslänska skärgården. Vi menar också att den övre gränsen för stödet bör slopas och prövas från fall till fall, och att stödet bör handläggas som exempelvis det regionalpolitiska stödet. Men det får alltså bli en senare fråga.

I dag kan vi bara konstatera att stödet inte räcker. Bidragsdelen räcker enligt lantbruksnämnden i Göteborgs och Bohus län. Men lånegarantiramen är fylld. Ett 25-tal ansökningar väntar sedan flera månader på att bli behandlade. De gäller lånegarantier på ungefär 2 milj. kr.

Vårt län kunde förra året ge lånegarantier på 2 722 000 kr. I år är taket 2 milj. kr. Varför lägre i år, när behovet är större?

Förra budgetåret höjdes ramen i tilläggsbudget. Varför kan man inte göra det i år?

Jordbruksministern hänvisar till propositionen om regionalpolitiken. Men den gäller nästa budgetår.

Jordbruksministern säger sedan i svaret att han inte ämnar föreslå någon förstärkning av stödet för innevarande budgetår. Några större nackdelar härav behöver inte uppkomma, säger han. Ja, om det inte är en nackdel att man inte kan skapa nya jobb, då uppkommer inga nackdelar.

Lantbruksnämnderna har möjlighet att medge att projekt påbörjas innan stöd formellt beviljas, säger jordbruksministern. Men är det lantbruksnämnderna som handhar den här frågan nästa år?

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Jag sade i mitt svar att det inte behöver uppkomma några större nackdelar för verksamheten på grund av att vi inte lägger fram något förslag till riksdagen om förstärkningar innevarande budgetår. Propositionen med förslag till tilläggsbudget III behandlas inte av riksdagen förrän i

månadsskiftet maj-juni. Medlen skulle därför inte kunna disponeras av lantbruksnämnderna förrän ett par veckor innan medlen för nästa budgetår blir tillgängliga.

Resurserna för nästa budgetår kommer att förstärkas väsentligt. Enligt vanlig praxis får emellertid diskussionen om den frågan anstå tills den regionalpolitiska propositionen har framlagts för riksdagen.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Skillnaden är bara den att för innevarande år handhar lantbruksnämnderna detta stöd. Det har tidigare aviserats att handläggningen skulle flyttas. Jag vet inte vad den regionalpolitiska propositionen innehåller. Pressen hade tillgång till innehållet i går, men vi i riksdagen har ännu inte fått propositionen i våra fack. Därför vet vi ingenting. Det har ryktats om att handläggningen skulle flyttas till något annat ställe, exempelvis sortera under industridepartementet. Om jordbruksministern i dag hade kunnat lova att en vidgad lånegarantiram kommer i tilläggspropositionen, hade lantbruksnämnderna kunnat sätta i gång företag innan "stöd formellt beviljas", såsom det står i slutet av svaret.

Det innebär betydande nackdelar för oss i Bohuslän att vi inte kan sätta fart på dessa företag. Det finns ett 25-tal ansökningar, och varje jobb i Bohuslän är värdefullt. Över 17 000 människor är i dag föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Över 25 000 människor mellan 16 och 64 år är förtidspensionerade. Jag skulle kunna fortsätta denna uppräkningslista. Varje jobb vi kan skapa i Bohuslän är värdefullt. Därför behöver vi denna vidgade lånegarantiram. Det återstår bara att få den. Genom ett förhandsbesked att den kommer i tilläggsbudgeten kan lantbruksnämnden agera.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Karl-Erik Svartberg och jag är helt överens om att man skall göra vad som är möjligt för att skapa sysselsättning. Men vad jag här har sagt är att behandlingen av tilläggsbudget III inte kommer att fullföljas förrän så sent att man är utomordentligt nära den tidpunkt då nya medel står till förfogande. Handläggningsordningen kommer inte att medföra några försämringar på denna punkt.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Att handläggningsordningen inte kommer att medföra några försämringar hoppas jag verkligen. Jag hoppas att det blir förbättringar och att skärgårdsstödet över huvud taget kommer att förbättras ungefär så som jag skisserade det, så att de två tredjedelar av vår skärgårdsbefolkning som finns i Göteborgs och Bohus län – av rikets hela skärgårdsbefolkning har vi alltså två tredjedelar där, 16 000–17 000 människor – får bättre möjligheter att utnyttja stödet. Om detta är vi överens.

Jordbruksministern klargjorde inte om lantbruksnämnderna skall handlägga denna fråga fr. o. m. den 1 juli. Är så inte fallet, kan lantbruksnämnderna självfallet inte sätta i gång några företag innan det formella beslutet

*Om lämpligheten
från miljöskydds-
synpunkt av vissa
industrietableringar*

föreligger, för då har de ju låst en annan myndighet, och det vore orimligt.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Handläggningen är en fråga som skall diskuteras i samband med att glesbygdspropositionen behandlas här i riksdagen. Kvar står det faktum att medel därvid kommer att ställas till förfogande och att det blir förstärkningar. Vi kan vara helt överens om att förstärkningar för den sysselsättningsskapande verksamheten kommer att ställas till förfogande.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Just därför att riksdagen sedan kommer att fatta beslut om handläggningsordningen är det viktigt att redan detta budgetår kunna ge stödet. Därför är det också viktigt att saken kan komma med i tilläggsbudgeten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om lämpligheten från miljöskyddssynpunkt av vissa industrietableringar

Jordbruksministern ERIC ENLUND erhöll ordet för att besvara *Oswald Söderqvists* (vpk) den 13 mars anmälda fråga, 1978/79:423, och anförde:

Herr talman! I anledning av en planerad etablering av en mineralullsfabrik i Älvkarleby i norra Uppland har Oswald Söderqvist frågat mig, om jag anser det vara rimligt att tillåta en industrietablering av detta slag vid ett så känsligt och viktigt vatten som nedre Dalälven.

Isolerprodukter i Älvkarleö Aktiebolag ansökte hos koncessionsnämnden för miljöskydd om tillstånd enligt miljöskyddslagen att på nämnda plats anlägga och driva en mineralullsfabrik för en produktion av 15 000 ton per år. För den planerade tillverkningen har bolaget förvärvat Älvkarleö Bruk, vars lokaler stått oanvända sedan 1972. Nedströms det gamla bruket ligger Älvkarleby, där statens fiskodlingsanstalt och laxforskningsinstitutet har sina anläggningar för laxodling resp. forskning rörande lax.

Koncessionsnämnden lämnade i beslut den 25 oktober 1978 tillstånd till bolaget för den sökta verksamheten. Över koncessionsnämndens beslut har fiskeristyrelsen, laxforskningsinstitutet och statens naturvårdsverk samt ett antal sakägare anfört besvär.

Ärendet är f. n. under beredning inom jordbruksdepartementet. Jag är därför inte beredd att i dag ta ställning till Oswald Söderqvists fråga.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på frågan. Det är ju tråkigt att det inte blir något riktigt svar, och frågan kvarstår således. Jag

Torsdagen den
22 mars 1979

---

*Om lämpligheten
från miljöskydds-
synpunkt av vissa
industrietableringar*

tycker att jordbruksministern kunde ha någon uppfattning i den här situationen.

Som nämnts i svaret och också i min fråga är nedre Dalälven ett av de få kvarvarande stora vatten i Mellansverige där man kan fiska så att säga grov ädelfisk, och det är ett oerhört välbesökt laxfiske- och öringsvatten. Det är ur den synpunkten också oerhört viktigt för Älvkarleby kommun, eftersom fisket ger intäkter till kommunen. I Älvkarleby finns vidare, vilket också nämnts i svaret, en laxodlings- och laxforskningsanstalt. Den har funnits där i mer än 30 år och är välkänd både inom och utom Sverige. En utvidgning av verksamheten har varit på tal länge, så att den utöver lax även skulle omfatta annan ädelfisk.

Det är alltså mycket känsliga områden det rör sig om.

Vad är det nu saken gäller i det här fallet? Jo, ett företag vill starta en mineralullsfabrik uppströms de här känsliga områdena. Fabriken skall tillverka isolermaterial för byggnader och annat och skulle ge ett tillskott till regionens arbetsmarknad med 50 arbetstillfällen.

Detta skall då vägas mot intäkterna från turismen, som jag tidigare nämnt, och framför allt mot att laxforskningsstationen redan har 35 anställda och att en utökning av forskningsprogrammet med säkerhet skulle betyda utökning också av antalet anställda där.

Det finns alltså ur sysselsättningssynpunkt inga som helst positiva effekter av den tilltänkta fabriksetableringen. Om man dessutom tar hänsyn till att sådana här mindre företags etableringar ofta har ändat i att företagaren, efter att ha tagit ut statliga och kommunala bidrag, klappat igen fabriken efter några år, så framstår det hela som ännu mera tokigt.

Det finns, som nämnts, uttalanden från flera viktiga instanser. Jag kan tillfoga att socialstyrelsen har sagt att lokaliseringen av fabriken strider mot miljövärdslagens etableringsföreskrifter. Laxforskningsinstitutets chef har sagt att om fabriken byggs blir det inte fråga om någon utvidgning av institutets verksamhet. Därtill kommer den ytterligare påverkan som jag talat om tidigare.

Jag skulle vilja fråga jordbruksministern om det inte i alla fall finns något att säga om detta som kan tala till förmån för att fabriken inte får etableras eller om den kan etableras på något annat håll i Norduppland, exempelvis Karlholm, som ligger vid kusten, där det ju inte blir fråga om samma risker. Då skulle man ändå få sysselsättningseffekter i detta hårt drabbade område.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Jag hoppas att Oswald Söderqvist har förståelse för om jag inte här i kammaren rakt på kan anvisa någon alternativ placering. Men jag vill ytterligare säga något beträffande det besvärsgörande som nu skall behandlas i jordbruksdepartementet.

Naturvårdsverkets besvär inkom till departementet den 20 november förra året. Efter vissa kompletteringar remitterades ärendet till ett antal myndigheter. Remissvaren från dessa myndigheter har nu inkommit, och klaganden

*Om lämpligheten
från miljöskydds-
synpunkt av vissa
industriableringar*

och bolaget har därefter lämnats tillfälle yttra sig över besvären.

I besvärsärendet har bl. a. naturvårdsverket och laxforskningsinstitutet gjort invändning mot lokaliseringen av företaget just med hänsyn till den risk som ett utsläpp av ett eller annat slag skulle kunna innebära för odlingen och laxforskningen.

Lokaliseringsfrågan är således under prövning i besvärsärendet. Av handlingarna i ärendet framgår vidare att myndigheterna har olika uppfattning i frågan. Ärendet måste därför anses som kontroversiellt.

Med hänsyn till detta är jag förhindrad att besvara Oswald Söderqvists fråga innan ärendet färdigbehandlats. Det är dock min förhoppning att ett beslut skall kunna fattas före sommaruppehållet.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag förstår att jordbruksministern inte kan stå här och ta ställning i denna – det är alldeles riktigt – känsliga fråga. Men även om det har funnits olika uppfattningar tycker jag – och det tror jag jordbruksministern mycket väl kunde hålla med mig om – att det finns starka skäl som talar emot att sådana här etableringar över huvud taget tillåts. Det kan ju förekomma på andra håll också.

När det inte finns någon övervägande positiv effekt ur sysselsättningssynpunkt, utan det snarare går åt andra hållet, särskilt om man räknar in de intäkter och arbetstillfällena som skapas genom turism, tycker jag det är ganska klart att i ett sådant här fall koncessionsnämndens tillståndsbevis väger lätt gentemot de andra remissinstansernas överklaganden och besvär.

Jag hoppas att detta ärende skall behandlas i jordbruksdepartementet i en saklig och för bygden positiv anda, så att vi får behålla laxfisket i Älvkarleby och även laxforskningen och laxodlingsanstalten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Föredrogs och hänvisades

Skrivelse och proposition

1978/79:129 till näringsutskottet

1978/79:162 mom. 1 och 2 till socialförsäkringsutskottet
mom. 3 till utbildningsutskottet

§ 10 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:2219 till trafikutskottet

1978/79:2220 till näringsutskottet

1978/79:2221 till civilutskottet

1978/79:2222 till utbildningsutskottet

1978/79:2223 till näringsutskottet

1978/79:2224 yrkandet 4 till arbetsmarknadsutskottet
i övrigt till näringsutskottet

1978/79:2225 till arbetsmarknadsutskottet

§ 11 Jordförvärvslag

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

Jordförvärvslag

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1978/79:19 med anledning av propositionen 1978/79:85 med förslag till jordförvärvslag, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1978/79:85 hade regeringen (jordbruksdepartementet) – efter hörande av lagrådet – föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till 1. jordförvärvslag, 2. lag om ändring i fastighetsbildningslagen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås en ny jordförvärvslag som skall ersätta den nu gällande jordförvärvslagen (1965:290). Jordförvärvslagstiftningen är ett av medlen i jordbrukspolitiken och den nya lagstiftningen syftar till att tillgodose de nya riktlinjer för denna politik som antogs i december 1977. Förslaget innebär bl. a. att släktingars rätt att genom köp, byte eller gåva fritt förvärva jordbruks- och skogsfastigheter begränsas till att avse endast överlåtarens make och avkomlingar. Lagen föreslås till skillnad från den nuvarande gälla även vissa markförvärv som görs av staten, kommun och kyrkan. Priskontrollen föreslås bli skärpt och tillstånd till förvärv skall vägras, om köpeskillingen inte endast obetydligt överstiger egendomens värde med hänsyn till dess avkastning och övriga omständigheter. Förvärvstillstånd skall också vägras om förvärvet sker huvudsakligen för kapitalplacering. Juridiska personers möjligheter att förvärva fastigheter föreslås bli begränsade, bl. a. på så sätt att förvärvaren måste avstå likvärdig mark. Förvärv skall vidare kunna hindras, om det kan antas medföra att lantbruksföretag, som bör förbli självständiga, förs samman till ett företag. Även olämplig uppdelning av lantbruksföretag skall förhindras. Förvärv av mindre lantbruksföretag skall kunna vägras av regionalpolitiska skäl, om företaget behövs för att stärka annat mindre företag eller om det behövs för att främja sysselsättningen för någon som är bosatt på orten. I vissa fall skall som villkor för förvärvstillstånd kunna ställas att förvärvaren yrkesmässigt brukar egendomen och även bosätter sig där.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1979.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionen 1977/78:595 av Ivan Svanström (c),

dels den under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionen 1978/79:756 av Ivan Svanström (c), såvitt nu var i fråga (yrkandet 1),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna 1978/79:2158 av Eric Carlsson (c), vari hemställts att riksdagen skulle

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

Jordförvärvslag

besluta 1. att släktskapsundantaget från myndigheternas förvärvsprövning skulle omfatta, förutom make/maka, barn och barns avkomma, även föräldrar, syskon och syskons avkomling samt makes/makas avkomling, 2. att för bevarandet av en "släktgård" kretsen av förvärvsberättigade skulle kunna vidgas ytterligare i särskilda fall,

1978/79:2160 av Tage Adolfsson (m), vari hemställts att jordförvärvslagen skulle innefatta regler om att föräldrars köp av jordbruksfastigheter från barn inte skulle behöva underkastas tillståndsprövning,

1978/79:2161 av Kerstin Andersson i Hjärtum (c) och Georg Pettersson (c),

1978/79:2162 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 1-3 och 7-8) hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1978/79:85 beslutade

1. att 2 § punkt 5 – avseende undantag från skyldigheten att söka förvärvstillstånd – ändrades att omfatta jämväl syskon och syskons avkomling,

2. att 6 § punkt 1 – enligt vilken fysisk person vägrades förvärvstillstånd om det kunde antas att förvärvaren inte kom att bosätta sig på egendomen eller att yrkesmässigt bruka denna – ändrades till "om det kan antas att förvärvaren inte kommer att yrkesmässigt bruka den",

3. att 4 § punkt 1, dvs. bestämmelser om priskontroll, skulle utgå med därav följande konsekvensändringar,

7. att riksdagen uttalade att frivilligt utbudet bolagsmark i möjligaste mån genom lantbruksstyrelsen utbjöds till enskilda jord- och skogsbrukare samt

8. att i övrigt bifalla propositionen,

1978/79:2163 av Einar Larsson m. fl. (c), vari hemställts

1. att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till jordförvärvslag,

2. att riksdagen beslutade uttala att förvärv som skedde genom exekutiv auktion skulle ägnas särskild uppmärksamhet så att missbruk därmed hindrades samt

3. att riksdagen beslutade uttala att det i 4 § punkt 3 klart utsades att rationaliseringsbehovet skulle bedömas med hänsyn till jord- och skogsbruket betraktat som en enhet,

1978/79:2164 av Svante Lundkvist m. fl. (s), vari hemställts

1. att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om additionsförvärv och juridiska personers förvärv enligt förslag till jordförvärvslag,

2. att riksdagen beslutade anta av motionärerna föreslagen lydelse av 2 och 8 §§ i jordförvärvslagen, innebärande att tillståndsplikten skulle bortfalla för

förvärv som gjordes av kommun eller landstingskommun och ersättas av en regel om obligatoriskt samråd mellan sådana förvärvare och lantbruksnämnden.

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

Jordförvärvslag

1978/79:2166 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits 1. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag i enlighet med jordförvärvsutredningens lagförslag vad avsåg förvärv genom testamente, 2. att riksdagen hos regeringen hemställde om utredning av de rättsliga konsekvenserna av att göra jordförvärvslagen tillämplig på förvärv av jordbruksfastigheter genom arv, 3. att riksdagen hos regeringen begärde förslag innebärande att samtliga släktförvärv av jordbruksfastigheter skulle underkastas prövningstillstånd, 4. att riksdagen uttalade sig för att sambruksföretag skulle bedömas som lika viktiga som familjeföretag vid sammanförande av lantbruksföretag, samt

1978/79:2167 av Ivan Svanström (c) och Georg Pettersson (c).

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande förvärv genom köp, byte och gåva m. m.
  - a. anta 1 § i det genom propositionen framlagda förslaget till jordförvärvslag,
  - b. lämna utan åtgärd motionen 1978/79:2166, yrkandena 1 och 2, och motionen 1978/79:2167,
2. beträffande statens förvärv och överlåtelser
  - a. med avslag på motionen 1978/79:2161 anta 2 § 1 och 18 § i det under moment 1 nämnda lagförslaget,
  - b. anta 2 § 2 i det under moment 1 nämnda lagförslaget,
3. beträffande kommunala förvärv med avslag på motionen 1978/79:2164, yrkandet 2, anta 2 § 3 och 8 § i det under moment 1 nämnda lagförslaget,
4. beträffande släktförvärv
  - a. med avslag på motionerna 1978/79:2158, 1978/79:2160 och 1978/79:2162, yrkandet 1, anta 2 § 5 i det under moment 1 nämnda lagförslaget,
  - b. avslå motionen 1978/79:2166, yrkandet 3,
5. beträffande förvärv genom exekutiv auktion lämna motionen 1978/79:2163, yrkandet 2, utan åtgärd,
6. beträffande allmänna riktlinjer för förvärvstillstånd med avslag på motionen 1978/79:2163, yrkandet 1 i denna del, anta 3 § i det under moment 1 nämnda lagförslaget,
7. beträffande priskontroll m. m.
  - a. med avslag på motionen 1978/79:2162, yrkandet 3, anta 4, 14 och 16 §§ i det under moment 1 nämnda lagförslaget,
  - b. anse motionen 1978/79:2163, yrkandet 3, besvarad med vad utskottet anfört,
8. beträffande sammanförande och uppdelning av lantbruksföretag m. m. lämna utan åtgärd motionen 1978/79:2164, yrkandet 1 i denna del, motionen

1978/79:2166, yrkandet 4, och motionen 1978/79:2162, yrkandet 7,

9. beträffande juridiska personers förvärv m. m. lämna utan åtgärd motionen 1978/79:2164, yrkandet 1 i denna del,

10. beträffande bosättning och brukning m. m. med avslag på motionen 1978/79:2162, yrkandet 2,

a. anta 6 § 1 i det under moment 1 nämnda lagförslaget,

b. med anledning av regeringens förslag och motionen 1978/79:2163, yrkandet 1 i denna del, anta 10 § i det under mom. 1 nämnda lagförslaget med den ändringen att lagrummet skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande en redaktionell jämkning av bestämmelsen,

11. anta det genom propositionen framlagda förslaget till jordförvärvslag i den del det inte omfattades av utskottets hemställan,

12. anta det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988),

13. lämna motionen 1978/79:2162, yrkandet 8, utan åtgärd,

14. lämna utan åtgärd motionen 1977/78:595 och motionen 1978/79:756, yrkandet 1.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande kommunala förvärv av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Stig Alftin (samtliga s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1978/79:2164, yrkandet 2, dels anta förslaget till jordförvärvslag med den ändringen att 2 § 3 skulle erhålla av reservanternas föreslagen lydelse samt att 8 § i regeringens förslag skulle utgå, dels anta det av reservanternas framlagda förslaget till 2 a § jordförvärvslagen,

2. beträffande släktförvärv av Hans Wachtmeister, Arne Andersson i Ljung och Eric Krönmark (samtliga m) som ansett att utskottet under 4 a bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av regeringens förslag och motionen 1978/79:2158, yrkandet 1, såvitt avsåg syskon och syskons avkomling och motionen 1978/79:2162, yrkandet 1 samt med avslag på motionen 1978/79:2158, yrkandet 1 i återstående del och yrkandet 2 och motionen 1978/79:2160, anta förslaget till jordförvärvslag med den ändringen att 2 § 5 skulle erhålla av reservanternas föreslagen lydelse, innebärande att syskon och syskonbarn skulle undantas från skyldigheten att söka förvärvstillstånd,

3. beträffande priskontroll m. m. av Hans Wachtmeister, Arne Andersson i Ljung och Eric Krönmark (samtliga m) som ansett att utskottet under 7 a bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av regeringens förslag och motionen 1978/79:2162, yrkandet 3, anta förslaget till jordförvärvslag med den ändringen att 4, 14 och 16 §§ skulle erhålla av reservanternas föreslagen lydelse,

4. beträffande sammanförande och uppdelning av lantbruksföretag m. m. av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Stig Alftin (samtliga s) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anført med anledning av motionerna 1978/79:2164, yrkandet 1 i denna del och motionen 1978/79:2166, yrkandet 4,

b. lämna utan åtgärd motionen 1978/79:2162, yrkandet 7,

5. beträffande juridiska personers förvärv m. m. av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Stig Alftin (samtliga s) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen skulle som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anført med anledning av motionen 1978/79:2164, yrkandet 1 i denna del.

6. beträffande bosättning och brukning m. m. av Hans Wachtmeister, Arne Andersson i Ljung och Eric Krönmark (samtliga m) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av regeringens förslag och motionen 1978/79:2162, yrkandet 2, samt med avslag på motionen 1978/79:2163, yrkandet 1 i denna del, anta förslaget till jordförvärvslag med den ändringen att 6 § 1 och 10 § skulle erhålla av reservanterna föreslagen lydelse, innebärande att bosättningsplikten skulle utgå,

7. beträffande övriga frågor av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Stig Alftin (samtliga s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! När riksdagen nu skall diskutera regeringens förslag till ny jordförvärvslag, vill jag först uttala min stora tillfredsställelse över att utskottet i allt väsentligt har ställt sig bakom det förslag som regeringen har lagt fram. Här föreligger visserligen reservationer i några frågor. Även dessa grundas dock på uppfattningen att en modernisering av jordförvärvslagstiftningen behövs. Det finns därför anledning att understryka den samstämmighet som råder i fråga om lagförslaget.

Utvecklingen inom jord- och skogsbruket har i vissa avseenden gått helt andra vägar än vad man räknade med när den nuvarande jordförvärvslagen kom till år 1965. Utbudet av jordbruks- och skogsbruksfastigheter har således inte ökat. Tvärtom har under senare år allt färre fastigheter bjudits ut på den öppna marknaden, och antalet ansökningar om förvärvstillstånd enligt jordförvärvslagen har successivt minskat. Släktförvärven, som ligger utanför

lagens kontroll, har ökat markant, och stora arealer mark ägs numera av dödsbon.

Inte sällan betalas överpriser för mark. Anledningen är ofta spekulation i kommande prisstegringar eller också finns det andra skäl som inte har med markens användning för jord- och skogsbruk att göra. Detta har lett till att prisstegringarna på lantbruksföretag har varit starkare än den allmänna prisutvecklingen.

Den nuvarande utvecklingen på fastighetsmarknaden kommer med säkerhet att fortsätta om ingenting görs. Alltmer mark kommer i så fall att ägas av personer som inte är verksamma inom jord- och skogsbruket. Priserna kommer att öka alltmer.

Jordförvärvslagen är ett viktigt styrmedel i jordbruks- och skogspolitiken. Genom beslut av riksdagen i december 1977 antogs nya riktlinjer för jordbrukspolitiken. Enligt detta beslut skall jordbrukspolitiken främja ett rationellt utnyttjande av de naturliga resurserna för jordbruksproduktion. Rationaliseringspolitiken skall i första hand främja uppbyggandet och vidmakthållandet av effektiva familjeföretag. På så sätt skapas förutsättningar för att framställa jordbruksprodukter till en acceptabel kostnad och för att inkomstmålet för dem som är verksamma i jordbruket skall nås. En fortsatt strukturrationalisering inom jordbruket och skogsbruket är också nödvändig. Dessutom skall samhällets insatser inom jordbrukssektorn enligt riksdagsbeslut samordnas med en aktiv regionalpolitik.

För att jordförvärvslagen skall stå i samklang med dessa riktlinjer för jordbrukspolitiken skall alltså syftet med lagstiftningen i huvudsak vara att uppnå följande tre huvudmål. Den skall för det första främja uppbyggandet och vidmakthållandet av effektiva familjeföretag och därmed stärka sambandet mellan brukande och ägande. För det andra skall lagstiftningen främja en fortsatt strukturrationalisering inom jordbruket och skogsbruket. För det tredje skall lagen stå i överensstämmelse med de regionalpolitiska strävandena.

Enligt min mening är det lagförslag som nu skall diskuteras väl ägnat att främja dessa syften.

Jag övergår så, herr talman, till att något kommentera de reservationer som har lämnats i utskottet.

Med anledning av den socialdemokratiska reservationen i fråga om den föreslagna tillståndsprövningen av kommunala markförvärv vill jag framhålla följande.

Den enkät som jordförvärvsutredningen genomfört visar att kommunerna har gjort relativt omfattande markförvärv för andra ändamål än för framtida tätbebyggelse eller därmed sammanhängande anordningar. Kommunernas undantagsställning har i vissa fall verkat hindrande för strukturrationalisering i jord- och skogsbruket.

Bl. a. mot denna bakgrund föreslog en helt enig utredning att kommunala förvärv i princip bör omfattas av den jordpolitiska prövningen. Då inget nytt framkommit som ger anledning till ändrat ställningstagande har regeringen följt utredningens förslag. Undantag föreslås dock för de fall då kommun

förvärvar egendomen från staten eller utövar förköpsrätt enligt förköpslagen, dvs. då förvärvet avser mark för framtida tätbebyggelse. I propositionen understryks särskilt att tillståndsprövningen inte får inkräkta på kommunernas möjligheter att fullgöra sina uppgifter enligt kommunallagen och annan lagstiftning. I lagförslaget anges också uttryckligen att kommun inte får vägras tillstånd till förvärv av sådan fast egendom som med hänsyn till den framtida utvecklingen krävs för tätbebyggelse eller därmed sammanhängande anordning.

Jag delar utskottets uppfattning att det är angeläget att kommunernas förvärv av jordbruksfastigheter prövas enligt i princip samma grunder som gäller för andra förvärvare. Till förmån för förslaget talar enligt utskottet att den priskontroll som föreslås på så sätt blir tillämplig även på de kommunala förvärven i vissa fall. Jag kan inte se att den föreslagna tillståndsprövningen kommer att inkräkta på kommunernas möjligheter att fullgöra sina uppgifter enligt kommunallagen eller annan lagstiftning. Inte heller står några påtagliga administrativa fördelar att vinna med ett samrådsförfarande jämfört med den föreslagna tillståndsprövningen.

Moderaterna godtar inte att förvärvsprövningen utvidgas till att omfatta även syskon och syskonbarn.

Jag vill av denna anledning peka på att de flesta remissinstanserna i sina yttranden anslutit sig till jordförvärvsutredningens förslag till begränsning av släktskapsundantaget. Förslaget innebär enligt min mening en rimlig och godtagbar avvägning mellan å ena sidan det jordpolitiska intresset att minska det passiva ägandet, som huvudsakligen orsakas av släktförvärven, och å andra sidan de närmaste släktingarnas intresse att fritt få förvärva släktgårdar. Som utskottet anfört bör givetvis effekterna av den föreslagna utvidgningen av lagens tillämpningsområde noggrant studeras liksom den fortsatta utvecklingen i fråga om det passiva ägandet. Jag delar också utskottets uppfattning att mera avlägsna släktingars förvärv i vissa fall skall kunna bedömas positivt vid tillståndsprövningen.

I en annan reservation har moderaterna tagit upp frågan om priskontrollen. Man kan av reservationen förledas tro att den föreslagna priskontrollen är en nyhet i jordförvärvslagstiftningen. Så är ingalunda fallet. Redan i dag sker vid tillämpningen av den nuvarande jordförvärvslagen i praxis viss kontroll av priset. För en sådan tillämpning finns stöd i förarbetena till den nuvarande lagen och vad där sägs om markspekulation. Möjligheterna till en sådan tillämpning är dock begränsade, eftersom bestämmelserna i fråga inte är tillämpliga på alla förvärv. Regeringens förslag innebär att möjligheterna till en prövning av prisets skälighet vidgas till alla sådana förvärv som faller under lagen. Alla borde kunna vara ense om att omotiverade prisstegringar på jordbruksfastigheter är av ondo och måste motverkas.

I vad slutligen gäller de socialdemokratiska reservationerna i fråga om de s. k. additionsförvärven och juridiska personers förvärv vill jag bara säga följande.

En av grundtankarna i propositionen är som sagt att den nya jordförvärvslagstiftningen skall stämma väl överens med målsättningen för jordbruks-

och skogspolitiken. Det innebär enligt statsmakternas beslut bl. a. att rationaliseringspolitiken skall bedrivas med utgångspunkt i att familjelantbruket skall vara den dominerande företagsformen. En bestämmelse som ger möjlighet att i vissa fall hindra att var för sig bärkraftiga jordbruk läggs ihop är därför en konsekvent följd av denna målsättning.

Juridiska personer kan enligt förslaget ges förvärvstillstånd under vissa särskilt angivna villkor, nämligen om förvärvet har byteskaraktär, om förvärvet medför att egendom som redan tillhör förvärvaren blir mer ändamålsenlig, om egendomen är avsedd för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk och slutligen om annat särskilt skäl föreligger. I propositionen ges exempel på när sådana särskilda skäl kan anses föreligga. Som exempel anges bl. a. att egendomen är mycket stor och kapitalkrävande eller att förvärvet sker mellan juridiska personer. Enligt min mening får dessa förvärvsmöjligheter anses tillräckliga för den typ av förädlingsföretag som åsyftas i reservationen.

Jag vill avslutningsvis nämna att regeringen anser det vara angeläget att närmare utreda frågan om dödsboms rätt att under obegränsad tid behålla jordbruksfastigheter. Regeringen har därför nyligen beslutat om tilläggsdirektiv till den utredning som har i uppdrag att utreda vissa frågor rörande dödsbon. Regeringen har samtidigt beslutat att frågan om en eventuell tillståndsprövning av testamentariska förvärv också skall utredas.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Motivet för den socialdemokratiska regeringen att år 1974 tillsätta en utredning för att se över vår jordförvärvslag var bl. a. den prisutveckling vi hade fått för jord- och skogsbruksfastigheter. Prisnivån hade stigit kraftigt, dels som en följd av penningvärdeförändringen, dels i fråga om skogsmarken som en följd av det väsentligt förbättrade prisläget på skogsprodukterna. Överpriser betalades för mark i ren spekulativ kommande prisstegringar och av andra orsaker, som inte hade med markens användning för jordbruk eller skogsbruk att göra. Resultatet hade blivit att priset på jordbruksmark drivits i höjden till förfång för såväl jordbruket som konsumenterna. Dyrare jordbruksmark betyder stigande livsmedelspriser men också svårigheter, inte minst för unga människor som vill ägna sig åt jordbruket som yrke, att köpa eller arrendera jordbruksmark till priser som står i rimligt förhållande till avkastningen. Vi fann det angeläget från samhällets synpunkt att denna utveckling kunde brytas.

Den socialdemokratiska regeringen hade med olika åtgärder sökt skärpa kampen mot spekulativ mark. Genom den översiktliga planeringen av markanvändningen som den fysiska riksplaneringen ger möjligheter till kommer det att framgå vilken mark som skall utnyttjas för bebyggelse och vilken mark som skall bevaras som jordbruksmark. Det kommer att dämpa de förväntningsvärden som tidigare uppstod på all mark kring våra tätorter innan man visste vad som skulle bevaras för jordbrukets behov. Lagstiftningen förstärktes för att motverka att oförtjänta vinster på markvärdestegring skulle kunna pressa markpriserna i höjden.

Dessa åtgärder stötte så sent som i början på 1970-talet på hårt motstånd från markägarsidan, och de bekämpades här i riksdagen från borgerligt håll. Filosofin var att markägarna skulle ha rätt att tjäna så mycket som möjligt på att sälja sin mark så dyrt som man över huvud taget kunde. Marknadskrafterna skulle få verka fritt i det här sammanhanget.

Det var därför att hälsa med tillfredsställelse att jordbrukets föreningsrörelse insåg nödvändigheten av att i jordbruksnäringens intresse få bukt med den prisuppdrivande konkurrensen om marken och också uttalade sig för att jordbruksmarken inte skulle få betraktas som handelsvara. Vi kände detta som ett stöd för den socialdemokratiska inställningen i markfrågan.

Utgångspunkten för översynen av lagen skulle enligt den socialdemokratiska regeringens uppfattning vara att jordförvärvslagen skulle stödja en sådan hushållning med våra marktillgångar att möjligheten att bedriva ett effektivt jord- och skogsbruk i vårt land kunde hävdas. Även tillgången på arrendemark till rimliga priser borde säkerställas, och tillkomsten av sambruk borde främjas för att bl. a. underlätta för dem som inte kan ärva eller förvärva mark att bli jordbrukare. Jordförvärvslagen borde enligt vår mening vara så utformad att den i samspel med andra åtgärder från samhällets sida motverkade uppkomsten av oförtjänt markvärdestegring och spekulation med jordbruksmark. Den skulle också säkra tillgången till mark för aktiva brukare och förhindra att mark utnyttjades uteslutande som ett kapitalplaceringsobjekt.

Utredningen, som fick ett tilläggsdirektiv av trepartiregeringen som i huvudsak gick ut på att stärka familjeföretagens ställning i förvärsärenden, kom fram till ett i stort sett enhälligt betänkande. Det förslag till ny jordförvärvslag som framlades av jordförvärsutredningen rönt i huvudsak ett positivt mottagande under remissbehandlingen. Regeringen har i sitt förslag till riksdagen till största delen följt utredningens förslag.

Från socialdemokratiskt håll anser vi oss också i stort sett kunna godta det förslag till ny jordförvärvslag som nu framlagts av regeringen. På några viktiga punkter har vi emellertid i en utskottsgruppsmotion framfört förslag till ändringar och uttalanden från riksdagens sida, som enligt vår mening skulle leda till en rimligare tillämpning av lagstiftningen än den man kan befara att vi får, om riksdagen accepterar skrivningarna i propositionen.

Först några ord om den ändring vi föreslår i själva lagstiftningen. Den gäller frågan om de kommunala förvärven. I propositionen föreslås att de kommunala förvärven av jordbruksfastigheter skall prövas enligt jordförvärvslagen. Vi socialdemokrater anser i likhet med en rad remissinstanser det principiellt tveksamt om en tillståndsprövning av kommunala markförvärv är förenlig med det ansvar kommunerna har att ta för den fysiska planeringen. Självfallet bör hänsyn tas till de jordbrukspolitiska intressena även i samband med kommunala markförvärv. Vi anser emellertid att det bör ske inom ramen för den fysiska planeringen. Det erinras ju också i propositionen om de kommunöversikter och markdispositionsplaner som i anslutning till riksplaneringen tagits fram under senare år. Regeringen drar emellertid slutsatsen att dessa blir ett värdefullt hjälpmedel vid den

tillståndsprovning av kommunernas förvärv som enligt regeringens mening bör ske i lantbruksnämnden. Vi menar att dessa kommunöversikter och markdispositionsplaner blir ett lika värdefullt hjälpmedel för kommunerna vid de beslut som de har att fatta i dessa sammanhang. Kommunerna bör sålunda förbehållas rätten att fatta besluten.

För att säkerställa att jordbruksintressena skall bli beaktade även i den konkreta förvärvssituationen bör det enligt vår uppfattning vara tillräckligt med ett obligatoriskt samrådsförfarande mellan kommunen och lantbruksnämnden. Därutöver är det ju på det sättet att den fysiska planeringen liksom de enskilda fastighetsförvärven i kommunerna prövas av folkvalda församlingar, vilket bör vara en garanti för att olika markpolitiska intressen beaktas.

Socialdemokraterna i utskottet förordar sålunda att den av regeringen föreslagna tillståndsplikten för kommunala förvärv ersätts med en regel om obligatoriskt samråd mellan kommun och lantbruksnämnd.

De uttalanden som gjorts i propositionen och som gäller innebörden av förslaget att möjlighet skall finnas att i vissa fall hindra sammanförande resp. uppdelning av lantbruksföretag behöver enligt vår mening vissa förtydliganden från riksdagens sida. I propositionen framhålls att regeln om additionsförvärv i och för sig inte är avsedd att utgöra ett hinder för utvecklade och utvecklingsbara företag att genom tillköp av lämpligt belägen mark anpassa sig till förändringar av produktionsteknik m. m. Vi tycker att det är angeläget att understryka att man i dessa sammanhang tar hänsyn till möjligheterna att sysselsätta *anställd* arbetskraft, när man bl. a. bedömer de regionalpolitiska effekterna av hur utnyttjandet av befintliga resurser, teknisk utveckling och produktionsförutsättningar i övrigt bör ske. En progressiv brukare med anställd arbetskraft bör sålunda inte förvägras en arealförstärkning, om detta från allmänna samhällssynpunkter bedöms vara värdefullt. Vi vill också framhålla angelägenheten av att denna tillämpning får råda när det gäller sambruksföretag. Enligt vår uppfattning bör bildandet av sådana företag främjas, likaså möjligheten att pröva olika företagsformer. Vi vill samtidigt understryka det angelägna i att sambruksföretagens förvärvsmöjligheter beaktas även vid tillämpningen av de föreslagna reglerna rörande juridiska personers förvärv. Vi anser i likhet med utredningen att det i de flesta fall från jordpolitisk synpunkt får anses föreligga särskilda skäl när det gäller att tillåta sambruksförenings förvärv av jordbruksfastighet.

Vi vill att riksdagen genom bifall till vår reservation 4 ger regeringen denna mening till känna.

När det gäller juridiska personers förvärv anser vi att uttalandena i propositionen rörande innebörden av förslaget speglar en alltför restriktiv inställning, framför allt till de träförädlade företagets skogsförvärv.

Vi delar uppfattningen att möjligheterna till kombinerade skogs- och jordbruksföretag bör tillvaratas där detta ger goda regionalpolitiska effekter. Detta får dock inte leda till att man tappar bort de betydelsefulla regionalpolitiska effekter som vi kan få av andra verksamheter: att sålunda det kombinerade jordbruks- och skogsföretaget under alla förhållanden skall ha förtur, även om betydligt bättre effekter från regionalpolitiska och sysselsätt-

ningspolitiska synpunkter skulle kunna uppnås genom en annan förvärvare.

Vägledande för tillämpningen bör enligt vår uppfattning vara att lagstiftningen främjar utvecklingen mot en ägostruktur som i fråga om storlek och utformning underlättar ett rationellt jord- och skogsbruk, att sådana förvärvare prioriteras som har förutsättningar att på bästa sätt tillvarata markens produktionsförmåga samt att förvärvare prioriteras som tillgodoser de regionalpolitiska intressena genom att vid ett rationellt utnyttjande av produktionsresurserna skapa största möjliga antal varaktiga arbetstillfällen inom jordbruk, skogsbruk och förädlingsindustri.

De regionala sysselsättningsaspekterna måste få väga tungt i många områden med ett svagt utvecklat näringsliv. De mindre, skogsförädlade företagen utgör ofta ett betydelsefullt komplement till jord- och skogsbruket som bas för ett tillräckligt befolkningsunderlag i dessa bygder. De är i hög grad beroende av en kontinuerlig tillgång av skogsråvara för sin produktion. Erfarenheten lär oss – i synnerhet i nuvarande situation på virkesmarknaden, en situation som vi får räkna med också framöver – att tillgången till egna skogar kan vara av betydelse för en jämn virkestillförsel.

Enligt vår mening bör därför en regionalpolitisk helhetssyn anläggas vid tillämpningen av dessa bestämmelser, så att syftet med regionalpolitiken, att skapa största möjliga antal säkra arbetstillfällen ute i våra bygder, verkligen tillgodoses.

I det sammanhanget vill vi också peka på den betydelsefulla roll som domänverkets markinnehav spelar för att trygga många skogsföretags råvaruförsörjning. Hänsyn härtill måste också enligt vår mening tas inom ramen för den regionalpolitiska helhetssyn som bör läggas på tillämpningen av lagen.

I vår reservation 7 vill vi markera att det allmänna syftet med den avstyckning som motionärerna talat om, och som utskottet anser bör kunna tillgodoses vid tillämpningen av den nya jordförvärvslagen, skall gälla vid olämpliga arronderingar men icke för att stycka rationella lantbruksföretag i mindre enheter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer som den socialdemokratiska utskottsgruppen avlämnat till betänkandet och i övrigt till vad utskottet föreslår.

HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Först några allmänna reflexioner. Det lagförslag som vi här diskuterar har ju som mål att vi skall få större utbud av fastigheter på marknaden och, åtminstone delvis som en följd därav, också lägre fastighetspriser. Om målet är vi nog alla överens, men det förefaller mig som om vi håller på att glömma bort att en fastighetsaffär är en transaktion mellan två parter, en köpare och en säljare. Jordförvärvslagen talar bara om köparen. Det är hans intressen som man vill tillvarata. Men säljaren – vart tog han vägen?

Det är inte alls någon ovanlig företeelse att en jordbrukare nästan

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

Jordförvärvslag

bokstavligen plöjt ned sina vinster i sin gård för att, när han inte längre orkar arbeta, sälja den och pensionera sig med köpeskillingen. Realisationsvinstbeskattningen och inflationen har emellertid i många fall satt ett streck i räkningen, och för att nå sitt mål måste han ha mer betalt än han från början hade tänkt sig. Skatten har med andra ord fått exakt de skadeverkningar som vi inom moderaterna varnade för när den infördes. Moderatledamoten i jordförvärvsutredningen, Gunnar Johansson, berörde detta problem i sitt särskilda yttrande, men f. ö. tog utredningen enligt min mening litet för lätt på de här sidorna av saken, alltså på skattelagstiftning och på inflation.

Till de prisdrivande skattelagarna hör också den regel som tvingar en säljare att inom tre år skaffa ny fastighet, om han skall undgå en mycket hård beskattning. En sådan köpare kan ju vara beredd att betala nästan vad som helst för en ersättningsfastighet – för att lindra skatten. Vi i moderata samlingspartiet finner det helt naturligt att denne man vid en prövning i lantbruksnämnden skall prioriteras, dels av nyssnämnda skatteskal, dels därför att bytesfastighetens pris då kan bli lägre. Vi delar helt den allmänna oron inför prisutvecklingen och ansluter oss därför i allt väsentligt till utskottets betänkande.

Vi har också anledning att understryka att i enlighet med 1977 års jordbruksbeslut familjejordbruket bör vara den dominerande företagsformen. Men detta innebär inte att ifrågavarande brukningsform skulle vara den allena saliggörande, något som det förefaller som om man på sina håll tycks tro. Ett företag kan ha överskotts kapacitet i vad gäller t. ex. maskiner eller bostäder. Då kan det – som också jordbruksministern uttalat – vara rationellt med en ökning av arealen till en viss gräns för att till fullo utnyttja överkapaciteten. För egen del tror jag nog att det i vissa fall kan vara rationellt även ovanför en sådan gräns, men den diskussionen hör inte hemma här. Låt mig bara säga klart ifrån: Vi moderater vill lika litet som några andra medverka till nya latifundiebildningar.

Moderaterna har i jordförvärvsfrågan avgivit tre reservationer, som jag här något skall kommentera. Den första, i jordbruksutskottets betänkande intagen som nr 2, avser rätt för ägares syskon eller syskonbarn att utan lantbruksnämndens prövning förvärva mark. Prövningen är ju inget självändamål utan den är i det här fallet till för att man skall kunna se till att den jord som bjuds ut på marknaden inte hamnar i fel händer. Jag tror att vi i det avseendet är överens.

En väsentlig sak är att den jord som saluförs på fastighetsmarknaden kan finna köpare på rimliga villkor. Här har det brustit, och det är den bristen som har påkallat den nya jordförvärvslagen. Vi är väl också alla eniga om att det viktigaste är att mark över huvud taget kommer ut på marknaden. Man kan då fråga sig om propositionens föreskrifter om begränsning av släktförvärven fyller någon uppgift ur den synpunkten.

Jag och övriga moderater delar inte alls jordbruksministerns uppfattning att alla problem vore lösta, om vi bara kom åt syskon- och syskonbarnsförvärven och att man därmed skulle få ut flera fastigheter på marknaden. Prisbildningsmekanismens faktorer tillgång och efterfrågan ger påtagliga

uttryck under förutsättning att de är av en viss storlek, men inte annars.

I det här fallet uppgår syskon- och syskonbarnsförvärven bara till 12 % av det totala antalet överlåtna fastigheter, och att dessa 12 %, om de kommer ut på den allmänna marknaden, skulle vara avgörande för fastighetspriserna har vi uppriktigt sagt svårt att förstå.

Tror man verkligen att en obligatorisk prövning skulle medföra ett ökat utbud? Jag gör det i varje fall inte. Inför blotta risken att fastigheten av lantbruksnämnden skulle så att säga tilldömas en annan fastighet avstår man tvärtom hellre från affär. Gården kommer förr eller senare att ärvas, och då faller den ändå utanför lantbruksnämndens prövning. Såvitt jag kan finna har man då ingenting vunnit, men däremot har man förlorat att brorsonen-förvärvaren under farbroderns livstid skulle ha kunnat växa in i uppgifterna på gården.

Visserligen ger jordbruksministern en klar anvisning om sin personliga syn beträffande lagens tillämpning, i sitt uttalande att syskon- och syskonbarnsband "bör kunna anses som ett särskilt skäl för bifall till förvärvstillstånd även om andra skäl skulle tala emot förvärvet", men så särdeles kraftfullt är uttalandet knappast, och de tre orden "bör kunna anses" kan av lantbruksnämnd tolkas precis hur som helst. Varför inte avstå från detta tacke av brasklappar och på en gång ta in dessa förvärv bland de prövningsfria? Varför skall vi helt i onödan riskera att trassla in oss i en massa byråkratiskt krångel? Och vidare – vad är det för konsekvens i att arv är fritt från prövning under det att vad som kan betraktas som förtida arv skall prövas?

Det är här inte bara en fråga om byte av ägare utan i allra högsta grad också en kulturfråga. Moderata samlingspartiet har i sin partimotion tagit upp den saken och framhållit, att det hos oss svenskar finns en tradition att bevara gårdar i släkten, en tradition ägnad att stimulera insatser för god skötsel och vård och en effektiv användning av landets jordbruksmark.

Också Eric Carlsson har tagit upp släktgårdarnas problem i en motion. Det är helt följdriktigt att motionen kommer just från honom. Han är från Dalarna, där släktgårdstraditionen är så fast grundad att om dagens släktforskare träffar på en lucka i personkedjan, gårdens ägarlängd kan användas för att fylla igen den luckan. Vi måste ha klart för oss den enorma betydelse släktgårdarna haft för kultur och landskapsbild och akta oss för att i oträngt mål bryta släktarvet. Ur den synpunkten skulle jag själv liksom Eric Carlsson ha velat utvidga de fria släktförvärven bortom syskon och syskonbarn, men skäl som anförts vid utskottsbehandlingen har gjort att jag funnit fog för att ge efter på den punkten, och jag nöjer mig därför med att yrka bifall till reservationen 2, där det yrkas att syskons och syskonbarns jordförvärv skall vara undandragna lantbruksnämndens prövning.

Den andra moderatreservationen, nr 3 vid utskottets betänkande, gäller priskontrollen. Rent allmänt kan här sägas, att priskontroll är ett tveeggat svärd, som på fastighetsmarknaden blir svårare att handskas med än på de flesta andra områden. Den inbjuder till pengar under bordet, och det är omöjligt att få klara regler för prissättningen, något som f. ö. också har påpekats i remissvaren från en del lantbruksnämnder, där man har talat om

omöjligheten av att få en absolut rättvis utgångspunkt för sin bedömning av vad som skall vara påtagligt överpris.

Priskontrollen kan också medföra en mycket stor ökning i lantbruksnämndernas arbete, av den orsaken att det inte finns två fastigheter som är lika. Jag tänker inte på arealen utan på alla andra faktorer som gör att inga schabloner eller tabeller gäller – varje fastighet måste behandlas som ett specialfall. Lantbruksnämnden kommer fram till ett resultat – köparen med andra utgångspunkter i fråga om avkastningskrav och olika nyttigheter kommer fram till ett helt annat. Så länge vi inte kan få de tidigare omnämnda verkliga bovorna i prisstegringsdramat, skatteregler och inflation, under kontroll, tjänar en priskontroll inget förnuftigt syfte.

Jag yrkar därför bifall till reservationen 3.

I reservationen 6, den sista moderatmotionen, finner den uppmärksamme läsaren att reservanter och majoritet är eniga om att det centrala i detta sammanhang är en ovillkorlig brukningsplikt. Däremot går våra åsikter isär när det gäller boendet. Vi moderater anser att brukande och boende så långt möjligt bör höra samman. Vi finner det också helt naturligt att den som köper en gård gör det i avsikt att bosätta sig på den. Om han inte bosätter sig på gården, finns det så gott som alltid särskilda skäl därtill. Dessa skäl bör givetvis för tillståndsmyndigheten vara motiv *mot* boplikt precis som andra särskilda skäl kan vara motiv *för* boplikt. Det är ganska klart att boplikten skulle kunna bli aktuell bara i få fall. Varför skall vi då lagstifta om allt – vår tillvaro är sannerligen redan före ett beryktat socialdemokratiskt statsråds vilda lagstiftande om petitesser tillräckligt inrutad i paragrafer – och så mycket mindre nödvändig är lagstiftningen i det här fallet som en boplikt kräver åtagande av förvärvaren. Vill förvärvaren inte åta sig den plikten, är hans vägran enligt 4 § inte skäl att avslå förvärvsansökan. Det är lagstiftning för lagstiftningens egen skull och ingenting annat.

På anförda skäl yrkar jag bifall till reservationen 6.

Så långt våra moderata reservationer. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag, men innan jag slutar vill jag säga några ord om juridiska personers förvärv och om kapitalplaceringsförvärv.

Som anförts redan i den moderata partimotionen, understryker vi vikten av att t. ex. mindre sågverk, framför allt i det inre stödområdet, skall ha möjlighet att genom fastighetsförvärv säkerställa en del av sitt råvarubehov och på så vis till den jämna sysselsättningens fromma skapa en buffert mot störningar i timmerleveranser, och detta anser vi bör gälla oavsett om industrin drivs av juridisk eller fysisk person. En generell prioritering av sådana företag kan vara diskutabel, däremot lokalt väl befogad.

Av utskottets skrivning framgår också tydligt att man inser det stora värde som små och medelstora träindustriföretag har för bygden, och då vi moderater anser betänkandets ordalag lämna tillståndsmyndigheterna klara direktiv att pröva sådana markförvärv i positiv anda, anser vi att den socialdemokratiska reservationen, nr 5, i detta avseende är onödig och bara slår in öppna dörrar.

Vad så till sist kapitalplaceringen beträffar så är utskottet helt enigt om att

förvärv i sådant syfte inte skall medges, men utskottet ansluter sig också till vad i propositionen har utsagts om undantag från denna regel. Det kan t. ex. vara fråga om fastigheter av sådan storlek, att "vanliga" köpare inte har möjligheter att konkurrera. Jag vill i det här sammanhanget något opponera mig mot den nedvärdering av s. k. månskens- eller asfaltbönder som ibland kommer fram i debatten. De har ofta haft sådana ekonomiska resurser, att de kunnat betala de lärpengar som nya redskap och brukningsmetoder dragit med sig, till nytta för andra brukare. I den mån de inte själva har brukat eller bebott sin fastighet, har de upplåtit den på arrende, där unga jordbrukare kunnat pröva sina krafter, innan de eventuellt skaffar sig eget. Efterfrågan på arrendjord är mycket olika stark i olika delar av vårt land, men den finns överallt. Det kommer an på oss här i riksdagen att inte föra en sådan politik att det blir för litet därav.

För att sammanfatta:

Jordförvärvslagens syfte är att stimulera att jordbruksfastigheter kommer ut på marknaden och detta till priser som gör det möjligt för unga jordbrukare att ge sig in i konkurrensen. Den till konfiskatorisk hårdhet gränsande realisationsvinstbeskattningen måste radikalt omarbetas – då kommer också marknaden för jordbruksfastigheter i gång igen. Då blir den nya jordförvärvslagen – med de ändringar som moderaterna föreslagit i sina reservationer – ett värdefullt hjälpmedel i den fortsatta strukturrationaliseringen inom jord- och skogsbruk.

I detta anförande instämde Knut Wachtmeister (m) och Arne Andersson i Ljung (m).

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Ägandet av mark är en av de äldsta, för att inte säga den allra äldsta, äganderätt av fasta värden som vi känner till. Den äganderätten har som sådan omgärdats av en hel del myter, där framför allt sambandet mellan visst landområde och stammens, klanens eller släktens fortbestånd har varit bland de viktigaste.

Bakom denna koppling mellan vissa landområden och en viss släkt eller en viss klan har funnits ekonomiska värderingar, som i det gamla samhället av feodal typ, eller i det gamla bondesamhälle som vi känner till från vårt eget land, har haft en väldig ekonomisk betydelse för bibehållandet av den ekonomiska makten hos vissa grupper.

I det moderna samhället har denna koppling medfört alla de nackdelar som vi har hört talas om här. Det är naturligtvis inte enbart beroende på denna koppling, men den är en av de viktigaste orsakerna till att vi har fått en så stor procent av passivt ägande som det talas om i jordförvärvsutredningens delbetänkande och i propositionen. Omställningen försvårar rationaliseringssträvandena och försämrar möjligheterna för dem som inte redan har anknytning till jordbruket att förvärva jordbruksmark. Det är alltså en dålig ordning. Dessutom har den medfört att vi med stigande inflation i samhället i övrigt också har fått en väldig spekulation i jordbruks- och skogsmark. Detta

förhållande har berörts flera gånger.

Det är mot denna bakgrund som detta lagförslag har kommit till. Många av ändringarna i den nya lagen innebär en förändring till det bättre. Det är positivt att man ur lagen har försökt ta bort en del av de värsta fel som har åstadkommit de tidigare missförhållandena.

I det förslag till lag som jordförvärvsutredningen lagt fram finns det en bestämmelse om att förvärv genom testamente skulle underkastas förvärvs-tillståndsprövning. Denna bestämmelse har emellertid i regeringsförslaget strukits med motiveringen att man vill avvakta nya utredningar. Vi har dock ansett att man bör följa jordförvärvsutredningen i det fallet och införa denna passus i den nya lagen.

Testamenteringsförfarandet har – vilket också har påtalats av utredningen och i vissa andra sammanhang – använts till att kringgå den tidigare lagen, och det kommer naturligtvis att användas så länge det finns möjlighet att testamentera bort egendom utan prövning enligt lag. Det förfarandet bör alltså inordnas under det här prövningstillståndet. Det är positivt att det talas om att man skall utreda frågan. Vi hoppas att den utredningen kommer att visa nödvändigheten av att införa en sådan lagbestämmelse, men vi anser för vår del att den borde införas redan nu.

När det sedan gäller arv har vi, i likhet med en del remissinstanser, krävt att alla förvärv genom arv skall prövas. Det finns ingen anledning att få någon speciell förmån eller att ha lättare att komma över egendom i samhället bara därför att man har råkat bli född av en viss typ av föräldrar. Detta är inte demokratiskt riktigt, och det strider också mot rättsbegreppet. Därför bör alla förvärv genom arv självfallet prövas.

När det gäller släktförvärv har vi fått den största potten av s. k. passivt ägande på detta sätt. Jag vill inte i och för sig racka ned på månskensbönder eller asfaltbönder. Det finns säkert de som använder sin jord och sköter den riktigt. Men det är svårt att komma över jordbruksmark, och det försvåras genom att stora delar av jordbruksmarken kommer att ägas av dödsbon eller andra som har lämnat lantbruket och slagit sig ned i städer eller samhällen. Det bör alltså bli en ändring, och tillståndsprövningen för släktförvärv bör skärpas i enlighet med vad vi har sagt i vår motion.

Jag vill slutligen helt kort beröra yrkandet 4 i vår motion, där vi talar om sambruksföretag. Vi tycker att de har kommit i skymundan i hela den jordbrukspolitiska debatten. Trepårtiregeringen ordnade helt naturligt i överensstämmelse med sina intressen så att familjejordbruken skulle prioriteras, och därför sköts dessa frågor om sambruk i bakgrunden. Men sett ur sysselsättningsaspekten och med hänsyn till en levande landsbygd och allt sådant som det ofta talas varmt för, så är det ett faktum att företag av detta slag skulle vara mycket väl ägnade att åstadkomma sådana positiva förhållanden.

Om flera personer med mindre kapital kan gå tillsammans och ordna rationella företagsformer, så är det naturligtvis mycket positivt i de stora delar av landet som vi kan betrakta som glesbygd. Erfarenheterna av de stora jordbruksenheter som man har sökt skapa t. ex. i Norrland med de stora lån

som man måste ådra sig och de oerhörda ränteutgifter som blir följderna, visar att den företagsformen kanske inte är så särskilt lyckad. Utvärderingen får väl fortgå, men hittills har det visat sig bli ganska negativa verkningar. Det borde alltså ges mera resurser och framför allt mer information om att dessa möjligheter finns att gå tillsammans och driva sambruksföretag. Detta har kommit i skymundan i de allra flesta fall.

Det är gott och väl som det skrivs i utskottsbetänkandet, att man inte är negativ till sambruksföretag. Men någon särskilt positiv anda kan man inte utläsa. Det gäller framför allt att tala om att möjligheterna finns att få fram sådana ägandeformer, som skulle ha en mycket positiv effekt i dessa bygder som jag nu har talat om.

Vi anser alltså att den nya lagen i stort sett är en klar förbättring i förhållande till den tidigare. Vi anser också att man bör skärpa tillståndsgivningen så att den omfattar släktförvärv och arv. Även de testamentariska förvärven bör underkastas denna prövning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår motion nr 2166.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Jag förutsätter att meningsmotsättningarna mellan reservanterna och utskottets majoritet kommer att belysas ganska utförligt i den efterföljande debatten. För att spara kammarens dyrbara och knappa tid skall jag därför begränsa mig till att bara kommentera några punkter i de inlägg som har gjorts av Svante Lundkvist och Hans Wachtmeister.

Den beskrivning som Svante Lundkvist gav när det gäller förarbeten för den lag som vi nu behandlar tyder ju på stor enighet hela vägen. Det understryker ytterligare vad jag sade i mitt första inlägg om den enighet som f. n. föreligger om svensk jordbrukspolitik och som också kom till uttryck när vi fattade vårt stora jordbrukspolitiska beslut i december 1977. Mot den bakgrunden är det litet egendomligt att socialdemokraterna i fråga om de kommunala förvärven har gått ifrån den ståndpunkt som även den socialdemokratiska representanten intog i utredningen. Jag vill därför anföra följande.

Kommunerna är enligt den nuvarande jordförvärvslagen som bekant undantagna från tillståndsplikten. Men vid lagens tillkomst förutsattes att kommunerna inte skulle begagna sig av tillståndsfriheten utan att först samråda med lantbruksnämnden. Detta tycks inte ha fungerat riktigt som man väntat sig, eftersom Svante Lundkvist själv i sina direktiv till jordförvärvsutredningen ifrågasatte om inte samrådsförfarandet, som då var frivilligt och är så alltiämt, borde göras obligatoriskt, dvs. skrivas in i lagen. Nu föreslår vi en regelrätt prövning, och som utskottet påpekar innebär ett obligatoriskt samrådsförfarande inte några administrativa lättnader eftersom det är en minst lika omfattande procedur. Mot den bakgrunden är det riktigare att direkt säga att de kommunala förvärven skall prövas på samma sätt som flertalet andra.

Jag vill åter erinra om att jordförvärvsutredningens enkät ger vid handen att kommunerna har gjort relativt stora och omfattande förvärv för andra

ändamål än framtida tätortsbebyggelse eller därmed sammanhängande anordningar. Låt mig få påminna om att det var en enig utredning som förordade den ordning beträffande de kommunala förvärven som nu föreslås i propositionen.

Beträffande juridiska personers förvärv påpekas det i propositionen att stora och mycket kapitalkrävande enheter ibland bjuds ut till salu och att det ofta inte är möjligt att finna en förvärvare med tillräckliga resurser att förvärva en sådan egendom. Där öppnas alltså möjligheter för de juridiska personerna. Jag vill nämna att situationen ofta är densamma för sambruksföreningar. För dem krävs ganska stora arealer och ganska stora kapital. Följaktligen har de också möjligheter att förvärva fastigheter eftersom andra köpare ej går att finna.

Hans Wachtmeister började sitt inlägg om släktförvärven med att säga att man i den här lagen bara tycks ha tagit hänsyn till köparen och inte till säljaren. Jag tycker inte att det är ett riktigt påstående, bl. a. därför att ingen kan tvinga en säljare att frånhända sig sin fastighet. Till detta vill jag lägga att det är helt naturligt att man i den framtida jordförvärvslagstiftningen i första hand måste se till att de som skall starta jordbruk får sådana villkor att de har möjlighet att förvärva den mark de behöver för sin jordbruksproduktion. Den lagrådsremiss som ligger till grund för den proposition vi nu behandlar var utformad av trepartiregeringen. Här föreligger alltså en förändrad ståndpunkt från moderaterna i förhållande till den man redovisade inom trepartiregeringen när förslaget sändes på remiss till lagrådet.

Jag vill beträffande släktskapsundantagen framhålla att alltför vidsträckta undantag från tillståndsplikten är oförenliga med den nya lagens syften. Man kan däremot inte gå så långt med en begränsning av undantagen att man ingriper i dispositioner inom den allra närmaste familjekretsen, dvs. mellan föräldrar och barn. För egen del anser jag – vilket också anförts av de flesta remissinstanserna – att vi i det förslag vi nu behandlar gjort en lämplig avvägning mellan dessa två intressen, nämligen lagens syften å ena sidan och släktintressena å den andra.

Jordförvärvsutredningen har beräknat att antalet tillståndskrävande släktförvärv genom köp, byte och gåva uppgår till omkring 5 000 om året. Regeringens förslag innebär att ytterligare 18 % av släktförvärven kommer att tillståndsprövas. Jag skall ytterligare framhålla vad jag sagt i propositionen, nämligen att man vid tillståndsprövningen skall ta hänsyn till om det finns ett släktskapsförhållande. Dessutom bör man komma ihåg att om den släkting – syskon eller syskonbarn – som vill förvärva fastigheten ämnar ägna sig åt jordbruk kommer tillståndsprövningen i sig inte att innebära något hinder eftersom förvärvstillstånd kommer att lämnas. Motivet för att vi här vill begränsa släktskapsförvärven, så som vi föreslår i propositionen, är att vi vill stärka sambandet mellan ägande och brukande. I vissa delar av vårt land, där befolkningen flyttar ut och det sker en utglesning, är det en mycket vanlig företeelse att relativt avlägsna släktingar behåller marken och att den därför inte ställs till förfogande för dem som bor kvar i orten och önskar förvärva mark för att ägna sig åt jordbruk.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som jordbruksministern säger att jag i direktiven till jordförvärvsutredningen konstaterade att samrådet tidigare kanske inte hade fungerat särskilt bra mellan kommuner och lantbruksnämnder. Det var därför som jag ansåg att man borde pröva om man skulle ha ett obligatoriskt samråd. Utredningen kom sedan fram till det förslag som jordbruksministern har lagt fram. Men vi reservanter har tagit intryck också av remissinstanserna. Jordbruksministern vet ju att det är rätt många remissinstanser som har landat just på den lösning som vi har stannat för. Vi har stannat för den lösningen av principiella skäl, för vi menar att det principiellt är galet att kommunernas markpolitik i sådana här frågor ytterst skall avgöras i lantbruksnämnden. Vi menar att det är mycket viktigt, om man vill hävda den kommunala självstyrelsen i detta sammanhang, att besluten kan fattas av kommunerna.

När jordbruksministern är oroad över den markreserv som kommunerna har skaffat sig, vill jag framhålla att med de uppgifter som kommunerna har måste de försöka vara framsynta i markfrågor.

Beträffande juridiska personers förvärv vet jordbruksministern lika väl som jag att detta i hög grad kommer att vara tillämpningsfrågor när det gäller själva hanteringen i departementet. Vi har den alldeles bestämda uppfattningen att så som bestämmelserna är utformade i propositionen ges möjligheter till en mycket vid tillämpning. Man kan tillämpa den paragraf som gäller juridiska personers förvärv på olika sätt. Det sägs i den paragrafen att det skall vara möjligt för en juridisk person som bedriver skogsindustriell verksamhet, i vilken egendomens virkesavkastning behövs, att utan hinder av första stycket i vederbörande paragraf få tillstånd till förvärv, om inte egendomen med hänsyn till ortsförhållandena bör ägas och brukas av någon som är bosatt på orten. Man kan tillämpa denna paragraf på sådant sätt att man under alla förhållanden i första hand ger möjlighet för t. ex. jordbrukare att förvärva det aktuella markområdet eller skogsskiftet.

Vad vi har velat peka på är att det väsentliga och avgörande i dessa sammanhang måste vara att man ger möjlighet till förvärv åt en brukare eller ett industriellt företag som kan garantera det största möjliga antalet varaktiga arbetstillfällen. Det är det som vi ser som det viktiga för regionalpolitiken. Och det är ju en regionalpolitisk touche som den här propositionen också skall ha. Det är icke att slå in några öppna dörrar, när vi från socialdemokratiskt håll kräver att få riksdagens bifall till en reservation som markerar denna inställning i tillämpningen när det gäller juridiska personers markförvärv.

HANS WACHTMEISTER (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ta upp problemet med prisbildningen ett litet tag. De faktorer som gör att priserna blivit höga på just sådana fastigheter till vilkas försäljning säljaren avser att knyta sin egen pensionering är dels den konfiskatoriska realisationsvinstbeskattningen, dels de begränsningar som på senare år har införts i säljarens möjligheter att köpa sig en pensionsförsäkring för försäljningsbeloppet, dels inflationen. Det är de tre faktorerna som

drar upp priserna värst.

Om vi hade en något så när måttlig realisationsvinstbeskattning skulle vi utan tvivel få se ett helt annat utbud av fastigheter på marknaden. Om vi underlättade för säljaren att skaffa sig en pensionsförsäkring i stället för att, som vi gjorde härom året, försvåra det skulle också det uppmuntra honom till att sälja. Inflationen har vi svårare att komma åt – det erkännes. Men inflationen verkar på två sätt. Dels verkar den så att köparen blir angelägen att komma över fast egendom, dels verkar den så att säljaren blir mindre benägen att avhända sig fast egendom.

Priskontrollen – för att återkomma till den – avhandlades på ett symposium vid Lantbruksakademien för något år sedan. Man kom då fram till att metoder att beräkna avkastningsvärdet – det är det värdet som borde ligga till grund för prisbildningen – aldrig får något praktiskt värde, därför att förräntningen för flertalet gårdar i jordbruket under en längre tid har varit plus minus noll. I så fall borde också fastighetspriserna vara noll, men som bekant är de inte alls det. Det är en svårighet som några lantbruksnämnder har påtalat i sina remissvar. Därför måste man gå fram mycket försiktigt, så att säljaren inte blir orimligt hårt drabbad.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! För att bemöta det som Svante Lundkvist anförde om de kommunala förvärven vill jag citera några rader ur betänkandet, nämligen "att kommun enligt regeringens lagförslag som nyss nämnts ges en särställning när det gäller förvärv av sådan fast egendom som med hänsyn till den framtida utvecklingen krävs för tätbebyggelse eller därmed sammanhängande ordning. Den i propositionen föreslagna tillståndsprövningen kan med hänsyn härtill inte anses inkräkta på kommunernas möjligheter att fullgöra sina uppgifter enligt kommunallagen eller annan lagstiftning."

Jag kan inte finna att Svante Lundkvist och de socialdemokratiska reservanterna har klargjort vad det är för faror som skulle vara förenade med regeringens förslag beträffande de kommunala förvärven. Här sägs klart att de uppgifter som kommunerna har att sköta icke skall förhindras. Det är så klart utsagt att varje farhåga på den punkten torde vara undanröjd.

När det gäller de juridiska personernas förvärv nämner Svante Lundkvist hänsynen till sysselsättningen. Det är riktigt att sysselsättningen är en mycket viktig faktor vid bedömningen. Men samtidigt skall vi komma ihåg att om man får en stark ökning av de juridiska personernas förvärv, så får man också en ytterligare utglesning av stora delar av vårt land.

Hans Wachtmeister talade om priskontrollen. Vi är alla mycket bekymrade över de starkt stegrade priserna. Men Hans Wachtmeister har inte på något sätt i sitt anförande eller i den moderata reservationen klargjort på vad sätt det förslag till prisbedömning som vi framlagt i lagen skulle vara negativt från den här synpunkten. Det vi föreslår ger ju ändå ökade möjligheter att dämpa prisutvecklingen.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det måste väl ändå stå klart för jordbruksministern att det, om ett markförvärv som kommunen bedömer som angeläget står i strid med ett jordbruksintresse, har en viss betydelse var beslutet slutgiltigt kommer att fattas – om det blir i lantbruksnämnden eller av den kommunala församlingen.

Vi menar nog ändå att det, med det ansvar som en kommunal församling har för kommunens utveckling, måste finnas möjligheter för kommunen att fatta det avgörande beslutet. Men det skall naturligtvis ske efter det obligatoriska samråd som vi här förordar. Vi förutsätter därvid att kommunen är beredd att ta alla de jordpolitiska hänsyn som rimligen bör tas i dessa sammanhang men som inte i alla lägen får ta över det kommunala intresset. Vi har på denna punkt sett underliga resultat av den förra trepartiregeringens tolkningar av bl. a. den fysiska riksplaneringen, vilket t. ex. i Skåne skapat en märklig situation i diskussionen mellan kommunalmän och jordbruksintressets företrädare.

När det gäller sysselsättningen kan jag såsom exempel ta ett sågverksföretag i glesbygden, som sysselsätter ett 40-tal människor. Just detta företags förutsättningar att driva sin verksamhet kan många gånger ha lika stor eller större regionalpolitisk betydelse än ett kombinerat jordbruksföretags. I en sådan situation kan man inte under alla förhållanden säga att det kombinerade jordbruksföretaget skall gå före såsom förvärvare, utan man måste väga in tyngden av de sysselsättningstillfällen som skapas av det lilla sågverksföretaget och ge även det chansen att få vara med och förvärva mark, om det underlättar för vederbörande företag att fortsätta att fungera i sin hembygd.

Dessa tillägg har vi velat göra genom vår reservation till utskottets betänkande för att därigenom säkra en rimlig tillämpning i regeringen av dessa bestämmelser. Vi har sannerligen när det gäller den förra trepartiregeringen upplevt att den understundom ganska ensidigt har tolkat bestämmelserna till förmån för jordbruksföretag, fastän ett företag av nyss nämnd karaktär kanske i stället borde ha fått chansen.

HANS WACHTMEISTER (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som jordbruksministern anför att vi har haft priskontroll tidigare och att den inte är någon nyhet. Men meningen med vad som här sägs om priskontroll är ju att den skall aktiveras och skärpas. Vi moderater har klart och tydligt framhållit att det är fråga om ett negativt system, som ger utrymme för godtycke och ett mått av rättsosäkerhet, vilket vi inte kan acceptera. Lantbruksnämndens kalkylunderlag kan ge ett resultat, medan en köpare som resonerar från andra utgångspunkter kan komma till ett helt annat. Det är alltid obehagligt med ett system som direkt inbjuder till pengar under bordet, till svarta pengar som kommer att gå vid sidan av fastighetsaffärerna. Vi känner till detta från hyresmarknaden. Det kommer väl att bli ungefär likadant här.

Eftersom vi rör oss ute i skogen och på jordbruksmarknaden vill jag berätta

en liten historia för jordbruksministern för att klarlägga hur en för hård prisreglering verkar. Under åren närmast efter kriget var jag chef för bränslekontoret i mitt hemlän och hade såsom sådan att kontrollera att rotposter inte åsattes ett värde som stred mot kungörelsen om normalpris. I ett fall var en rotpost värderad till 22 000 kr. Jag kom emellertid fram till att det högsta pris som med tillämpning av normalpriserna kunde komma i fråga var 7 000 kr. Jag framhöll detta för säljaren och sade att jag skulle begå tjänstefel, om jag gick med på det högre priset. "Jägmästar'n", sade säljaren, "ser han katten som sitter där borta. Det är en väldigt fin katt. Den katten kostar 15 000 kr. Jag säljer rotposten för 7 000." Då fick han i alla fall vad han ville. Så kommer det att gå också här.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Om en kommun behöver förvärva mark för tätbebyggelse eller för verksamhet som kommunen måste kunna sköta för att fylla sin uppgift enligt lagar och förordningar, så kommer kommunen att få tillstånd till det förvärvet.

Det måste väl ändå vara riktigt att man får en likartad bedömning i fråga om jordbruksmark. Det står helt i överensstämmelse med vad vi har sagt om de jordbrukspolitiska riktlinjerna i övrigt, att vi skall så långt det är möjligt skydda åkermarken för att den skall kunna användas för jordbruksproduktion.

Det står ingenstans i propositionen att juridiska personer *under alla förhållanden*, som Svante Lundkvist uttryckte det, skall förvägras att köpa mark. Jag gav redan i mitt första inlägg exempel på fall där man i stället skall göra den bedömningen att juridiska personer skall kunna förvärva marken.

Trots Hans Wachtmeisters senaste inlägg står det för mig fortfarande lika oklart på vad sätt en utökning av lantbruksnämndernas möjligheter till skärpt priskontroll skulle kunna motverka det önskemål som Hans Wachtmeister själv har, nämligen att dämpa prisstegringen på jordbruksfastigheter.

Andre vice talmannen anmälde att Svante Lundkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Jag hade tänkt inleda detta anförande med att välkomna den stora enighet i vilken det tycks vara möjligt att anta de föreliggande lagförslagen. Men efter att ha lyssnat till de replikskiften som förekommit börjar jag bli fundersam över hur det står till med enigheten. Låt mig därför i stället säga att jag hoppas att man inte riktigt menar allvar med de pressade skrivningar som förekommer i de olika reservationerna.

Om riksdagen nämligen skulle bifalla alla reservationerna, skulle vi ha tillbaka 1965 års lagstiftning. Och den vill vi inte ha – det är alla eniga om. Jag vill med glädje instämma i vad jordbruksministern har sagt om önskvärdheten av en revision av lagstiftningen från 1965, som var en olycka och som

ledde till en rad icke önskvärda utvecklingstendenser. Jag vill erinra om att detta redan 1965 mycket starkt framhölls inte minst från centerns sida.

När jag nu, efter tankeutbytena om tolkning, vill helt och fullt försvara utskottsmajoritetens hemställan, är jag väldigt glad över att också kunna säga att den här gången har centern inte haft anledning att anföra någon som helst reservation.

Vid 1965 års riksdag var centern det enda parti som krävde avslag på den proposition som då antogs. Den propositionen hade utarbetats på grundval av en departementspromemoria och ansågs av många illa förberedd. Så visade sig också vara fallet. Det förslag som det nu finns grundad anledning förmoda kommer att ersätta 1965 års lag har, vill jag påstå, föregåtts av noggranna förberedelser.

Efter mångårigt intensivt motionerande i riksdagen om översyn av 1965 års lag tillsatte, som redan påpekats, Svante Lundkvist i sin egenskap av jordbruksminister den utredning som utgjort underlag för dagens förslag. Utredningen fick sedan tilläggsdirektiv av Anders Dahlgren. Utredningen var, som också påpekats, i alla väsentliga drag enig. I sammanhanget bör påpekas att den moderata reservationen i utredningen inte alls gick så långt som moderaternas reservation till utskottsbetänkandet.

Propositionen var nästan färdigskriven under Anders Dahlgrens tid som jordbruksminister. Skrivningen godkändes också av moderaterna i treparti-regeringen utan anförande av ens den reservation som deras utredningsman hade avgivit. Jag utövar inte någon kritik mot detta, men jag beklagar att man inte kunnat hålla samma stronga linje i den fortsatta behandlingen som man hade efter det intensiva utredningsarbete som skett. Detta gäller också de reservationer som socialdemokraterna här har ansett sig behöva knyta till utskottsbetänkandet.

Det kan ju vara intressant att nämna att när 1950 års lag antogs, föregicks den av debatter med 79 anföranden i andra kammaren och 44 anföranden i första kammaren, sammanlagt alltså 123 anföranden. Även om det förekommer en del nyanser i replikskiftena här vill jag uttrycka den förhoppningen att den något kortare debatten i år är ett uttryck för att vi har ett lagförslag som grundar sig på både stor enighet och klokskap och leder till en riktigare utveckling än den tidigare lagen.

Tillåt mig att ta ett citat ur ett av de tal som hölls förra gången och som visar en förvånansvärd aktualitet:

”Markens och markresursernas utnyttjande är inte bara en fråga av utomordentlig ekonomisk räckvidd. Den rymmer i sig en mängd problem av ideologisk och politisk art som i alla tider engagerat människorna. Överallt i världen har tillgången på jord, lämplig att odla, varit förutsättningen för staters uppkomst och utveckling. Mänsklig kultur har uppstått, blomstrat och gått under beroende på hur stater och människor utnyttjat sina markresurser. Fattigdomen, nöden och svälten i utvecklingsländerna beror till stor del på att dessa länder misslyckats med sin markpolitik och med utnyttjandet av sina naturresurser.

Effektiviteten i olika länders jordbruk sammanhänger med vilka som har

äganderätten till jorden, vilka som brukar den och villkoren för brukningsrätten. Självägande bönder med tillräckliga markresurser till sitt förfogande har hittills visat sig vara de bästa garanterna för en riklig tillgång på livsmedel. Ett rationellt drivet jordbruk är en förutsättning för en utvecklad industri och vice versa. Det är denna växelverkan mellan jordbruk och industri som skapat välståndet och den höga levnadsstandarden i västvärldens kulturländer. Det finns knappast någon fråga av politisk art som är av större betydelse än en rätt bedriven markpolitik och ett förnuftigt utnyttjande av naturresurserna.”

Så fortsätter Erik Grebäck, den gången reservant i tredje lagutskottet:

”Men det är inte jordbruket som i och för sig skapar problemen. Det är i stället den moderna tekniken, den industriella utvecklingen och befolkningskoncentrationen som givit upphov till alla våra bekymmer av markpolitisk art men även i fråga om vattenvård, luftföroreningar, biocider och naturvård i vidsträckt bemärkelse. — — —

Men vi får aldrig glömma bort att jordbruk och skogsbruk inte bara kan bli en fråga om ett tekniskt fulländat utnyttjande av mark- och naturresurser. Det finns en biologisk faktor med i spelet, som våra dagars teknokrater och centralbyråkrater har alltför lätt att förbise. Ett uthålligt jord- och skogsbruk förutsätter ett samspel mellan teknik och biologi, mellan levande liv och död materia, vilket inte har sin motsvarighet inom industriproduktionen.

Jordbruket arbetar med produktionsfaktorer som vi människor endast i begränsad utsträckning kan kontrollera och bemästra. Över klimat, värme, nederbörd och sjukdomar bland växter och djur bestämmer andra krafter än våra. Människorna i jordbruket måste leva med naturen och inte mot den. Det är därför som alla kritiklösa jämförelser i lönsamhetshänseende mellan industriproduktion och jordbruksproduktion enligt min uppfattning ofta blir så meningslösa och missvisande.”

Så fortsatte debatten den gången. Jag tycker det är intressant att ta en bit ur den debatt som alltjämt har så hög aktualitet.

Jag tillåter mig nu att göra kommentarer till de inlägg som redan gjorts.

Jag hoppas att den lag som nu föreslås rent allmänt skall leda till uppfyllelsen av de fina deviser som är avsedd, att den skall leda till ett aktivt brukande i stället för passivt ägande och att man genom de olika åtgärder som här föreslås skall nå fram till de avsikter man har att begränsa markvärdestegringen och bemästra de övriga problem som har nämnts.

Jag vill instämma i de kommentarer som gjorts av jordbruksministern beträffande kommuner och släktförvärv.

Svante Lundkvist har inlett debatten med att säga att vi alla är inställda på att bekämpa den markprisstegring som blev en följd av den liberalisering som beslöts 1965. Då vill jag bara säga att på samma gång är det litet förvånande att man inte är beredd att ställa sig bakom de ändrade förhållanden som denna nya lag föreslår beträffande kommunernas förvärv, beträffande additionsköpen och beträffande industrins roll i sammanhanget. Den begränsning som drabbar kommunerna får inte på något sätt hindra utveckling, expansion och bebyggelse. Det framgår också mycket klart av olika skrivningar i proposi-

tionen och utskottsbetänkandet.

Samtidigt vill jag säga att när det gäller att eftersträva högsta möjliga sysselsättning ställer jag mig helt bakom de ambitioner som Svante Lundkvist gav uttryck åt. Men kvar står det faktum att det inte växer en enda kubikmeter mer på den skogsmark som ägs av sågverken, och det är inte säkert att det blir mer sysselsättning än med någon annan ägare. Resonemangen härvidlag är väldigt svåra att komma till rätta med, och jag vill understryka att det ju inte finns angivet något idiotstopp för vare sig kommuner eller industri. Vederbörande får rimligtvis undergå samma prövning som andra förvärvare har att undergå.

Beträffande additionsköpen talar Svante Lundkvist också för ökad sysselsättning. Det är helt självklart att progressiva företagare skall kunna utveckla och utöka sina företag. Men det innebär inte att man skall kunna få lägga samman företag som bör bestå var för sig. Om man lägger samman företag som kan bestå var för sig leder detta nämligen oftast till minskad i stället för ökad sysselsättning.

När det gäller släktförvärven vill jag bara tillägga, utöver vad som tidigare sagts i dessa sammanhang av jordbruksministern, att det är viktigt att understryka att en släktgård aldrig skulle uppstå, om inte släkten ville bry sig om denna gård. Det enda som står i den nya lagstiftningen och det enda som krävs av de avlägsna släktingarna är att de skall *bry sig om* denna släktgård, och det tycker vi är ett mycket rimligt krav. Är man inte beredd att ställa upp på det kravet är det inte heller rimligt att man skall få förtroendet att äga släktgården. Om man är beredd att ta hand om släktgården skall man enligt lagförslaget i propositionen och utskottsbetänkandet också ha förvärvstillstånd.

Jag vill kraftigt understryka detta, för det förekommer ute i den s. k. enklare propagandan vissa resonemang om att detta lagförslag skulle utgöra ett definitivt avslag på förvärvstillstånd till avlägsna släktingar. Det är inte detta det handlar om. Det handlar om ett något ökat ansvar för avlägsna släktingar, och utskottet har dessutom för säkerhets skull pressat den formuleringen något. Det står på s. 19 i betänkandet: "Detta uttalande bör enligt utskottets mening bl. a. kunna innebära att det specifika rationaliseringsintresset kan få vika i en situation där såväl släktskapsförhållande som allmänt regionalpolitiska bedömningar talar härför och förvärvaren är beredd att bosätta sig på och bruka fastigheten."

Vi tycker att detta utgör en gardering när det gäller ett handlingssätt som ur släktförhållandesynpunkt skulle vara stötande och som det kanske hörs litet om i debatten. Det skrivs på poetiskt tungomål: "Från fäder är det kommet, till söner skall det gå." Men poeten skriver ingenting om att det bör gå till syskonbarn och syskonbarns avkomma. Det första är jag helt beredd att ställa upp på, och det andra tycker jag bör vara en stark rätt om man är beredd att ta ansvaret för släktgården.

Jag skall nämna något om priskontrollen. Det är riktigt som jordbruksministern säger, att priskontrollen redan finns; kalkylförfarandet finns redan i lantbruksnämnden. Det finns alltså instrument för att göra en bedömning av

prisnivån. Skillnaden mellan tidigare praxis och nuvarande lagförslag är i princip bara att nu kommer kontrollen att kunna drabba även den som har pengarna – tidigare drabbade den bara den som behövde låna pengarna.

Månskenstorparna har inte angripits på något sätt i utskottsbetänkande eller proposition. Tvärtom ges med detta nya lagförslag en sanktion förutom åt familjelantbruket också åt deltidsföretagaren, åt det kombinerade företaget, och det finns anledning att välkomna detta.

Med detta, herr talman, skulle jag vilja säga att det är min utomordentliga förhoppning att utskottsmajoritetens förslag i betänkandet leder till en ny lagstiftning och att den i sin tur leder fram till ett aktivt brukande i stället för ett passivt ägande. Jag vill därmed yrka bifall till utskottets hemställan.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tyckte att utskottets ordförande var mycket vårdslös när han talade om den markprisstegring som 1965 års förändring av lagen har gett som resultat. Han vill alltså påstå att prisutvecklingen på marken beror på den förändring i jordförvärvslagen som vi fick 1965. Jag skall inte fördjupa mig i argumenteringen, eftersom jag vet att Sven Lindberg kommer upp senare, och han har suttit med i utredningen och har tillgång till allt det material som belyser vilken roll de juridiska förvärven kan anses ha spelat i detta sammanhang. Låt mig bara säga att från 1965 till 1974 hade knappt 1 % mark skiftat ägare mellan juridiska och fysiska personer.

Sedan säger Einar Larsson att den här lagen inte innebär något idiotstopp för juridiska personer. Nej, det har bara funnits ambition att åstadkomma ett idiotstopp en gång, och det var när centerpartiet i 1976 års riksdag föreslog att man omedelbart och utan utredning skulle upphäva 4 § andra stycket punkten 1 i nuvarande jordförvärvslag. Det förslaget skulle ha inneburit att jordbrukarna ensamma hade kunnat få företräde till förvärv av jordbruks- och skogsmark. Ett sådant idiotstopp finns dess bättre inte med i denna lagstiftning.

Jag tycker också att det i dagens läge är oförsiktigt av Einar Larsson att säga att självägande bönder är den bästa garantin för en riklig råvarutillgång. Jag föreställer mig att även utskottets ordförande lyssnade till de bekymmer som sågverksägarna, som var här och uppvaktade utskottet, anser sig ha samt till deras krav på att man skulle ta rimlig hänsyn till den situation de ofta kan befinna sig i ute i bygderna. Jag vill upprepa att det finns anledning att i anslutning till den tillämpning som är möjlig med hänsyn tagen till lagens bokstav – som vi har försökt göra i vår reservation – ge utrymme för sådana bedömningar som innebär att det i första hand skapas det största antalet varaktiga arbetstillfällen. Detta bör få vara avgörande för vem som i ett speciellt fall skall förvärva marken.

EINAR LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Svante Lundkvists beskyllning för vårdslöshet från min sida är felaktig och obefogad.

Den liberalisering som 1965 års lag innebar när det gällde nya köparkate-

gorier och begrepp som kapitalspekulation, stat, kyrka, kommun, additionsköp, juridiska personer osv. innebar sammantaget en ökad prisnivå. Svante Lundkvist måste vara rätt ensam om att inte kunna erkänna detta. Däremot vill jag ge Svante Lundkvist fullständigt rätt i att största antalet varaktiga arbetstillfällen bör vara en ledstjärna när man ger förvärvstillstånd. Enligt utskottets mening uppnår man detta med de formuleringar som finns i det nya lagförslaget.

Jag vill i detta sammanhang säga att jag aldrig har förstått att exempelvis sågverksindustrin skulle behöva lägga ner fler arbetstimmar än en annan ägare för att göra samma arbete. Eller hur kan man förklara att man vill prioritera förvärvare som kan skapa ett stort antal arbetstillfällen? Jag kan heller inte tro att det beror på vem som är ägare om det skall växa mera på en i övrigt välskött mark.

Det är riktigt som Svante Lundkvist säger att juridiska personer har utnyttjat liberaliseringen till att under den här perioden öka sitt markförvärv med endast 1 %. Detta är ett mycket intressant faktum, för det används som argument bl. a. när man säger: Det verkar ju inte så farligt, så den här rätten kan man väl få ha kvar. Andra säger: Det har visat sig att de var så litet intresserade av att köpa, så det finns ingen anledning att ha kvar den här rätten.

Jag skulle vilja säga att det inte finns någon anledning att uppförstora just den här delen av förvärvsrätten. Och jag säger än en gång, för att inte Svante Lundkvist skall låta beskyllningen kvarstå, att det inte är just dessa förvärvare som enbart eller ens i huvudsak varit vållande till prisstegringarna, men de har givetvis dragit sitt strå till stacken i det avseendet. Med hänsyn till det ringa intresse som visat sig finnas för att basera råvaruförädling på egen skogsmark är inte den här begränsningen till någon nackdel för industrin och än mindre för sysselsättningsituationen.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu måste faktiskt Einar Larsson bestämma sig. Han inledde sitt inlägg med att säga att jag har fullständigt fel när jag påstår att den förändring som skedde med anledning av 1965 års lag inte är orsaken till de prisstegringar vi har fått. Sedan avslutar han med att säga att han för sin del gärna förklarar att de juridiska personernas förvärv inte varit orsaken till de här prisstegringarna. Han avlivar sitt påstående i första avsnittet av inlägget med det han avslutar sitt inlägg med. Einar Larsson får väl nu bestämma sig för vad han anser vara rätt på den här punkten.

Men låt mig försöka lämna ett bidrag till diskussionen genom att klargöra vad jag för min del anser i hög grad ha orsakat markprisstegringen. Naturligtvis är den främsta orsaken förändringarna över huvud taget i samhället, men en viktig orsak är också den tidigare frånvaron av en planering av vår markanvändning. Först efter den översiktsplanläggning beträffande markanvändningen som vi nu får i anslutning till den fysiska riksplaneringen, där vi i förväg kan tala om vad som skall vara jordbruksmark och vad som skall vara mark för annat ändamål, finns det möjligheter att

exempelvis hindra uppkomsten av de förväntningsvärden som tidigare kom att åsättas praktiskt taget all mark som var belägen runt våra tätorter och som i hög grad medverkade till en upptrissning av markpriserna och som via köp och försäljningar också på jordbrukarkanten medverkade till att prishöjningarna fortsatte att så att säga avla av sig ute i handeln med mark. När en jordbrukare som hade välbelägen mark intill en tätort kunde sälja för relativt dyra pengar och med dessa på fickan kunde gå ut och efterfråga ny jordbruksmark, är det naturligt att det på detta sätt uppstod en press uppåt på priserna.

Jag menar att samverkan av olika åtgärder måste till för att vi skall få kontroll över prisutvecklingen. Lagstiftning, som icke var populär på den borgerliga kanten, är ett av dessa medel liksom översynen av jordförvärvslagstiftningen. Kombinationen av flera åtgärder kan kanske ge oss bättre möjligheter att nu få ordning på prisutvecklingen. Skulle det inte hjälpa får vi nog överväga ytterligare åtgärder.

EINAR LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Ibland kan man inte uttrycka sig tillräckligt tydligt. Jag skall göra ett nytt försök, men hoppas faktiskt att åtminstone någon i kammaren uppfattade vad jag menade. Eftersom inte Svante Lundkvist gjorde det, vill jag säga att jag bestämde mig långt innan jag fick en uppmaning från honom. Jag har också givit uttryck för min uppfattning redan tidigare och gör det nu än en gång.

Den liberalisering som 1965 års lag innebar medförde att en rad nya köpkategorier pressade upp prisnivån. Hela tiden har jag framhållit att en av dessa kategorier just var de juridiska personerna som för sin del också utövade en press. Jag har aldrig påstått att de ensamma var ansvariga för denna press, men jag har inte heller sagt något annat än att de har varit medansvariga.

I samma replik tog Svante Lundkvist för säkerhets skull upp kommunernas roll. I det sammanhanget vill jag bara hänvisa till vad jordbruksministern nyss har sagt och till vad den utredning Svante Lundkvist åberopade har funnit. Kommunernas markförvärv har alltså under de senaste åren varit av en större omfattning än vad som varit befogat med hänsyn till expansionen. Det föreliggande förslaget innebär en viss begränsning av expansionen när det gäller mark som inte skall bebyggas. Utskottsmajoriteten är mycket glad över att förslaget stöddes av Svenska kommunförbundet.

Andre vice talmannen anmälde att Svante Lundkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Låt mig inleda mitt anförande med ett citat.

”Den förste som efter att ha inhägnat en jordbit och fann på att säga: Det här tillhör mig, och fann människor nog dumma att tro på det, han var det borgerliga samhällets verkliga grundare. Vilka brott, vilka krig, vilka mord,

hur mycket elände och fasa skulle inte den ha räddat mänskligheten ifrån, som vågat rycka upp pålarna eller fylla igen dikena och som ropat till sina likar: Lyssna inte till denne bedragare – ni är förlorare om ni glömmer att grödan tillhör alla och jorden tillhör ingen!”

Vem är det nu som har sagt dessa tänkvärda ord? Man skulle kunna tro att det är någon som har studerat fastighetsstrukturen i det svenska skogs- och jordbruket och som har lyssnat på debatter som föregick jordförvärvsutredningens förslag. Men så är det inte. Nej, det var den franske 1700-talsfilosofen Rousseau, som i sin avhandling *Olikheten mellan människor* på detta sätt uttryckte sin syn på ägandet av mark.

Varför kan det då finnas anledning att i denna debatt erinra om Rousseaus syn på ägandet av mark? Ja, enligt min mening därför att det på den svenska fastighetsmarknaden pågår en spekulation i ägandet av mark som driver priserna uppåt på skogs- och jordbruksfastigheter, vilket i sin tur leder till att konsumenterna ytterst får betala ett betydligt högre pris för sina varor.

När vi nu diskuterar det lagförslag som ligger på riksdagens bord går jordbruksutskottets ordförande Einar Larsson upp och gör en jämförelse mellan 1965 års jordförvärvslag och det lagförslag som här föreligger. Naturligtvis framställer han 1965 års jordförvärvslag som allt eländes orsak och det nya lagförslaget som det som skall lösa alla de problem som ligger framför oss. Jag tror ändå att alla som satt sig in i innehållet i 1965 års jordförvärvslag och det lagsförslag som nu föreligger kan vara tämligen eniga om att skillnaderna inte är så rasande stora. Skulle de ha varit det skulle vi inte – det försäkras jag – ha varit överens om den lagtext som föreligger i dag. Vad vi diskuterar är tillämpningen av lagen, och därvidlag finns vissa skillnader.

När man är allmänt kritisk mot 1965 års lag och framhåller det nya lagförslaget som någonting synnerligen utomordentligt skulle det vara mycket intressant om man preciserade hur stora skillnaderna på olika punkter är. Allmänna omdömen i den här riktningen kan man naturligtvis kasta ur sig, men en saklig debatt om de olika punkterna kunde också vara av värde.

I den debatt som föregick jordförvärvsutredningen skyldes de kraftiga prisstegringarna på att jordförvärvslagen prioriterade juridiska personers förvärv. Det hette att sågverksföretag och skogsbolag drev upp markpriserna. En uppfattning om hur överdriven denna debatt var får man genom att studera förändringarna i ägandet mellan 1965 och 1976.

Under åren 1970 till 1974 utgjorde nettoflödet av åkermark från fysiska till juridiska personer ca 14 500 ha. Motsvarande siffra för skogsmark var ca 81 000 ha. För perioden från det jordförvärvslagen trädde i kraft den 1 juli 1965 fram till årsskiftet 1975-76 uppgick de juridiska personernas nettoförvärv av skogsmark till 194 000 ha, 60 %, dvs. 117 400 ha, utgjorde skogsförädlade företags nettoförvärv. Efter det att jordförvärvsutredningen hade presenterat denna statistik har också påståendena om att det skulle vara de träförädlade företagen som drivit upp markpriserna tystnat – ända till dess Einar Larsson kom upp i riksdagens talarstol. Och jag förstår det, därför att det

är helt andra orsaker som har medverkat till den kraftiga prisstegringen på jord- och skogsmark. Jag skall försöka redovisa några av dem, som motiverar våra ställningstaganden dels på punkter där vi deltar i utskottets majoritets-skrivning, dels på punkter där vi reserverat oss.

Landets jordbruk har fortfarande till övervägande del en ägostruktur med små enheter. Detsamma är förhållandet med de kombinerade skogs- och jordbruksfastigheterna. Medelarealen åker per brukningsenhet var enligt lantbruksregistret året 1974 fortfarande så lågt som 22 ha.

Fastighetsstrukturen i skogsmarkerna är i stort likartad den inom jordbruket. Den kännetecknas i betydande grad av en längre gående ägosplittring än vad som är önskvärt i dagens skogsbruk. Den privata skogsmarken – som utgör ca 50 % av hela skogsmarksarealen och närmare 60 % värdemässigt och med avseende på produktionskapaciteten – är uppdelad på många och små företag. De olika företagen och brukningsområdena är därför i betydande utsträckning mindre än vad som är lämpligt. Den skogsmarksareal som är i privat ägo är alltså fördelad på ett mycket stort antal ägare. 58 % av antalet fastigheter är mindre än 25 ha, och 34 % är mindre än 100 ha. Endast 8 % är större än 100 ha. Ägosplittringen är det svenska skogsbrukets förbannelse. Den försvagar konkurrenskraften, hindrar rationellt brukande och försämrar skogsvården.

Det socialdemokratiska partiet eftersträvar ett ur hela folkhushållets synpunkt effektivt utnyttjande av de produktionsresurser som står till jord- och skogsbrukets förfogande. Marken är den viktigaste av dessa resurser.

Mot denna bakgrund anser vi nuvarande ägostruktur och ägandeförhållanden otillfredsställande. Jag känner därför, herr talman, behov av att inför kammaren något redovisa en del av de fakta i dessa frågor som f. ö. också återfinns i vår motion.

Ägande av skog som ett nödvändigt försörjningsunderlag har kraftigt förändrats under de senaste årtiondena. Många kombinerade skogs- och jordbruk har lagts ned. På ett stort antal gårdar med mindre andel jordbruksmark har jordbruksdriften lagts ned eller jordbruksmarken utarrenderats. Antalet brukningsenheter med skog utan åker eller med åkern utarrenderad har sedan början av 1950-talet fördubblats. Detta har medfört att antalet skogsgårdar var ungefär lika stort som antalet kombinerade företag i början av 1970-talet. Om de senaste årtiondenas utveckling fortsätter som hittills, kommer andelen skogsgårdar 1985 att vara ca 70–75 %. Av de ca 250 000 brukningsenheterna med skog ägdes i början av 1970-talet 10 % av dödsbon. Bland skogsgårdsägarna återfinns ca 80 % av dödsbona.

Av de privatägda skogsfastigheterna är det en mycket liten del som har skogsbruk som grundinkomst. Av lantbruksräkningen 1976 framgår att 29 % av ägarna ej är bosatta på fastigheten och har sin grundinkomst från arbetet utanför fastigheten eller pension. Av ägarna som bor på fastigheten är 19 % pensionärer med ATP och annan pension som grundinkomst, medan 23 % arbetar utom fastigheten mer än halvtid och har sin grundinkomst från annat hel- eller deltidsarbete. Endast 29 % arbetar på fastigheten mer än halvtid. Av dessa har många grundinkomst från jordbruksproduktion. En mycket stor del

av ägarna till landets halva skogsareal har således andra grundinkomster än skogsbruk, och många är inte beroende av skogen för sin försörjning.

Låt mig redovisa ytterligare några kalla siffror för att bevisa hur långt denna olyckliga utveckling har gått – och då ber jag jordbruksministern lyssna mycket noga. Inom stora delar av Jämtland ägs nu hälften av den enskilda marken av stärbhus eller utbor. I vissa områden är siffran för dessa ägarkategorier så hög som 60–70 %. I Västerbotten utgjordes 84 % av den jordbruksareal som bytte ägare 1975 av släktförvärv. Av de nya ägarna var år 1977 bara 12 % heltidslantbrukare. 20 % brukade jorden på halvtid och mer än 60 % inte alls.

Jag bad jordbruksministern lyssna mycket noga, eftersom han tidigare i debatten hävdade att juridiska personers förvärv leder till avfolkning i stora delar av landet. Jag förmodar att han därmed avsåg landsbygden.

Jag vill säga till jordbruksministern att det är det privata ägandet av utbor som har inneburit utglesningen av boendet på landsbygden och inte de juridiska personernas förvärv. Det är brukandet som ger sysselsättning och inte ägandeformen i sig själv. Mark som ägs av juridiska personer brukas i allmänhet intensivt. Passivt ägande ger mindre sysselsättning.

Det passiva markägandet har starkt bidragit till den kraftiga prisstegringen på skogs- och jordbruksmark. Det är också en av orsakerna till den nu mycket bekymmersamma situationen med skogsindustrins råvarukris. Skogsägare som inte är beroende av att leverera virke för sin försörjning har under innevarande virkessäsong inställt sina avverkningar. Det passiva ägandet innebär också att vi får ett alltför lågt utbud av fastigheter på marknaden. Detta medför i sin tur att prisskruven vrids uppåt. En annan orsak till de starkt stegrade markpriserna är spekulation i ägandet av mark.

Det är i dag inte ovanligt att man är beredd att betala priser för skogs- och jordbruksfastigheter som ligger fyra fem gånger över fastigheternas taxeringsvärde. Fastighetspriserna är i dag för höga och ofta inte motsvarande avkastningsvärdet. Som exempel kan nämnas priser på jordbruksmark på 55 000–60 000 kr./ha. Man behöver inte vara något matematiskt snille för att räkna ut att dessa höga priser starkt påverkar konsumentpriserna. Det är alltså de svenska konsumenterna som får vara med och betala spekulation i jord- och skogsbruksmark.

Men det förhindrar också intresserade och kunniga människor utan kapital att själva bli jordbrukare.

Den beskrivna utvecklingen innebär allvarliga risker för framtiden. Den enskilde bonden får i ökad utsträckning förlita sig till arrenden med som följd bl. a. att de långsiktiga investeringarna minskar. Ägande utan behov att utnyttja jordbruksfastigheten som försörjningsunderlag torde i de flesta fall innebära sämre utnyttjande av markens produktionsförmåga. Man kan göra undantag där det finns långsiktiga arrendekontrakt. Samtidigt innebär nämnda ägarförhållanden ofta att investeringar i mark och byggnader är mycket låga.

Jag har, herr talman, velat redovisa dessa torra fakta för att motivera det lagförslag som riksdagen nu står i begrepp att anta, men även för att motivera

de reservationer som vi socialdemokrater har bifogat jordbruksutskottets betänkande. Som framgått, innebär lagförslaget att även syskon och syskonbarns förvärv genom köp, byte eller gåva skall bli föremål för förvärvsprövning. Men även om lagförslaget antas av riksdagen, kommer andelen förvärv som blir föremål för förvärvsprövning ändå sannolikt att stanna under 20 %.

Jag kan i detta sammanhang inte underlåta att något beröra Hans Wachtmeisters inlägg, där han gav Eric Carlsson en honnör för hans motion angående släktförvärven. Hans Wachtmeister tyckte det var helt följdriktigt att motionen kom från Dalarna. Men herr Wachtmeister glömde att tala om att just i Dalarna är ägostrukturen på många håll helt hopplös. Nästan alla som tittar på en strukturkarta över Dalarna ruskar uppivet på huvudet åt hopplösheten.

Jag skulle snarare ha förväntat mig en motion från Dalarna om ytterligare begränsning av släktförvärven för att komma till rätta med den eländiga fastighetsstruktur som finns just i Dalarna.

Vi måste i denna riksdag vara medvetna om de begränsade effekter som detta lagförslag kommer att få beträffande det marknadsmässiga utbudet. För att öka detta utbud måste en rad andra åtgärder vidtas. Bl. a. måste skattelagstiftningen utformas så, att den inte gynnar ägandet av sådant lant- och skogsbruksföretag som inte har betydelse för ägarens försörjning. Både jordförvärvsutredningen och en rad remissinstanser har uttalat önskvärdheten av att beskattningsreglerna utformas så, att de inte gynnar ett passivt ägande av skogs- och jordbruksfastigheter.

Vi socialdemokrater har lagt fram en motion i denna fråga till 1978/79 års riksmöte. Jag hoppas att skatteutskottets ledamöter vid behandlingen av den motionen tar hänsyn till de fakta som jag här har redovisat och tillstyrker motionen.

En annan åtgärd som är nödvändig för att minska det passiva ägandet och öka utbudet av fastigheter är frågan om dödsbans rätt att under obegränsad tid behålla jordbruksfastigheter. Det är därför med tillfredsställelse vi noterar att jordbruksministern i propositionen redovisar att han har för avsikt att lägga fram förslag om att frågan skall bli föremål för utredning. Vi vill understryka vikten av att frågan snarast utreds.

Mot bakgrund av den spekulation som förekommer på fastighetsmarknaden är den föreslagna bo- och brukningsplikten väl motiverad. Det måste observeras att boplikten inte är något medel som är avsett att generellt användas. Men det måste vara en styrka för den tillståndsgivande myndigheten att kunna tillgripa föreläggande om bosättnings- och brukningsplikt när man starkt misstänker att avsikten med förvärvet är ren spekulation.

Likaså måste det vara nödvändigt att samhället skaffar sig instrument för att kunna stoppa omotiverade prisstegringar. Den våldsamma prisutveckling vi har haft på senare år på skogs- och jordbruksfastigheter kan inte accepteras av samhället. Men moderaterna är så förblindade i sin privatkapitalistiska filosofi och sitt vaktslående om de privata ägarintressena att de inte ens kan tänka sig dessa begränsade åtgärder för att förhindra spekulation i samhällets

viktigaste produktionsmedel, jord och skog.

När vi i utskottet har reserverat oss mot majoritetens skrivning om juridiska personers möjligheter till förvärv av jord- och skogsbruksmark, beror det inte på att vi har någon annan mening när det gäller nödvändigheten att förstärka kombinerade skogs- och jordbruksföretag med mark. Som framgått av de siffror jag har redovisat här finns det tillräckligt mycket skogsmark i det här landet för att vi skall kunna stärka de kombinerade skogs- och jordbruksföretagen i nödvändig utsträckning; det kommer ändå att bli mark över, som kan tillföras de träförädlade företagen. Det gäller i första hand att kunna öka utbudet av fastigheter och förhindra det passiva ägandet. Kan vi lyckas med den åtgärden, finns det tillräckligt med skogsmark i landet för att tillgodose både de kombinerade jordbrukens behov och samtidigt t. ex. tillåta sågverksföretag att förvärva skogsmark. Men redan nu finns det, som bl. a. framförts av länsstyrelsen i Norrbottens län, överskottsmark som mycket väl kan tillåtas att förvärfas av förädlingsindustrin.

Av de siffror jag redovisat här över den splittrade fastighetsstrukturen i landet framgår med önskvärd tydlighet att vår angelägnaste uppgift måste vara att genom en fortsatt strukturrationalisering försöka åstadkomma större, bärkraftigare och rationellare fastigheter. Det måste vara angeläget att bevara de rationella fastigheter som redan finns, och inte, som några motionärer föreslagit, att man skall börja stycka sönder redan stora och bärkraftiga enheter. Det finns redan nu i lagstiftningen möjligheter till att genom fastighetsklyvning dela på stora skogs- och jordbruksfastigheter, men endast under förutsättningen att det inte har negativa verkningar för den fortsatta jord- och skogsbruksdriften. Längre än så bör man inte gå.

Herr talman! Mitt inledande citat av Rousseau gällde hans syn på ägande av mark i 1770-talets Frankrike, men medge att om man tittar på ägostrukturen i vårt jord- och skogsbruk – det passiva ägandet och spekulation i jord- och skogsfastigheter – så skulle hans uttalande äga en viss giltighet också i 1970-talets Sverige.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 1, 4, 5 och 7 vid jordbruksutskottets betänkande nr 19.

EINAR LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har haft nöjet att tillsammans med Sven Lindberg delta i såväl utredningsarbetet som det utskottsarbete som har föregått det här lagförslaget, och jag ger gärna Sven Lindberg komplimanger för det sätt på vilket vi har kunnat samarbeta där. Jag vill också ge honom en komplimang för det sätt på vilket han har ställt upp för den enhälliga utredningen. Sedan har jag stor förståelse för att man kan komma i det läget att man i alla fall i utskottet måste reservera sig mot någonting som man inte har drivit i utredningen. Därför har jag också förståelse för att man tar Rousseau till hjälp för att slåss för juridiska personers utökade markinnehav.

Sven Lindberg efterlyser skillnaderna mellan den gamla lagen och den nu föreslagna och tycker att vi skulle diskutera dem mer i sak. Jag skall bara på de

här få sekunderna göra den uppräknig som kan krävas efter den beställningen.

Den nya lagen gör kraftiga begränsningar i antal och kategorier när det gäller dem som kan vara tänkbara förvärvare. Här finns en mycket viktig ambition och en mycket viktig skillnad. De kraftiga begränsningarna drabbar följande köpkategorier: staten, kyrkan, kommunen, de som vill lägga samman utvecklade och utvecklingsbara företag, de som vill spekulera med rent kapital. Begränsningarna drabbar också avlägsna släktingar, som åläggs ett ökat ansvar. Det föreligger också förslag till priskontroll.

Jag vill inte här på något sätt göra mig skyldig till att i förväg övervärdera de önskvärda effekterna av detta lagstiftningsförslag. Men jag tillåter mig ha en rad förhoppningar om en riktigare utveckling. Jag tror att Sven Lindberg och jag är helt eniga om målsättningen för denna utveckling, om jag nu skall döma av den hårda kritik som han själv har riktat mot den utveckling som var en följd av den gamla lagen.

Men jag vill bestämt säga att de effekter av den nya lagen som vi nu tillsammans önskar skulle kraftigt begränsas, om riksdagen skulle bifalla de socialdemokratiska reservationerna.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

HANS WACHTMEISTER (m) kort genmäle:

Herr talman! Sven Lindberg kunde inte låta bli att falla för frestelsen att ge det kapitalistiska storkapitalet – eller hur det nu var han uttryckte sig – en liten känga, men han sparkade nog förbi smalbenet den här gången. Han har inte tagit hänsyn till att 10 § jordförvärvslagen säger att boplikt inte kan åläggas annat än efter åtagande från förvärvaren. Varför skall vi då ha en sådan lag?

Vi var under utskottsbehandlingen överens om -- ganska överens, tyckte jag i varje fall – att det skulle vara så få fall då den här frågan blev aktuell. Därför sade man från majoritetens sida: Det är väl ingenting att bråka om, låt det stå när det kommer att tillämpas så sällan! Vi har en annan åsikt därvidlag. Vi menar att vi inte skall ha fler lagparagrafer än vad som är absolut nödvändigt. Om vederbörande i det här fallet vägrar att åta sig bostadsplikten, är icke detta ens ett motiv för att han skulle vägras förvärv. Titta i 4 §! Då ser Sven Lindberg att där inte finns någonting sådant upptaget. Det är av den orsaken som vi tycker att det är helt onödigt att tynga lagtexten med en sådan här sak.

SVEN LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag nästan ler när jag hör Einar Larssons koppling mellan mitt citat av Rousseau och juridiska personers förvärv. Citatet hade helt andra avsikter än att argumentera för sådana förvärv. Jag överlåter åt Einar Larsson att själv försöka lista ut vad jag menade.

När det gäller skillnaden mellan den gamla och den nya lagstiftningen

hänvisar Einar Larsson till sammanläggningen av företag. Möjligheten att förhindra olämpliga sammanläggningar av företag har funnits även i den gamla lagstiftningen. Det vi varit oense om i den här diskussionen är att vi velat ha en precisering av när det skall vara tillåtet att slå samman företag. Ni säger själva att det skall vara tillåtet.

Samma sak gäller juridiska personers förvärv. De är fortfarande tillåtna i lagstiftningen. Vad vi diskuterar här är en precisering av när det skall vara möjligt för juridiska personer att förvärva mark. Där anser vi att ni gjort en alltför snäv avgränsning vid er tolkning av lagparagrafen, och det kan få negativa regionalpolitiska konsekvenser. Skillnaden mellan den gamla och den nya lagen är inte särskilt stor i det här sammanhanget.

Utvecklingen inom skogs- och jordbruket kunde vi inte – vilket jag försökte säga i mitt inledningsanförande – göra särskilt mycket åt med den gamla lagstiftningen. Låt mig nu vara en tämligen pessimistisk spåman och konstatera att inte heller med den nya lagstiftningen kommer vi att kunna göra särskilt mycket åt fastighetsstrukturens utveckling i landet, och det av den enkla anledningen att högst 20 % av förvärven kommer att undergå förvärvsprövning. Resten av förvärven flyter löst på fastighetsmarknaden inom den s. k. släktsektorn. Det är helt andra åtgärder vi måste vidta för att komma åt de här problemen. Jag har redovisat dem i mitt inledningsanförande. Einar Larsson och de övriga är medvetna om de behoven.

EINAR LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle bara helt kort vilja säga att högst 80 % är en alltför pessimistisk bedömning. Då man gör en prövning även av avlägsna släktingars förvärv gäller det att från dessa 78 % dra 18 %. Då uppstår en situation där man i alla fall har en jordpolitisk prövning av mer än 40 % av alla förvärv, om jag tar med alla de andra kategorier jag redan tidigare räknat upp.

Till resonemanget om juridiska personer vill jag tillägga bedömningen att om det bara rör sig om 1 % som har förvärvats – det kan man statistiskt belägga med de undersökningar som finns – så kan man ändå aldrig få ett begrepp om i vilka fall dessa förvärvare varit med som presumtiva spekulanter på fastigheter och därmed, i kraft av sina rättigheter enligt den gamla lagen, kunnat pressa upp priserna till en icke önskvärt hög nivå.

SVEN LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker den här diskussionen om vem som pressar upp priserna på fastighetsmarknaden – juridiska personer eller privata personer – är tämligen meningslös. Om man studerar prisbildningen i de förvärvsansökningar som finns kommer man underfund med att det minst lika ofta – jag vågar påstå betydligt oftare – är enskilda personer som är beredda att betala fantasipriser för jord- och skogsbruksmark. Det är de skattemässiga fördelarna i ägandet som gör att det förekommer spekulationer i jordbruks- och skogsmark. Det är genom att förändra skattelagstiftningen som vi skall komma åt detta – inte genom att så att säga prioritera den ene eller den andre

köparen. Det kan vara angeläget av andra skäl, men jag hävdar bestämt att vi inte kommer åt prisspekulationen genom att prioritera den ene eller den andre.

FILIP JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag hade nöjet att vara med i den utredning som har lagt fram förslag i den här frågan, och jag kände mig utomordentligt tillfredsställd över den enighet som rådde i utredningen. Alla var besjälade av en vilja att så långt som det var möjligt medverka till en lagstiftning som kunde skapa bättre förhållanden. Vi var alla medvetna om de utomordentligt stora svårigheterna, och vi var alla medvetna om att vi inte nådde målet med det förslag som vi lade fram. Vi visste att det fanns andra saker som behövde analyseras, utredas och förändras.

När Hans Wachtmeister gör gällande att alla i utredningen utom herr Johansson från Vrångebäck hade tagit lätt på frågan om skattelagstiftningen, vill jag säga att detta är absolut fel. Tvärtom var vi ense om att skattelagstiftningen inom det här området borde utredas, men jordförvärvsutredningen hade inget mandat att utreda den frågan. Vi skrev emellertid in i utredningens betänkande att skattelagstiftningen på området borde utredas.

Vi visste också att frågan om de testamentariska förvärven behövde utredas ytterligare. Det var likadant där – vi skrev in detta i betänkandet. Jordhävdslagen, som vi senare skulle komma fram till, trodde vi var ett medel i den här riktningen. Det är bara att hoppas att riksdagen inom det snaraste kommer att fatta beslut på den punkten.

Jordförvärvsutredningen tog också upp frågan om dödsbos inverkan i detta sammanhang. Även där visste vi att en särskild utredning behövde komma till stånd. En sådan är f. ö. redan tillsatt.

Personligen har jag alltid ansett att gemensamt ägande och brukande har utomordentliga fördelar och är en styrka. Det har varit en allmän uppfattning hos oss som företrätt bonderörelsen att ägande och brukande är till fördel för brukarna, för samhället i övrigt och för konsumenterna när det gäller att skaffa fram högvärdiga livsmedel till billigast möjliga priser.

Svante Lundkvist säger att han är glad över att föreningsrörelsen kommit fram till att jord och skog inte skall vara någon handelsvara. Jag kan tala om för Svante Lundkvist att det är ingen nyhet inom föreningsrörelsen. Det har vi alltid ansett. Vi har känt en utomordentligt stark oro inför den nuvarande utvecklingen. Vi är ju nästan framme vid den situationen att hälften av den brukade jorden brukas på arrende. Då har man, enligt vårt sätt att se, kommit för långt ifrån vad som borde vara rimligt.

Låt mig bara säga några få ord med anledning av socialdemokraternas reservationer.

När det gäller kommunernas förvärv säger man i den socialdemokratiska reservationen att en prövning av de kommunala förvärven inte är förenlig med kommunernas ansvar för den fysiska planeringen. Jag är i många avseenden besviken på det sätt på vilket kommunerna lever upp till sitt

ansvar för den fysiska riksplaneringen. Vi har fattat upprepade beslut här i riksdagen om hur kommunerna skall känna ansvar för åkermarken. Vi har t. o. m. gått så långt att vi sagt att om kommunerna har planer på att bygga på åkermark bör dessa planer ses över och omarbetas. Eftersom planer ofta upprättas lång tid i förväg har en sådan skrivning och sådana beslut av riksdagen varit motiverade. T. o. m. jag som bor i skogsbygderna stöter än i dag ofta på kommuner som gör upp nya planer där de tar fin åkermark i anspråk för bebyggelse, trots att det finns annan mark i den allra närmaste omgivningen. Följaktligen har jag fullt fog för att säga att jag känner mig besviken över kommunernas sätt att ta ansvar för den fysiska planeringen. Mot den bakgrunden tycker jag att det är rimligt och riktigt att – som föreslagits i utredningen och i propositionen – underställa kommunernas förvärv samma prövning som andras förvärv. Ingen kommer att hindra en kommun att utvecklas, att ta mark i anspråk för bebyggelse och industriverksamhet, om det behövs. Men det är inte rimligt att man handlägger de här frågorna på det sätt som hittills har skett.

Sedan bara några ord om de juridiska personernas förvärv. Svante Lundkvist har ideligen pratat om betydelsen regionalpolitiskt av att man har industrier i skogsbygderna i det inre stödområdet och av att de kan förstärka sin verksamhet genom att köpa upp fastigheter. Jag kan hålla med om att det är av betydelse att vi har sådana industrier. Jag har själv medverkat till att sådana småindustrieföretag kommit till i Norrbottens inland. Men för dem har det inte varit avgörande att kunna köpa upp fastigheter för att bereda sig trygghet när det gäller råvaran.

Jag vill bara anföra ett enda exempel – det finns otaliga. En industri i kustbygden, som även den fyller ett stort behov från regionalpolitisk synpunkt, åker 30 mil in i landet och köper i en liten by i inlandet upp en skogsfastighet på 100 hektar, som en jordbrukare som bodde bredvid den fastigheten utomordentligt väl skulle ha behövt för att kunna fortsätta sin verksamhet och få full bärning av sitt arbete. Denna industri tog rubb och stubb från de 100 hektaren på en enda vinter. Visst gav det många sysselsättningsstillfällen det året. Men inte var det ett uttryck för den långsiktiga planering som skall ligga till grund för verksamheten i en bygd som denna.

Tyvärr har det hänt alltför ofta att industrieföretag uppträtt på det sättet. Det har minsann inte varit någon regionalpolitisk styrka för de allra svagaste bygderna.

Sven Lindberg målade upp en utomordentligt skrämmande bild av fastighetsstrukturen och utvecklingen framför allt i glesbygderna i Norrland. Jag är helt överens med honom om den bilden och om de svårigheter som föreligger att lösa problemen. Och jag är utomordentligt tacksam för att Sven Lindberg har insett dessa problem. Jag vill inte gå så långt att jag säger att det är 1966 års jordförvärvslag som är orsaken till dem. Men vi hade en annan lagstiftning och en annan trend i jordbrukspolitiken under 1960-talet.

1967 års jordbrukspolitiska målsättning är i långa stycken den avgörande orsaken till att utvecklingen blivit sådan som Sven Lindberg så skrämmande

visade. Under en lång följd av år sade lantbruksnämnderna ifrån att de i de här områdena inte hade några mandat, inga resurser och inga möjligheter att gå in och göra någonting.

År efter år fick jag bevittna hur lantbruksnämnden, t. ex. när Arvidsjaurbygden begärde lantbruksnämndens bistånd, klart redovisade att den inte hade några mandat och inga möjligheter att göra någonting i den bygden. Man sopade helt enkelt bort folk från dessa bygder på några få år. Det, Sven Lindberg, är någonting som inte kan repareras vare sig med denna lagstiftning eller med någonting annat under en kort tid. Det tar utomordentligt lång tid att reparera sådana skador.

I början av mitt anförande sade jag att vi inom utredningen var praktiskt taget helt ense. Jag hade trott att vi skulle kunna bli rätt överens även i detta beslut. Men det är inte utan att jag har en känsla av att valvinden har börjat svepa in över denna kammare – inte minst med anledning av Hans Wachtmeisters anförande. Först gjorde han gällande vilken stor betydelse denna förvärvslagstiftning har. Sedan ville han på punkt efter punkt efter punkt ha förändringar, som gör det möjligt för ytterligare köparkategorier att komma med i bilden och få ett större inflytande.

Släktförvärven är de förnämsta. I likhet med en del andra talare betraktade Hans Wachtmeister släktförvärven såsom en kulturfråga, som det är utomordentligt angeläget att slå vakt om. Jag hyser all respekt för dem som värnar om ansvaret för vårt kulturarv och våra traditioners bevarande. Det har vi all anledning att slå vakt om. Detta försöker jag också ge uttryck åt någon gång då och då efter min fattiga förmåga. Men jag ber Gud bevara mig för konsekvenserna av detta sätt att värna om kulturarvet. De som har byggt upp våra bygder samt våra små byar i inlandet och även i kusttrakterna, de som med svett och möda har strävat och kämpat för att skaffa sig sin bärning på åkertegarna, de som har betytt så mycket för bygdens utveckling är i dag borta, men, märk väl, deras insats är ännu i denna dag praktiskt taget avgörande för dessa bygders fortbestånd. De skulle häpna om de fick se vad som har blivit av deras verk, hur markerna förbuskats och växt igen och hur bygderna ödelagts, därför att de som skulle värna om kulturarvet har lämnat bygderna. De har varit angelägna om att skaffa sig äganderätten men har därefter farit därifrån till andra regioner eller till andra länder.

Äganderätten är alltså det kulturarv man skall bevara. Inte känner jag någon större respekt för den sortens värnande av kulturarvet. Detta får vi tyvärr uppleva i mina hembygder och i stora delar av landet, eftersom det till så stor del består av skogsbygder. De människor som nu är borta skulle ha känt sig betydligt mer tillfredsställda, om de vetat att den mark som de kultiverat verkligen tagits till vara och skötts på ett riktigt sätt.

Sedan bara några ord om priskontrollen, som Hans Wachtmeister inte heller ville vara med om, eftersom den skulle medföra sådana enorma problem. I utredningen var vi fullt medvetna om att detta inte är någon lätt sak men att man om möjligt ändå måste göra någonting för att stoppa den enormt snabba prisstegringen på jordbruksfastigheter.

Lantbruksnämnderna har tidigare kunnat göra vissa bedömningar om en

fastighets värde när det gällt att bevilja lån. Nog är det då förvånansvärt om de inte också i framtiden skulle kunna få fram ett värde på fastigheterna, även om det är fråga om en köpare som inte behöver ha den statliga lånegarantin. Hans Wachtmeister säger att då blir det fråga om svarta pengar. Då blir det så att man betalar 10 000 kr. för den där katten som satt bredvid. Men de som avstår från att söka statlig lånegaranti behöver kanske ändå låna pengar, och därför finns det all anledning att göra en viss prövning.

Hans Wachtmeister fortsatte med att säga att majoritet och reserverter är eniga. Då måste jag ställa frågan: Vilken uppgift har reservationerna i så fall tjänat? Jag tror att moderaterna innerst inne – och det visade de också i utredningen – har ungefär samma intressen som vi, men det finns kanske andra skäl som gjort att de nu har velat redovisa så väldigt många synpunkter på lagförslaget.

Även de mindre sågverken inom inre stödområdet bör kunna köpa mark, sade Hans Wachtmeister vidare. Han sade t. o. m. att asfaltbönderna var en viss tillgång, för utan dem fanns det risk för att vi får för litet arrendejord här i landet. Jag vill bara hänvisa till vad jag alldeles nyss sagt: Vi börjar nästan ha hälften av den brukade åkerjorden i form av arrende. Så Hans Wachtmeister behöver inte vara oroad. Arrendejord kommer det säkerligen att finnas också i framtiden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

SVEN LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Förlåt mig, om ett leende krusar mina läppar när jag tänker på hur Hans Wachtmeister söker statlig lånegaranti för att köpa grannens katt.

Jag glömde bort en replik till Hans Wachtmeister i mitt förra inlägg. Han pratade om boplikten och hävdade att jag skulle ha sagt att vi skall sällan använda denna plikt.

TREDJE VICE TALMANNEN lät nu klubban falla och yttrade:

Jag vill erinra om att det korta genmålet gäller Filip Johanssons anförande.

Talaren fortsatte:

Låt mig ändå säga, herr talman, att boplikten är avsedd att användas generellt. Hur sällan eller ofta det blir beror alldeles på hur omfattande spekulationen kommer att vara på fastighetsmarknaden.

När det gäller den situation vi har på fastighetsmarknaden och det passiva ägandet hänför Filip Johansson orsakerna till jordbrukspolitiken och inte till den tidigare jordförvärvslagen. En sak kan vi vara överens om, Filip Johansson, att det definitivt inte är 1965 års jordförvärvslag som har försakat den fastighetssplittring vi har.

Sedan måste det väl ändå vara självklart, när man diskuterar olika köparens förvärv, att utgångspunkten hela tiden skall vara att den mark som förvärvas skall skötas enligt gällande lagstiftning. Sköter man marken enligt den, kan

det inte vara fråga om att den ena eller andra ägarkategorin ger mera sysselsättning. Den är tämligen likvärdig.

Vi har månat om t. ex. de små sågverkens möjligheter att förvärva mark. Om man står i valet mellan att förstärka en jordbruksfastighet där det t. ex. gäller en persons sysselsättning, eller ett sågverk som har sysselsättning för 15–20 personer, då skall man använda sunda förnuftet. Man får inte vara låst vid någon sorts ideologisk åskådning om att den ena eller andra är mer lämpad som brukare och avslå vad som är förnuftigt. Man får försöka prioritera det som ger mest sysselsättning.

När det gäller fastighetsutvecklingen och det passiva ägandet kan man konstatera att vi haft den utvecklingen under lång tid. Det är inte alla gånger de små fastighetsägarna som har lämnat sin skogs- och jordbruksfastighet och ägnat sig åt annan sysselsättning. Det finns stora skogsägare som långt före 1967 års jordbrukspolitik lämnade sina stora skogsfastigheter och investerade pengar i maskiner, fastigheter osv. Det är detta som bidragit, herr talman, till att vi har det stora passiva ägandet.

HANS WACHTMEISTER (m) kort genmäle:

Herr talman! Filip Johansson retar så upp sig på att jag tagit mig orådet före att hysa en annan uppfattning än han, att han totalt tappar sinnet för proportioner. Han påstår att jag yrkar ändring på punkt efter punkt efter punkt i ett utlåtande där man trodde sig vara överens.

Ja, det är riktigt, det är punkt efter punkt efter punkt. Det är på tre punkter sammanlagt där jag anmäler avvikande mening.

Den första punkten gäller släktförvärv. Den följer upp en reservation som inte gärna kan vara Filip Johansson främmande. Den framfördes redan i förvärvslagutredningen. Det gäller 12 % av fastighetsförvärven i landet. När det gäller syskons och syskonbarns förvärv säger jag att jag inte anser att dessa har den verkan på fastighetsmarknaden som man tror.

Den andra punkten gäller priskontroll som inte kan grundas på ett fast utgångsläge. Jag har ingen som helst anledning att ändra på mig där, när jag bl. a. har tillståndsmyndigheters tveksamhet att falla tillbaka på.

Den tredje punkten gäller en helt onödig sak, nämligen boplikten, eftersom den inte kan åläggas någon mot hans vilja. Man har här sagt att det gäller ett så litet antal fall att det inte gör någonting och att bestämmelsen därför kan stå kvar. Jag är av rakt motsatt uppfattning. Är det ett så litet antal fall, skall vi inte behöva tynga lagstiftningen därmed.

Jag har inte sagt att asfaltbönderna skulle vara enbart bra, men jag opponerar mig mot den allmänna nedvärderingen av dem. De har sannernligen inte bara varit till nackdel för vårt svenska jordbruk, utan tvärtom i många fall en fördel.

När det gäller kattafrärerna tillkom det inte mig som tillsynsmyndighet att lägga mig i priset på katten, men jag tyckte nog det var väl högt.

TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra talaren om att det korta genmälet gäller Filip Johanssons anförande.

FILIP JOHANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Sven Lindberg gladdede sig över att jag inte sagt att 1966 års jordförvärvslag var orsaken. Nej, orsaken var hela jordbrukspolitiken under 1960-talet, och i den ingick också jordförvärvslagen.

Sedan sade han att jordens skötsel är avgörande för hur mycket sysselsättning det ger. Jadå, men i jordbrukspolitiken under 1960-talet ingick också att man inte behövde sköta jorden. Det fanns inget som helst krav på att man skulle sköta om jorden, men äga den fick man, utan något som helst ansvar.

Han säger att det är bättre att 15–20 personer sysselsätts vid ett sågverk än att en person sysselsätts på ett jordbruk. Till det vill jag bara säga att de där 15–20 personerna kanske var de som avverkade 100 hektar på en månad, och de betydde säkerligen mycket under den månaden. Men under de kommande hundra åren som grannarna är utan tillgång till ett långsiktigt skogsbruk på dessa 100 hektar hade det, ur byns synpunkt och ur regionalpolitisk synpunkt, varit bättre att grannarna fått ta hand om skötseln av marken.

Hans Wachtmeister säger att han har ändrat sig på tre punkter, och det är riktigt. Den första punkten gällde en reservation, säger han, så det var ingenting särskilt – det var fastlagt i utredningen. Men utredningsreservationen av Gunnar Johansson från Vrångebäck var inte alls av den typ som den moderata reservationen nu.

Vidare säger Hans Wachtmeister att detta inverkar bara på 12 % av köpen. Det är oriktigt – det är 18 %, Hans Wachtmeister, och det är inte en oväsentlig del.

Jag noterar att Hans Wachtmeister ytterligare lägger till industriförvärven och ytterligare slår vakt om behovet av tillräckligt med arrendejord. Han säger också att asfaltbrukarna betytt mycket. Ja, det är möjligt att de betytt mycket i Skåne, men definitivt inte i Norrland – där finns ingen asfaltjordbrukare som betytt någonting. Av den anledningen är jag i högsta grad oroad över att sådant över huvud taget skall komma in i bilden under denna debatt. Men jag bara noterar att de tre punkterna lägger Hans Wachtmeister fast, och han vill ha en ytterligare uppluckring av de övriga punkterna, där det inte föreligger någon reservation.

SVEN LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara helt kort till Filip Johansson.

Filip Johansson säger att med 1967 års socialdemokratiska jordbrukspolitik fick man äga jordbruksmark utan att bruka den. Ja, det är riktigt, Filip Johansson. Låt mig bara säga att med 1979 års borgerliga jordbrukspolitik får man fortfarande äga mark utan att bruka den.

Var ligger skillnaden?

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

Jordförvärvslag

HANS WACHTMEISTER (m) kort genmäle:

Herr talman! Först och främst kom Filip Johansson med ett klart felaktigt påstående, när han sade att det var 18 % av fastighetsförvärven det gäller när vi diskuterar prövningsrätt eller inte för syskons och syskonbarns förvärv. Det är 12 % av *det totala antalet*, det är 18 % av släktförvärven. Det är dessa två saker som Filip Johansson blandar ihop. Jag talar om det totala antalet, och där är det fråga om 12 %.

Sedan förstår jag inte av vilken anledning Filip Johansson ger sig på mig när det gäller industriförvärven. Jag har ju uttalat att jag ansluter mig till utskottets skrivning därvidlag och att vi är helt eniga. Vi tycker att det är ett utmärkt väl formulerat utlåtande vi har fått.

Har jag riktat mig mot någon, så var det mot Svante Lundkvist som jag tyckte slog in öppna dörrar. Det tyckte inte han själv, men det får vi göra upp vid ett annat tillfälle.

Vad jag har sagt när det gäller industriförvärven är att vi anslöt oss till utskottets betänkande och att därför, som sagt, den socialdemokratiska reservationen i det avseendet var obehövlig. Jag har inte sett att Filip Johansson intagit någon annan ståndpunkt, som motiverar att han angriper mig. Men ta och gör sig till föremål för självrannsakan, Filip Johansson, så kanske han kommer underfund med att han också har syndat i det avseendet, att följa utskottet.

FILIP JOHANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! För att gå direkt på det sista, så vill jag bara säga att enligt mina anteckningar sade Hans Wachtmeister: Mindre sågverk i det inre stödområdet bör kunna få köpa skog.

Vi har i alla fall inte skrivit någonting sådant. Vi har sagt: Inget idiotstopp om det är sådan mark som ingen annan vill köpa. Men vederbörande behöver inte på något sätt vara prioriterade.

Jag bara noterar att Hans Wachtmeister, ifall man nu skall ta hans anförande på allvar, i hög grad slog vakt om även den här kategorin.

När det gäller detta med procentsiffror har vi hela tiden under utredningsarbetet sagt att det var 18 % som kom att beröras av syskons och syskonbarns förvärv. Det är möjligt att man kan räkna på ett annat sätt, men det är att märka att det är en inte oväsentlig andel av de köp som sker.

Det var väl ändå, Sven Lindberg, litet för grovt att säga att man med 1979 års borgerliga jordbrukspolitik fortfarande får äga mark utan att bruka den. Jag tror inte att jag sade att det var enligt den socialdemokratiska politiken man kunde göra det – men den konsekvensen drog Sven Lindberg själv, och det får han ju göra. När det gäller den tid som nu är, kan man bara notera att det tämligen snabbt efter det att trepartiregeringen tillträdde tillsattes en utredning för att utreda frågan om jordhävdslagen. Propositionen kommer enligt vad jordbruksministern har sagt att ligga på bordet under vårriksdagen. Sven Lindberg har själv varit med om att utarbeta förslaget, och vi var helt överens om detta. Konsekvensen av det hela är att man kan utgå från att man

efter den 1 juli inte skall ha rätt att äga mark utan att känna ansvar för dess brukande, på vilket sätt det nu skall ske.

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

Jordförvärvslag

Tredje vice talmannen anmälde att Hans Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

KERSTIN ANDERSSON i Hjärtum (c):

Herr talman! Med anledning av att Georg Petterssons och min motion 2161 avstyrkts av jordbruksutskottet vill jag anföra följande.

I utskottsbetänkandet refereras vår motion ganska utförligt. Det är riktigt att huvudsyftet med den är att åstadkomma besvärsmätt för lantbrukare som inte fått sina önskemål tillgodosedda i samband med att lantbruksnämnd överlåtit tidigare inköpt mark. Som skäl för avslag har utskottet anfört at. sådana marköverlåtelser mer har karaktär av civilrättsliga avtal än av myndighetsutövning, och därför har det inte ansetts föreligga någon besvärsmätt. Utskottet skriver också att man inte nu, utan vidare utredning, vill införa en sådan besvärsmätt, därför att man inte kan precisera vilka som skulle ha rätt att överklaga myndighets beslut.

Det måste vara den obotfärdiges förhinder. Liknande motioner har varit uppe tidigare och blivit hänvisade till utredningen, och i en riksdagsdebatt om jordbrukets rationalisering 1973 sade nuvarande jordbruksministern Enlund bl. a.: Den formella handläggningen vid lantbruksnämnderna lämnar ur demokratisk synpunkt, synes det mig, en del övrigt att önska. Beslutsfattandet sker i former som inte riktigt hör hemma i ett demokratiskt samhälle.

Jag anser att just detta att man inte skall ha besvärsmätt när lantbruksnämnden fördelar mark, som inköpts genom medel i jordfonden, är mycket odemokratiskt. På många håll kan då lantbruksnämnderna godtyckligt styra fastighetsbildningar i den riktning de själva önskar och på ett sätt som ortsbefolkningen reagerar mot.

När det gäller kommunens byggnadsplaner har, om jag är rätt underrättad, alla som har fast egendom inom området, samt de som gränsar intill detta, rätt att anföra besvär i högre instans. Det kan inte när det gäller en rationaliseringsfastighet vara svårare att precisera, att de som är ägare av grannfastigheter skall ha rätt att överklaga lantbruksnämndens beslut om de har visat intresse för att förvärva fastighet eller delar därav, vid den utredning som jag tar för givet att lantbruksnämnden gör före sitt beslut.

Utskottet motiverar också ett avslag med att markköparen, som lantbruksnämnden utsett, genom ovissheten råkar ut för olägenheter om han skulle ha rätt att överklaga beslutet. Det kan vara riktigt, men det skall vägas mot hur den lantbrukare känner sig som har trott att han skulle få förvärva fastigheten men som inte får det och inte ens har chansen att få beslutet prövat i högre instans. Han ser sina planer grusade och kanske hela sin framtid som självständig jordbrukare hotad. I många fall har, som vi anförde i vår motion, redan utvecklade jordbruk fått köpa till mark, medan andra som också haft angränsande mark och som haft behov av tillskottsjord blivit utan eller fått

Torsdagen den
22 mars 1979

Jordförvärvslag

bara en liten del. Lantbruksnämnden tar inte alltid hänsyn till olika omständigheter som Ortsombuden och Ortsbefolkningen känner till. Men lantbruksnämndernas bedömning är nog riktig i 90 fall av 100, och jag tror därför inte att rätten att överklaga skulle tillfoga lantbruksstyrelsen eller övriga instanser så mycket besvär och merarbete. I specialmotiveringen till 3 § i jordförvärvslagen står att lantbrukets rationalisering skall särskilt beaktas och därmed tillkomsten av ändamålsenliga lantbruksföretag som utnyttjar markens produktionsförmåga rationellt. Ofta utnyttjar den mindre jordbrukaren marken mera ändamålsenligt genom att han tillvaratar betesmarker o. d.

Herr talman! Det är ingen idé att mot ett enigt utskott yrka bifall till vår motion, men jag hoppas att den möjlighet som öppnas genom utskottets skrivning, nämligen att jordförvärvsutredningen i sin fortsatta verksamhet gör vissa överväganden angående ifrågavarande besvärmöjligheter, skall leda till att jordbruksministern med sitt förflutna i ärendet skall komma med förslag som tillgodoser motionens syfte.

ERIC CARLSSON (c):

Herr talman! Den här debatten började som en fridens förmiddag. Men allteftersom tiden har gått har tonen skärpts, och man har – i svepande formuleringar på en del håll – gett sig ut över vida fält.

Låt mig säga att vi när vi nalkas frågorna om rätten att förvärva jordbruk gör vi det från olika utgångspunkter. Vi anlägger också olika värderingar på frågorna, beroende på erfarenheter, engagemang och intresse. Jag kommer för min del att ägna mig åt rättsaspekten liksom åt kulturaspekten, och jag ber om överseende för att detta kanske inte passar alla.

Herr talman! Jag vill till att börja med betona att dagens samhälle kännetecknas av att vi har en omfattande lagstiftning till skydd för individen. Det gäller lag om anställningsskydd, det är medbestämmandelagar, det är arbetarskydds- och arbetstidslagstiftning. Starka organisationer på arbetsmarknaden träffar avtal till skydd för den enskildes rätt och rättigheter.

Allemansrätten ger oss möjligheter att vistas fritt i skog och mark. Det är en värdefull tillgång, som jag hoppas att vi med gemensamma insatser och hänsynstaganden skall bevara för framtiden. Det är viktigt att få uppleva årstidernas växlingar – just nu vårens ankomst – i nära kontakt med naturen. Det sagda visar hur vi genom lagstiftning och gängse sed söker att värna den enskilda människans rätt och möjligheter i ett samhälle i snabb förändring.

Varför dessa tankar inför behandlingen av jordbruksutskottets betänkande nr 1978/79:19? Jo, helt enkelt därför att propositionen nr 1978/79:85, som utskottet tillstyrker, innebär ökad makt för myndigheter på alla nivåer att begränsa rätten att förvärva jordbruksfastighet. Redan med den nuvarande lagstiftningen har vederbörande myndigheter, främst lantbruksnämnderna, en vidsträckt vetorätt i fråga om vem som får förvärva jordbruksfastighet, vad man får köpa och vem som skall få köpa salubjuden mark.

Jag vågar påstå, herr talman, att gällande lagstiftning är i långa stycken en

klasslagstiftning, som ensidigt riktas mot dem i samhället som äger mark. Den som upplevt hur man med en tvivelaktig tolkning av lagen tar jorden från småbrukare, hur man inte ens av sin egen jord får behålla mark till odling av potatis och trädgårdsalster till eget hushåll, den måste ändå fråga sig vart vi är på väg. Med rätta ställer man sig frågan vilket värde lagfarter och äganderätt till egen jord har, när sådant kan och har inträffat. Och det är mot den bakgrunden jag menar att vi har en klasslagstiftning, riktad mot den som äger och brukar några tunnland jord. Här gäller med erfarenhet av vad som skett på visst håll inget äganderättsskydd, här finns ingen medbestämmandelag och här finns inga organisationer som ställer upp för att skydda den enskilde småbrukaren och hans rätt till sin egen jord. Vad som här relaterats ur verklighetens 1970-tal är maktfullkomligheten i sin prydno där ändamålet har fått helga medlen. Jag har påtalat detta tidigare i kammaren och gör det också i dag. Vad som har skett upprör mig, och jag hoppas att det inte skall ske i fortsättningen.

Tyvärr måste jag också konstatera att det som föreslås i propositionen 1978/79:85 innebär att man fortsätter på den inslagna vägen att "utarma" äganderätten. Även om jordbruksutskottet som en följd av bl. a. min motion 2158 gjort ansatser till en mjukare skrivning, kvarstår hotet om ytterligare inskränkningar av äganderätten när det gäller släktförvärven. I sin aningslöshet om vilka allvarliga konsekvenser utskottets förslag kan få är man beredd att lägga ytterligare makt i händerna på byråkraterna. Med oro och ängslan måste man fråga sig vart vi är på väg när det gäller skyddet och värnandet av den personliga egendomen. Det är motiverat att ställa frågan på vilka sakliga grunder och med vilken rätt man vill ytterligare inskränka släktförvärven av jordbruksfastigheter, vilket nu föreslagits av regeringen och tillstyrkts av utskottet.

Herr Lindberg nämnde mitt namn i debatten med anledning av att jag har väckt motionen nr 2158. Han frågade hur jag har kunnat göra detta med tanke på hur det ser ut i Kopparbergs län. Får jag på den punkten bara säga att jag inte diskuterar de här frågorna från Kopparbergs läns synpunkt. För mig gäller det inte bara Dalarna, utan jag diskuterar frågorna från principsynpunkt. De problem som man har i Siljansbygden i dag gäller ju en sämjedelning, som man måste söka komma till rätta med. Får jag påminna om, herr talman, att vi i går här i kammaren diskuterade en fempartimotion från representanter för Kopparbergs län. Det gällde civilutskottets betänkande nr 21. Motionen gick ut på att man skulle ställa särskilda medel till länsstyrelsens i Kopparbergs län förfogande för att komma till rätta med ägosplittringen. Den motionen avslogs av riksdagen på förslag av ett enhälligt utskott.

Får jag sedan säga att jag med tillfredsställelse hälsar att vi får ett förslag om vanhävdslagstiftning, innebärande att den som äger jorden också skall bruka den. Det är angeläget att se till att jorden brukas. Här tycker jag att man i framtiden skall ålägga ägarna ett ordentligt ansvar.

Vidare hälsar jag med tillfredsställelse att vi får en översyn av dödsbolagsstiftningen, så att man kan få ordning på detta område.

Får man de nämnda två lagarna till hjälp, har man helt andra möjligheter att klara vissa av dagens problem.

I propositionen redovisas att av de "fria" förvärven – och det gäller här ett antal år – 77 % avser barn, 3 % make och 2 % barnbarn. Återstående fria förvärv inom släktsektorn, syskon och syskonbarn, utgör 18 %. Enligt propositionen och utskottet måste man lagstifta på det här området. Utskottet har till alla delar följt jordbruksministerns förslag, om ock med vissa försök till modifieringar i skrivningen. Med erfarenhet av verkligheten måste vad utskottet anfört tyvärr betraktas som prov utan större värde. Dock känner jag mig litet lugnare i dag, eftersom jordbruksministern i denna debatt bestämt har sagt ifrån att han utgår ifrån att man tänker följa upp den här skrivningen, så att syskon och syskonbarn kan förvärva om de söker tillstånd. Det skall alltså inte bli några invändningar härvidlag. Jag vill emellertid ställa en liten fråga: Av vilken anledning måste man lagstifta, då man vill vara generös? Utskottets ordförande däremot betraktar syskon och syskonbarn som avlägsnare släktingar vilkas förvärv bör provas. Men ett syskon till en ägare är väl ändå inte en avlägsen släkting. Jag tror att det finns anledning att modifiera uttrycken på den här punkten. Även i utskottets skrivning kommer det här till synes. Men det är inte detta saken gäller.

Jag hoppas, som sagt, att jordbruksministerns uttalande skall nå fram till dem det vederbör och att skrivningen vinner gehör i vederbörande beslutsinstanser. Men det fordras verklig vilja och förståelse i beslutsinstanserna.

Sedan kan man fråga sig: Har detta med släktförvärven någon betydelse, något värde bortsett från rättssäkerhetsaspekten som jag pekat på och den materiella sidan?

Jag har i motionen 2158 pekat på de rent mänskliga värden som ligger i vården av och omsorgen om en släktgård. Att äga en släktgård är att förvalta ett arv, och det är ett ansvar både mot dem som gått före och dem som skall komma efter. Jag vill stryka under detta med ansvaret för att vårda en släktgård. Det är det som varit utgångspunkten för mig.

Det har sagts – med all rätt – att författare ofta ser klarare än andra på vad som sker. Författarna kan i ord kläda och tolka tankar och känslor som vi bär på men som vi har svårt att ge uttryck för. Författaren Carl Larsson i By har i sina Bergsmanshistorier i berättelsen "I vård och vako" gett en gripande skildring av gångna generationers flit och möda för att hålla nöden borta och förkovra släktgården, den sammanhållande länken åren igenom alltsedan elfte Karls tid till nutid.

Det hade varit av värde om åtminstone jordbruksutskottets ledamöter och även jordbruksministern hade läst detta dokument, när man nu går att lagstifta bort delar av det kulturarv som ligger i en gammal släktgård – något som finns i alla bygder i vårt avlånga land, alltså inte bara i Kopparbergs län. Än så länge finns det några släktgårdar kvar i landet.

Herr talman! Även om vår tid här i kammaren i dag är begränsad, är det här så pass viktiga frågor att jag tycker att det finns anledning att stanna också inför några rader av Erik Axel Karlfeldt, som på sitt sätt ger relief åt motionen 2158:

”Ej finns deras namn på hävdens blad
– de levde i ringhet och frid.
Men jag skönjer ändå deras långa rad
allt upp i den urgrå tid.

Ja här i det gamla Järnbärrarland
de bröto åker på älvens strand
och malm ur gruvan bredvid.”

Det heter vidare:

”Mina fäder! I smärtans och frestelsens stund
fick jag styrka vid tanken på er
som ni vårdat och älskat ert ärvda pund,
vill jag småle nöjd åt vad ödet ger –
Mina fäder, jag ser er i drömmarnas stund
och min själ blir beklämd och vek.
Jag är ryckt som en ört ur sin groningsgrund,
halvt nödd, halvt villig er sak jag svek.”

Författarinnan Kerstin Hed, Hedemora, har också i sin lågmälda ton med skärpa reagerat mot vad som sker i en dikt, där det heter:

”Det krävdes ork att lyssna och se an.
Vi glömde det tills tidens vind blev hård.
Tills armens kraft och mödans lön försvann
och gamla gården gick ur släktens hand.”

Ärade kammarledamöter! I all vår s. k. rationalitet måste de värden som ligger i en släktgård ändå beaktas och bevaras. Med siffror har jag visat omfattningen av släktförvärven, där 82 % gäller personer med direkta blodsband och 18 % syskon och syskonbarn. Det är den senare gruppen som man nu skall lagstifta emot. Jag har i min motion gått emot detta – och jag har också i motionen sagt att när det gäller släktgårdar den förvärvsberättigade kretsen kan behöva vidgas ytterligare. Utskottets skrivning tyder på en viss förståelse för detta, vilket jag noterar med tillfredsställelse.

Men vad jag saknar i såväl proposition som utskottsbetänkande är bakgrunden till detta relativt stora antal ”fria” förvärv och överlåtelser. Och dock är ett stort antal av dessa förvärv släktgårdar, som har en lång tradition och ägandelängd i samma släkt.

Jag är förvånad att den aspekten tillmäts ringa eller ingen betydelse varken av utredningen, i remissvaren eller i propositionen. Det är tydligen inte att begära att lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna i sin maktfullkomlighet skall ha sinne för kultur, för mänskliga värden, för medborgarnas rättssäkerhet och äganderätt till den gård som föräldrar och släktingar vuxit sig fast vid genom generationer. Det finns inte alltid gehör för sådana synpunkter i det här huset heller. Detta är att djupt beklaga, därför att i en gammal gård finns ett kulturvärde, en tradition, en anknytning till gångna generationers tankar och möda, som är värda uppskattning och bevarande. I all vår rationalitet, med all vår teknik och effektivitet, får vi inte radera de värden som där finns. Talesättet Från fäder har det kommit, till söner skall det gå, apostroferades i debatten. Det sades att det ligger romantik i det uttrycket,

men förvisso inte. Det är realistiskt för många människor. Det ligger realism och symbolik i det uttrycket, som innebär att en släktgård skall bevaras i släkten – om man har möjligheter och förutsättningar att vårda kulturarvet och låta det gå vidare.

Med den begränsning av förvärvsrätten inom släkttkretsen som föreslås i propositionen och utskottets betänkande finns risken att de värden det här gäller kan brytas sönder. Det gäller också hänsynen till mänskliga värden, som dessa – låt mig säga det – kalla byråkrater oftast saknar känslor för. Erfarenheten talar sitt eget språk. Det finns med andra ord ingen anledning att vidga lantbruksnämndernas makt och veto i fråga om släktförvärven. Släktskapsundantaget bör således i fortsättningen omfatta förutom make/maka, barn och barnbarn även föräldrar, syskon och syskons avkomling.

Låt oss minnas, ärade kammarledamöter, herr jordbruksminister och herr talman, att vad vi här håller på att bryta ner aldrig kan återställas när så har skett. En gammal gård är inte bara åker och skog – det är också kultur och tradition, värda att värna också för dagar som kommer.

Det är mot den bakgrunden, herr talman, som jag hemställer om bifall till följande särskilda yrkande:

att riksdagen med anledning av regeringens förslag samt motionerna 1978/79:2158, 1978/79:2160 och 1978/79:2162 yrkandet 1 beslutar att 2 § 5 jordförvärvslagen skall ha följande lydelse.

2 §

Förvärvstillstånd enligt 1 § behövs inte

---

5. om förvärvaren är överlåtarens *fader, moder, make eller hans makes avkomling* och inte heller om förvärvaren, eller när makar förvärvar gemensamt, någon av dem är överlåtarens avkomling, *syskon eller syskons avkomling*, allt under förutsättning att överlåtaren inte är skyldig att avyttra egendomen enligt 16 § eller enligt 7 § lagen (1916:156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m.,

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! De släktingar som Eric Carlsson räknat upp skall enligt förslaget till ny lag ha tillstånd att förvärva, om de är beredda att ta på sig det ansvar som Eric Carlsson säger att en rad författare kräver när det gäller bevarande av släktgård. Det är så det förhåller sig. Jag beklagar att Eric Carlsson inte rätt kunnat tolka innehållet i lagförslaget, som inte på något sätt innebär något hot emot ägandet. Den föreslagna lagen har över huvud taget ingen verkan på befintligt ägande utan endast på rätten att förvärva jordbruksfastighet. Till denna rätt knyts sedan vissa krav.

Jag har redan i mitt första inlägg sagt, att jag liksom utskottets majoritet tycker att det är mycket rimligt att man för en sådan rätt att förvärva en släktgård skall ikläda sig ett visst ansvar. Det ansvaret har Eric Carlsson beskrivit på ett mycket fint sätt, och han har angivit de starkaste argument som kan anföras för att detta skall skrivas in i lagen. Det är också det som sker

i det av utskottet tillstyrkta förslaget. Eric Carlsson gör alltså felaktiga tolkningar av lagförslaget, och det leder honom också till felaktiga slutsatser.

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

ERIC CARLSSON (c):

Herr talman! Låt mig först säga att jag beklagar att Einar Larsson har uttalat sig i ganska svävande ordalag inte bara i det senaste anförandet utan också i tidigare repliker. Jag är dock tacksam för den precisering som Einar Larsson nu gjort, där han klart sade ifrån att det enligt utskottets skrivning och enligt de uttalanden som jordbruksministern har gjort skall finnas möjlighet för syskon och syskonbarn till överlåtaren att utan förvärvstillstånd enligt 1 § jordförvärvslagen förvärva jordbruksfastighet. Jag hoppas då att man verkligen också skall leva upp till dessa intentioner när lagförslaget skall sättas i sjön.

Jordförvärvslag

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2166 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2166 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 272
Nej - 12

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

Jordförvärvslag

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 137

Mom. 4 a

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 2 av Hans Wachtmeister m. fl. samt 3:o) det av Eric Carlsson under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Hans Wachtmeister begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Eric Carlsson begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 4 a antar reservationen nr 2 av Hans Wachtmeister m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av Eric Carlsson under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Einar Larsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 38
Nej - 23
Avstår - 219

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 4 a röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Hans Wachtmeister m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hans Wachtmeister begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 237
Nej - 44
Avstår - 2

Mom. 4 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2166 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 4 b röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 2166 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 271
Nej - 12

Mom. 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Hans Wachtmeister m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hans Wachtmeister begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 7 a röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Hans Wachtmeister m. fl.

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

Jordförvärvslag

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hans Wachtmeister begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 241

Nej - 42

Mom. 7 b

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147

Nej - 136

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 9 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 124
Avstår - 14

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Hans Wachtmeister m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hans Wachtmeister begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Hans Wachtmeister m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hans Wachtmeister begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 240
Nej - 41
Avstår - 1

Mom. 11-13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 7 av Svante Lundkvist m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 14 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 7 av Svante Lundkvist m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 146

Nej – 136

§ 12 Meddelande om sammanträdet fredagen den 30 mars

TREDJE VICE TALMANNEN:

Enligt den preliminära tidsplanen skulle vid behov anordnas arbetsplenum fredagen den 30 mars. De utskottsbetänkanden som föreligger nästa vecka torde emellertid hinna behandlas vid arbetsplena onsdagen den 28 och torsdagen den 29 mars. Sammanträdet fredagen den 30 mars blir därför ett bordläggningsplenum.

§ 13 Föredrogs socialutskottets betänkande 1978/79:25 med anledning av i propositionen 1978/79:100 gjorda framställningar inom socialdepartementets verksamhetsområde såvitt gäller socialdepartementet m. m. och internationell samverkan jämte motioner.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3

Bidrag till pensionärsorganisationer, m. m.

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 8 (socialdepartementet) under punkten A 4 (s. 22) föreslagit riksdagen att till Extra utgifter för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 880 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:515 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt här var i fråga hemställdes att riksdagen skulle

5. till Bidrag till pensionärsorganisationer (socialdepartementet) för budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag av 1 200 000 kr.,

6. till Extra utgifter (socialdepartementet) anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 700 000 kr. minskat reservationsanslag av 180 000 kr.,

7. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om överläggningar med pensionärsorganisationerna,

1978/79:723 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen under socialdepartementet A 4 Extra utgifter beslutade anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 6 320 000 kr. förhöjt belopp till 7 200 000 kr.,

1978/79:886 av Carl-Wilhelm Lothigius (m) samt

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

1978/79:1837 av Maj Pehrsson (c) och Arne Magnusson (c), vari hemställdes att riksdagen under A 4 Extra utgifter anvisade ett i förhållande till förslaget i budgetpropositionen med 300 000 kr. förhöjt reservationsanslag om 1 180 000 kr. att användas för en ökning av stödet till pensionärsorganisationerna.

Bidrag till pensionärsorganisationer, m. m.

Utskottet hemställde

1. beträffande en delegation mot det svenska missnöjet att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:886,
2. beträffande medelsanvisningen att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1837 samt med anledning av regeringens förslag, motionen 1978/79:515 yrkandena 5 och 6 och motionen 1978/79:723 till Extra utgifter för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 1 180 000 kr.,
3. beträffande överläggningar med pensionärsorganisationerna att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:515 yrkandet 7.

Följande två reservationer hade avgivits av Göran Karlsson, Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Sven-Gösta Signell och Lena Öhrsvik (samtliga s):

1. beträffande medelsanvisningen, vari reservanternas ansett att utskottet under 2 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:515 yrkandena 5 och 6 samt med anledning av regeringens förslag, motionen 1978/79:723 och motionen 1978/79:1837 skulle
  - a) till Bidrag till pensionärsorganisationer under femte huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag av 1 200 000 kr.,
  - b) till Extra utgifter för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 180 000 kr.,
2. beträffande överläggningar med pensionärsorganisationerna, vari reservanternas ansett att utskottet under 3 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:515 yrkandet 7 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anförde.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Två reservationer är från socialdemokratiskt håll fogade till detta betänkande.

Vi vill öka anslaget till pensionärsorganisationerna från 440 000 kr., som den nuvarande regeringen tilldelat dem, till 1 200 000 kr. Regeringen hade tänkt sig ca 700 000 kr. och den borgerliga utskottsmajoriteten ungefär 1 milj. kr. Det senare är oklart eftersom anslaget också rymmer några andra saker och det är regeringen som i sista hand sköter fördelningen enligt det här förslaget. Från socialdemokratiskt håll föreslår vi därför att pensionärsorganisationerna får en särskild anslagspost så att det inte behöver råda något tvivel om hur mycket pengar de för sin del skall ha av det här anslaget.

Torsdagen den
22 mars 1979

*Bidrag till pensio-
näsorganisationer,
m. m.*

Vi förde också fram överläggningsrätten i en av våra reservationer. Vi vill ha den fastlagd genom ett riksdagsbeslut här i dag. Det skall inte, enligt vår mening, behöva råda någon som helst tvekan om huruvida pensionärerna skall få överlägga med regeringen eller inte. De skall i tveksamma fall ha stöd av ett riksdagsbeslut och kunna åberopa en sådan rätt. Vi tycker detta är mycket väsentligt och har egentligen svårt att förstå varför de borgerliga i utskottet inte kunnat gå med på ett sådant förslag.

Med dessa ord yrkar jag, herr talman, bifall till reservationerna 1 och 2 vid socialutskottets betänkande 25.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Alla är numera ganska medvetna om att ju högre upp i åldern man kan fortsätta att föra ett aktivt och socialt rikt liv, desto större chanser har man att klara sig från sjukvård och omhändertagande. Det är också bevisat genom undersökningar som gjorts att social isolering och inaktivitet ökar efterfrågan på medicinsk service. För alltför många är det tyvärr så att den dag man går i pension avbryts den dagliga rytmen och alla de sociala relationer och den gemenskap som ett arbete innebär försvinner. Många känner sig då onyttiga och tappar helt enkelt fotfästet i samhället. Tyvärr är det inte bara ålderspensionärer som drabbas av denna passivitet. Förtidspensioneringen går allt längre ner i åldrarna, inte beroende på att dessa människor inte är arbetsföra utan på att arbetsmarknaden inte är anpassad till deras arbetskapacitet. F. n. finns var tredje person i åldern mellan 60 och 64 år utanför arbetslivet.

För många som haft ett hårt och slitsamt arbete, som krävt hela deras insats och som de känner att de inte skulle orka fortsätta med, är pensioneringen efterlängtnad. Men oftast är det de som utöver arbetet inte orkat skaffa sig några fritidsintressen, som efter pensioneringen blir mest isolerade och som ganska snart hamnar på våra institutioner och blir hjälpberoende. Och situationen blir naturligtvis inte bättre av att de allt oftare blir påmind om att de är en parasiterande grupp i vårt samhälle.

När man pensioneras ändras också synen på vad som är fritidsaktiviteter. I en undersökning svarar majoriteten av de intervjuade att de inte betraktar hemsysslor, läsning, att lyssna på radio och se på TV som några fritidsaktiviteter. Efter pensioneringen har dessa aktiviteter blivit vardag, eftersom de inte längre ställs i relation till arbete. Det största problemet för de äldre är ensamheten och sysslolösheten. De flesta äldre ålderspensionärer lever och bor ensamma och har ytterst få kontakter med andra människor. Den samhällsstruktur som vi byggt upp förstärker denna isolering.

De många kvinnor som arbetar som hemvårdsbiträden har mycket att berätta om de gamla. I de flesta fall är det just ensamheten och isoleringen som är de äldres största problem. Mänskliga behov av närhet, ömhet och sällskap har alla kvar, oavsett om man kroppsligt åldras. Det räcker inte att läsa, lyssna på radio eller se på TV, om man inte har någon att prata med om vad man hört och sett.

Visst ordnas det många aktiviteter genom samhällets försorg, men det

Torsdagen den
22 mars 1979

---

*Bidrag till pensionärsorganisationer,
m. m.*

fordras en viss aktivitet bara för att ta reda på vad som finns. Och här har vi en av de största bristerna. Det gäller den uppsökande verksamheten.

Pensionärernas egna organisationer gör en betydelsefull insats, men i vårt kommersiella samhälle krävs ekonomiska resurser för alla insatser. Och där har samhället inte varit särskilt lyhört. De pengar man hittills fått är mera en symbolisk summa än ett bidrag till någon verksamhet. Vi ifrågasätter inte, när det gäller andra organisationer, att pengar behövs för att driva en verksamhet. Samma måste gälla även pensionärsorganisationer.

Vänsterpartiet kommunisterna har i en motion till årets riksdag framfört PRO:s krav på jämställande med övrig organisationsverksamhet och på en uppräknig av medelsanslaget. Det gäller ett anslag på 7 milj. kr. som stöd till PRO samt 200 000 kr. för övriga pensionärsorganisationer.

Utskottet säger sig dela motionärernas uppfattning, att en verksamhet som pensionärsorganisationerna bedriver är av stor betydelse för de äldre. Speciellt understryks att den uppsökande verksamheten är av stort värde. Men sedan kommer värderingen i konkret förslag. Utskottet föreslår en ökning av beloppet till *extra utgifter* med 300 000 kr. till totalt 1 180 000 kr. Det anser utskottet skall ge utrymme för en i förhållande till bidrag som utgår under innevarande budgetår avsevärd ökning av bidraget till pensionärsorganisationer.

Vi tycker att det är att hantera sanningen vårdslöst, för man kan inte bortse från utgångsläget. Även om pensionärsorganisationen PRO skulle få hela beloppet på 300 000 kr., skulle det betyda ett bidrag på mindre än 2 kr. per medlem och år. Det är inte svårt att räkna ut vilken uppsökande verksamhet det kan räcka till.

Herr talman! Vpk står fast vid det krav vi ställt i motionen, som jag yrkar bifall till. Vi gör detta i medvetande om att detta är väl placerade pengar, som kommer att ge hög avkastning genom fler aktiva och därmed friskare pensionärer. Inom åldringsvården har vi i dag de största bristerna, brister som kanske kunde elimineras med en aktivare pensionärsverksamhet. Med detta yrkar jag bifall till motionen 723.

CARL-WILHELM LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Det har smugit sig in en katt bland hermelinerna i det viktiga riksdagsarbetet – motion 886, en liten oansenlig katt, som inte passar här, enligt redan gjorda uttalanden i pressen av socialutskottets värderade ordförande, som jag vet är krasslig och som jag innerligen hoppas snart skall bli frisk igen och återkomma till kammaren.

Den färgglada lilla katten har gjort något så oerhört som att tassa på principerna och skämta med denna allvarstygda institution, Sveriges riksdag, och uppta dess dyrbara tid. Herr talmannen från sin upphöjda nivå och den blågula katten, en riksdagens gräsrot, har, i många Herrans år, suttit och lyssnat på den, skall vi använda ordet visdom, som kommit ut ur denna talapparat, ibland förmedlad utanför kammaren och sedan magasinerad i kilometer av debattprotokoll.

Tiden är kort – kammaren måste utöka sina debatt dagar till sommaren för

att allt skall hinna sägas innan valarbetet på allvar sätter i gång. Och då kommer det en blågul katt och brister i respekt för kammaren och förlänger de många debattdagarna med några minuter. Ja, han till och med sätter sig ner och kackar i protokollet.

Han föreslår tillsättande av en delegation mot det svenska missnöjet, som skall belöna dem som är minst missnöjda. Det är en pløj – det menar inte den blågula katten. Men den blågula katten trodde att de duktiga och allvarstygda kvinnorna och männen i det viktiga socialutskottet skulle ta sig tid att fundera ut vad katten menade – för det står faktiskt i texten och det kan läsas ut mellan raderna.

”Utskottet anser sig inte kunna biträda motionsförslaget. Motionen avstyrks.” – Det var allt.

Den blågula katten har funnit att det här landet är ett av de bästa länder att leva i: en härlig natur, omväxlande klimat och fädernas gärning har gjort landet rikt och människorna ganska välmående. Men trots detta så är människorna här inte gladare och inte märkvärdigt lyckligare än i andra länder. Nu finns det ingen apparat som kan mäta glädje eller missnöje hos ett helt folk. Men den blågula katten har vistats månader, ja år, i andra länder, läst tidningar och följt debatten i snart 20 år i denna riksdag och gjort jämförelser. Den har därvid funnit att inte dansar vi precis på gatorna här i landet och inte skiner solen över tidningarnas spaltmetrar, och inte är det precis friska och sprittande vårmelodier som tonar genom denna kammare. Den blågula katten tänkte i sin kattlika enfald att kunde man få detta beundransvärda folks förtroendemän i riksdagen att inför svenska folket visa upp att man uppskattar varandras arbete, gläder sig åt varandras framgångar, har förståelse för varandras argument och gärningar – då skulle detta smitta av sig på hela det svenska folket.

Herr Nicolin och herr Nilsson i LO skulle till på köpet våga uttrycka förståelse för varandras förslag. Kanske. Man skulle kanske kunna berätta om arbetets glädje och tillfredsställelse i stället för att som nu ibland betrakta arbete som en sjukdom.

Man kan tänka att de anställda och företagaren stimuleras att arbeta för företagets bästa, något som förbättrar företagets resultat, ökar landets inkomster och ger möjlighet att sänka skatten för alla. Om arbetet betraktades som ett nöje och en förmån, då skulle mina småländska vänner och småföretagare, som nu efterfrågar arbetskraft, få arbetslös ungdom att anmäla sig till jobben i stället för att tacka nej som nu ibland sker.

Den blågula katten anser att debatterna här i riksdagen ofta är så negativa och kritiska och framförs med så starka övertoner att tilltron till vad riksdagen säger icke tas på allvar av lyssnarna eller pressen. Om kammaren i stället debatterar med en vänlig och skämtsam optimism, så tror den blågula katten att debattörerna mer får allmänhetens öra, att vänligheten sprider sig till gator och forog, ja, t. o. m. till tunnelbanorna, att ungdomar smittas av en framtidsoptimism och med spänning och intresse utforskar vad som sker bakom nästa höjd – och kanske upptäcker att livet verkligen är värt att leva.

I förhoppning om att den utan motivering avslagna motionen ändå skulle ge en stråle av hopp till dem som hoppas och ett leende till dem som tycker om att le vill katten sluta så här:

Riksdagsmannen

Finns det större glädje
ge uttryck genom ord
det som omvärld känner
av problem på jord.

Du, de mångas ombud
med valt förtroende,
hur klär Du *deras* tankar
som är beroende?

Är det strid de önskar
eller högstämt tal
eller blott en vädjan
om ett samarbetsavtal?

Är det knuten näve
är det tand för tand?
Din sagesmans förtroende
är nog en öppen hand.

Så ville jag beskriva
vår uppgift här i sal:
Är Du ljusblå, riksdagsman,
för ljusblå i Ditt tal?

ERIK LARSSON (c):

Herr talman! För att börja med de motioner rörande pensionärsorganisationerna som har behandlats av utskottet skulle jag vilja säga att alla är överens om att pensionärsorganisationerna utför ett värdefullt arbete. Jag ställer mig bakom många av de värderingar som t. ex. Karin Nordlander här gav uttryck för. Särskilt betydelsefullt måste det vara om organisationerna utvidgar sin kontaktverksamhet till att i den mänskliga gemenskapen inlemma än fler av de äldre människor som på grund av olika omständigheter riskerar isolering och att ställas utanför. Vi är också överens om att den värdefulla verksamhet som här bedrivs bör stimuleras av samhället genom ekonomiska bidrag.

Bidrag till de organisationer som vi nu diskuterar utgår under anslaget A 4 Extra utgifter i socialdepartementets budget. Detta anslag omfattade i fjol 530 000 kr., varav till pensionärsorganisationerna i bidrag utgick 440 000 kr. Regeringen föreslår i årets budget en ökning till 880 000 kr., dvs. en höjning av anslaget med 350 000 kr. Med anledning av förslag i olika motioner om

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

---

*Bidrag till pensionärsorganisationer,
m. m.*

ytterligare höjningar av anslaget har socialutskottet föreslagit en höjning med 300 000 kr. utöver regeringens förslag till, som nämndes av Evert Svensson, sammanlagt 1 180 000 kr. Den föreslagna höjningen av anslaget innebär att bidraget till pensionärsorganisationerna kan mer än fördubblas från föregående år. Det måste rimligen täcka högt ställda krav.

När det gäller det socialdemokratiska förslaget om att ett nytt obetecknat anslag skulle uppföras i socialdepartementets budget beträffande enbart bidraget till pensionärsorganisationerna finner utskottet att det inte finns anledning frångå tidigare beteckningar. Skulle vi göra så i det här fallet, skulle det innebära att man fick pröva om beteckningen också på de andra organisationsanslag som utgår från socialdepartementets budget. Vi anser det inte rimligt att man i det här sammanhanget gör det.

Vad sedan beträffar överläggningar mellan statsmakterna och pensionärsorganisationerna må här bara konstateras att det som här krävs i motion och reservation från socialdemokraternas sida redan pågår. Ingen har antytt att dessa överläggningar skulle upphöra, och det finns alltså enligt utskottets mening ingen anledning för riksdagen att göra ett uttalande.

När nu Evert Svensson säger att det är märkligt att riksdagen inte vill göra detta uttalande, skulle jag vilja säga att det skulle vara högst märkligt om en regering skulle vägra organisationerna den överläggningsrätt som redan finns. Det anser jag inte att en regering kan göra. Följaktligen behövs det inget uttalande från riksdagen.

Carl-Wilhelm Lothigius motion – om det nu är hans eller den blågula kattens, jag vet inte – har avfärdats mycket kortfattat av utskottet. Det är alldeles riktigt. Vi tror inte i utskottet att riksdagen genom att besluta att tillsätta en delegation får till stånd någon sinnesändring hos det svenska folket. Personligen skulle jag vilja säga att det är nog i så fall bättre att arbeta med personliga initiativ, och herr Lothigius har ju själv tagit ett sådant i det här fallet genom att sprida glädje i kammaren. Den glädjen kan möjligen sprida sig till svenska folket så att vi får ett gladare samhälle. Ambitionen i motionen är vällovlig, men något beslut tycker jag inte att vi skall fatta i ärendet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag har bara en liten replik till Erik Larsson om överläggningsrätten. Det skulle vara märkligt om regeringen vägrar organisationerna den rätten, säger herr Larsson. Men det är alldeles givet att finns det ett riksdagsbeslut så kan pensionärsorganisationerna i varje ögonblick hävda överläggningsrätten genom att hänvisa till det beslutet. På det sättet får organisationerna mera tyngd bakom sina ord när de begär överläggningar. Som det nu är befinner sig organisationerna, om jag får använda det uttrycket, mera i händerna på regeringens välvilja.

När vi nu föreslår att riksdagen skall göra ett uttalande, så är det någonting nytt. Vi hyser ingen misstro just nu mot regeringen, men vi tycker ändå att det är väsentligt att pensionärsorganisationerna kan stödja sig på ett av riksdagen antaget uttalande om överläggningsrätten.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag vill hålla med Evert Svensson om att pensionärsorganisationerna måste erkännas precis på samma sätt som andra organisationer.

Erik Larsson säger att bidragen mer än fördubblas och att de tillgodoser högt ställda krav. Jag tycker att det är litet mycket sagt med tanke på att PRO enligt uppgift har haft 70 öre per medlem och år. Även om det beloppet fördubblas så rör det sig om obetydliga summor.

PRO påtalar bl. a. att forskare har påvisat hur viktigt det är med aktivitetsfrämjande åtgärder på äldre dagar. Motion har sin givna betydelse, och det har också kulturella aktiviteter i form av studier och föreningsverksamhet. PRO vill ställa upp så långt de nu förmår för att ge äldre människor en meningsfull och stimulerande tillvaro, men de frågar sig hur de skall kunna göra det med de ekonomiska resurser som de får.

PRO ställer sitt bidrag i relation till övriga organisationers, idrottsrörelsen och andra. Man säger att man inte vänder sig mot de organisationer som får mångmiljonbelopp, men man vill jämföras med dem och få samma resurser.

ERIK LARSSON (c):

Herr talman! Evert Svensson säger att det vore värdefullt om riksdagen slog fast en – jag höll på att säga – umgängesrätt mellan pensionärsorganisationerna och de statliga myndigheterna. Jag är inte så säker på att vi skulle uppnå något bättre resultat med att riksdagen säger detta. Tvärtom tror jag att ett naturligt umgänge mellan statliga myndigheter och organisationer sker bäst utan några precisa regler i de fall där kontakten är god, och det förutsätter jag att den är.

Om man kan påpeka att kontakten inte är som den borde vara och att man avvisas från de statliga myndigheterna, då kan det enligt mitt sätt att se vara skäl för riksdagen att undersöka vad anledningen kan vara. I dagens läge tycker jag, Evert Svensson, att det är att slå in öppna dörrar om riksdagen här skulle göra ett uttalande.

Karin Nordlander menar att vi skall göra en jämförelse med andra organisationer. Ja, enligt den begäran från PRO som vpk ställt sig bakom säger man att man vill ha höjt anslag, men man förutsätter att andra organisationer får behålla sitt anslag. Vid en jämförelse mellan bidragen till organisationer menar jag att man måste gå in i organisationernas verksamhet och se var bidragen ger den största effekten. Det är naturligt att detta sker i samråd mellan organisationerna och regeringen, och att förslag sedan föreläggs. Det är svårt att i riksdagen bedöma vad som är rättvist vid en jämförelse mellan olika organisationer utan att man har ett mera precist underlag.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tror att Erik Larsson skojar med oss här i kammaren, och han talar mot bättre vetande. Det är ju alldeles självklart för var och en att om

riksdagen fattat ett beslut om överläggningsrätt är det en styrka för organisationerna – ett erkännande, som Karin Nordlander sade – och det är naturligtvis högst värdefullt. Det kan uppstå en situation då pensionärsorganisationerna vill tala med regeringen, men regeringen säger: Vi behöver inte talas vid, allting är klart. I en sådan situation betyder ett sådant här beslut att organisationerna kan hävda sin rätt. Det kan vara betydelsefullt. Vi vet inte nu om en sådan situation uppträder, men den kan komma.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Erik Larssons sista inlägg tyder ju inte på att han har så stort förtroende för eller erkännande av den nytta som PRO gör, eftersom han graderar på det sätt han gör. Vi kan inte godkänna en sådan gradering. Vi tycker att pensionärsorganisationerna skall jämföras med övrig organisationsverksamhet. Om det nu är gamla som finns i organisationen kan detta inte vara avgörande, utan det är den verksamhet som de bedriver.

ERIK LARSSON (c):

Herr talman! Jag vill till Evert Svensson bara säga: Vilken regering tror han i vårt demokratiskt styrda samhälle skulle tacka nej till en begäran från pensionärsorganisationerna om ett samtal beträffande speciella problem för dessa organisationer? Jag tror inte vi inom överskådlig tid kan få en sådan regering i vårt land. Därför menar jag att ett uttalande från riksdagens sida är helt överflödigt i detta fall.

Nej, Karin Nordlander, det är inte jag som graderar. Det är Karin Nordlander och vpk som graderar, när man ställer sig bakom en mycket kraftig höjning för pensionärsorganisationerna, men förordar oförändrat belopp för andra organisationer. Det är den fördelningen som jag menar att vi måste se på litet närmare, innan vi kan gå in på så vittomfattande förslag som det vpk här framlagt.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Det är ju inte vi som begärt detta från början, utan det är PRO. Vi har alltså bara fullföljt en begäran från PRO, och jag förmodar att man från PRO:s sida inte gör en sådan begäran enbart för nöjes skull.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Men det gäller utgångspunkten 70 öre per medlem och år – det är den biten vi vill komma åt. Vi vill att pensionärsorganisationerna i ekonomiskt hänseende skall jämföras med andra organisationer.

ERIK LARSSON (c):

Herr talman! Kort bara till Evert Svensson, när han säger att man har fullföljt ett förslag från PRO. Jag tycker att Evert Svensson som gammal parlamentariker kunde ha sagt till PRO att det här, det klarar sig ändå.

Till Karin Nordlander: När det gäller bidrag måste man gå in och se på vad bidragen används till. Hur mycket det är per medlem osv. har i det fallet inte

så stor betydelse. Det är verksamheten som har betydelse – den verksamhet som måste stödjas.

Riksdagen har ju här gjort en insats och mer än fördubblat anslaget på två år. Kom då gärna tillbaka till nästa år med ytterligare ett underbyggt förslag, så får vi se hur det går!

Överläggningen var härmed slutad.

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av Göran Karlsson m. fl. samt 3:o) motionen nr 723 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Evert Svensson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Karin Nordlander begärt votering beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 3 mom. 2 antar reservationen nr 1 av Göran Karlsson m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit motionen nr 723 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 136
Nej – 11
Avstår – 130

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 3 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Göran Karlsson m. fl.

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

---

*Lokaliseringen av
länsrätterna, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Evert Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 146

Nej - 131

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Göran Karlsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Evert Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 3 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Göran Karlsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Evert Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144

Nej - 132

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14 Lokaliseringen av länsrätterna, m. m.

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1978/79:26 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller anslag till domstolsväsendet m. m. jämte motioner.

TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 3 (Allmänna förvaltningsdomstolarna)

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 5 (justitie departementet) under punkten D 3 (s. 64-78) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga regeringen att vid kammarrätten i Sundsvall inrätta en ordinarie tjänst för kammarrättslagman och en ordinarie tjänst för kammarrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning, båda med beteckningen Co, dels till Allmänna förvaltningsdomstolarna för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 191 200 000 kr.

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

---

*Lokaliseringen av
länsrätterna, m. m.*

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:499 av Ralf Lindström m. fl. (s, c, m, fp),

1978/79:684 av Gösta Andersson (c) och Lena Öhrsvik (s),

1978/79:687 av Torsten Karlsson (s),

1978/79:842 av Pär Granstedt m. fl. (c), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde om en skyndsam utredning om inrättande av tre länsrätter i Stockholms län samt att länsrätterna lokaliserades till delar av Stockholmsregionen där det var angeläget från sysselsättningssynpunkt,

1978/79:847 av Marianne Karlsson m. fl. (c),

1978/79:1171 av Rune Carlstein (s) och Gördis Hörnlund (s), vari hemställts att länsdomstolen i Älvsborgs län förlades till Borås,

1978/79:1185 av Yngve Nyquist m. fl. (s),

1978/79:1186 av Arne Persson m. fl. (c, s, m, fp), vari hemställts att riksdagen uttalade att länsdomstolen i Älvsborgs län lokaliserades till Borås,

1978/79:1188 av Åke Polstam m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts angående principerna för länsrätternas lokalisering,

1978/79:1746 av Lennart Bladh m. fl. (s) samt

1978/79:1752 av Karl Erik Olsson (c) och Ulla Ekelund (c), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande förläggningssorter för länsrätterna och särskilt länsrätten i Kristianstads län.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande inrättande av tjänster bemyndigade regeringen att vid kammarrätten i Sundsvall inrätta en ordinarie tjänst för kammarrättslagman och en ordinarie tjänst för kammarrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning, båda med beteckningen Co,

2. att riksdagen beträffande medelsberäkningen till Allmänna förvaltningsdomstolarna för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 191 200 000 kr.,

3. att riksdagen beträffande länsrätten i Blekinge län skulle avslå motionen 1978/79:499,

4. att riksdagen beträffande länsrätten i Stockholms län skulle avslå motionen 1978/79:842,

5. att riksdagen beträffande principerna för länsrätternas lokalisering

Torsdagen den
22 mars 1979

*Lokaliseringen av
länsrätterna, m. m.*

skulle avslå motionen 1978/79:1188 och motionen 1978/79:1752 i denna del,

6. att riksdagen beträffande lokalisering av länsrätt i Nybro skulle avslå motionen 1978/79:684,

7. att riksdagen beträffande lokalisering av länsrätt i Motala skulle avslå motionerna 1978/79:687 och 1978/79:847,

8. att riksdagen beträffande lokalisering av länsrätt i Borås skulle avslå motionerna 1978/79:1171 och 1978/79:1186,

9. att riksdagen beträffande lokalisering av länsrätt i Ludvika skulle avslå motionen 1978/79:1185,

10. att riksdagen beträffande lokalisering av länsrätt i Hässleholm skulle avslå motionen 1978/79:1746 och motionen 1978/79:1752 i denna del.

Följande två reservationer hade avgivits av Åke Polstam (c), Bertil Johansson (c), Gunde Raneskog (c), Gunilla André (c) och Ella Johnsson (c):

1. beträffande länsrätten i Stockholms län, vari reservanterna ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:842 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om en utredning angående inrättande av tre länsrätter i länet,

2. beträffande principerna för länsrätternas lokalisering, vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:1188 och motionen 1978/79:1752 i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om prövningen av lokaliseringsfrågan.

Punkten 4 (Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m.)

Regeringen hade under punkten D 4 (s. 78 och 79) föreslagit riksdagen att till Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 24 300 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1978/79:855 av Håkan Winberg m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen under punkten D 4 Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m. anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 280 000 kr. sänkt anslag (yrkandet 2).

Utskottet hemställde

att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:855 i denna del (yrkandet 2) och med bifall till regeringens förslag till Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 24 300 000 kr.

Reservation hade avgivits av Bertil Lidgard (m) och Håkan Winberg (m), som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1978/79:855 i denna del (yrkandet 2) till Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 24 020 000 kr.

GUNDE RANESKOG (c):

Herr talman! Jag vill börja med att kort och gott yrka bifall till centerns reservationer nr 1 och 2 till justitieutskottets betänkande 1978/79:26.

Vi har klara motiveringar för våra reservationer. De är förankrade i ett riksdagsbeslut från hösten 1978 angående riktlinjer för regionalpolitiken och den offentliga verksamheten.

Som en konsekvens av detta beslut har länsstyrelserna inom ramen för det delvis kontinuerliga länsplaneringsarbetet bl. a. tagit upp frågan om länsrätternas utlokalisering. Förslag om annan ort än residensstaden för länsrätternas lokalisering föreligger från länsstyrelserna i Östergötlands, Kalmar, Kristianstads, Hallands, Älvsborgs och Kopparbergs län. Dessa länsstyrelser måste som regionala organ utan tvivel tillmätas stor betydelse när de gjort dessa uttalanden om utlokaliseringen.

Den faktor som tillkommit som en broms i detta avseende är att ärendebalansen just nu är mycket ogynnsam. Rubbningar i arbetsrutinerna kan här utgöra svårigheter.

I sig självt är det inte adekvat att hänga upp frågan om sätet för länsrätten på ärendebalansen. Ärendebalansen är i sig själv en fråga om personaltillgång mer än om lokalisering. Det bör vara ett observandum för den regering som slutgiltigt skall behandla frågan om länsrätternas placering.

På länsplanet har man alltför anledning att granska lokaliseringsproblemen. För att få en bättre balans på vår arbetsmarknad torde åtskilligt utlokaliseringsarbete ännu vara nödvändigt.

I vad gäller den första reservationen beträffande länsrättens placering i Stockholms län kan konstateras att det är förenat med stora problem att i detta folkrika område ha endast en länsrätt. I reservationen anföres att "länsrätten kommer inte att kunna hålla erforderlig kontakt med allmänheten och kommer inte att ha tillräcklig överblick över sitt ansvarsområde". Negativa konsekvenser kan befaras såväl för den rättssökande allmänheten som för domstolens tjänstemän.

I reservationen föreslår vi att *tre* länsrätter inrättas på lämpliga platser inom länet och att även sysselsättningsfrågan kommer med i bedömningen av lokaliseringsort.

I reservation nr 2 vill vi understryka att vi delar departementschefens synpunkter att en brådstörtad utlokalisering inte får rubba arbetstakten då det gäller ärendebalansen i nuet.

Det får dock inte betyda att frågan om utlokalisering skjutes på obestämd framtid. Riksdagens beslut måste respekteras, ävenså uttalandena från de länsstyrelser som inkommit med förslag om önskvärd omplacering av

*Lokaliseringen av
länsrätterna, m. m.*

länsrätter. Jag kan redan på detta stadium nämna att länsstyrelsen i Älvsborgs län förordat Sjuhäradsbygden, som är hårt drabbad arbetsmarknadsmässigt. I den bygden erbjuder Ulricehamns kommun lokaliteter, och en snar flyttning, som ej nämnvärt behöver rubba ärendebalansen, kan ske. Den som vill studera statistik kan övertyga sig om att just Ulricehamn är den ort som är allra minst gynnad utav offentlig verksamhet och i detta fall borde kunna bli ihågkommen.

Det viktigaste efter ett majoritetsbeslut i denna fråga är att utredningen om länsrätterna inte blir försenad och att beslutet inte på något sätt kan bli en förevändning för regeringen att inte vidtaga åsystade åtgärder. Ett frigörande från länsstyrelserna i vad gäller länsrätterna är ej målet. För att uppfylla det tidigare riksdagsbeslutet bör utlokaliseringen ske så snart som möjligt. Som ett led fram till detta mål yrkar jag bifall till reservationerna och i övrigt till de förslag som föreligger från utskottet.

ARNE PERSSON (c):

Herr talman! Det föreliggande förslaget att sammanföra de tre förvaltningsdomstolarna – länsrätten, länsrättskammaren och fastighetstaxeringsrätten – till en fristående domstol för regional förvaltningsrättskipning, länsdomstolen, är ett bra förslag. Detta ger bättre möjligheter till samordning av sakärenden som ligger nära varandra.

Däremot anser jag att det inte är en självklarhet att länsrätten lokaliseras till länens residensorter. Det finns andra orter inom länen som kan vara väl så lämpade för länsrätternas lokalisering. Man kan förstå att det kan vara en fördel om länsrätten på lokaliseringsorten har tillgång till juridisk expertis förutom den som länsrätten själv har till förfogande. Därför torde det vara riktigt att samordna på plats där tingsrätten är lokaliserad. Detta går också att ordna samtidigt som hänsyn tas till regionalpolitiska synpunkter. Ett typexempel härpå är fyrpartimotionen 1186 med mig själv som första namn och motionen 1171 av Rune Carlstein och Gördis Hörnlund. I båda dessa motioner yrkas att riksdagen uttalar att länsdomstolarna i Älvsborgs län lokaliseras till Borås. Motiveringen härför är regionalpolitisk. Borås och Sjuhäradsbygden har under en följd av år drabbats av stora sysselsättningsminskningar. I tekokrisens spår har arbetslösheten ökat, och en märkbar folkminskning har blivit följden. I Borås och Sjuhäradsbygden är upp till 80 % sysselsatta inom tekoindustrin. Detta visar ovedersägligen vikten av att dessa områden får ett tillskott av arbetstillfällen inom andra sektorer än tekoindustrin.

När man då har denna möjlighet att tillföra en region sysselsättningsobjekt och samtidigt, som i detta fall beträffande länsrätternas i Älvsborgs län lokalisering, åstadkomma en samordning med andra domstolar, i det här fallet två länsrätter, och därmed få så att säga en synkronisering av juridisk expertis, har jag svårt att förstå annat än att detta är en riktig åtgärd.

Det är sålunda från praktisk synpunkt inte av någon avgörande betydelse om domstolen placeras i Borås eller i residensorten. De regionalekonomiska fördelarna med placering i Borås är uppenbara.

Herr talman! Låt mig därför hemställa om bifall till motionerna 1186 och 1171.

I detta anförande instämde Gördis Hörnlund (s), Rune Carlstein (s), Maj Pehrsson (c) och Wilhelm Gustafsson (fp).

BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! För ett år sedan beslöt riksdagen om en ny länsrättsorganisation, utformad på det sätt som Arne Persson aldeles nyss beskrivit. Därför skall jag inte gå in på den saken. Den grundläggande tanken bakom beslutet var teorin att förvaltande och dömande verksamhet i rättssäkerhetens intresse bör hållas isär och att allmänhetens förtroende för den dömande verksamheten härigenom stärks.

Beslutet i föl var långt ifrån enhälligt. Detta berodde nog mindre på att man hade olika uppfattningar om rättssäkerhetssynpunkterna och kanske mer på det rent praktiska förhållandet att man hade olika uppfattning om hur mycket hänsyn man skulle ta till pågående utredningar om länsförvaltningens framtida utformning i samband med att man fattade ett principbeslut.

Mot denna bakgrund är det tillfredsställande att notera att sedan principbeslutet väl fattats, enighet kunnat skapas om de resurser som måste ställas till förfogande för att den nya organisationen skall kunna fullgöra sina funktioner. Justitiekottet tillstyrker utan reservationer vad regeringen i det hänseendet föreslagit.

Som Gunde Raneskog nyss har redovisat har centerpartiet – trots en enligt min mening öppen och frikostig skrivning i utskottsbetänkandet – ansett sig behöva markera en annan syn på de nya domstolarnas lokalisering än den majoriteten har. Den ursprungliga utgångspunkten för lokaliseringen var att länsrätterna skulle placeras i residensstäderna men att regionalpolitiska eller sysselsättningspolitiska skäl i särskilda fall – jag vill understryka det – kunde motivera förläggning till annan ort. Justitiekottets majoritet har inte frångått denna ståndpunkt, men vi har avstyrkt att länsrätt vid reformens ikraftträdande placeras på annan ort än residensstad. Anledningen härtill är att den nya organisationen inledningsvis kommer att kämpa med en mycket stor målbilans, som det gäller att i rättssäkerhetens intresse få avarbetad så snart som möjligt.

Vi har den erfarenheten från all utlokalisering att om det uppkommer en diskussion om ett ämbetsverks utlokalisering blir det oro och besvär och en mindre god arbetsmiljö. Det har vi inte råd att tillåta oss i det här sammanhanget. Därför har vi stannat för att länsrätten inte f. n. i något fall skall förläggas till annan ort än residensstad. Centerpartiets litet oprecisa förslag i reservationen om utlokalisering, sedermera när det gäller Älvsborgs län av den ene centerpartisten preciserat till Ulricehamn och av den andre till Borås, gör på mig intryck av något av en demonstration utan sakligt innehåll. Det visar kanske bättre än mycket annat att skall man göra en sådan här utlokalisering behövs en grundlig utredning, som ännu inte har kommit till stånd.

Den andra reservationen, nr 1, om uppdelning av länsrätten i Stockholms

*Lokaliseringen av
länsrätterna, m. m.*

län, förefaller mig ännu besynnerligare. Man talar i sin motivering om att denna stora länsrätt inte kommer att fungera med samma smidighet som andra mindre länsrätter, och man gör gällande att kontakten med allmänheten kommer att bli otillfredsställande.

För att ta det sista argumentet först skulle jag ha kunnat förstå det om man hade talat om något av Norrlandslänen med deras stora avstånd. Men här i Stockholms län, med ett så utvecklat kommunikationsnät att den alldeles övervägande delen av länsborna kan nå en till Stockholm lokaliiserad länsrätt med allmänna kommunikationer och med begagnande av sitt 70-kort, saknar argumentet all rimlig relevans.

När det gäller arbetets effektivitet, smidigheten i arbetet som centern säger i reservationen, vill jag erinra om att vi i utskottet är eniga – dvs. centern är också med på det – om de tekniska hjälpmedel som skall ställas till förfogande för att denna länsrätt liksom länsrätterna i Göteborg och Malmö skall fungera effektivt och smidigt. Det är därför inte mycket logik i reservationen 1. Man får väl hålla litet reda på vad man är med på i utskottets skrivning när man sedan kommer fram till reservationen.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda hemställer jag att riksdagen bifaller utskottets hemställan och avslår reservationerna 1 och 2.

GUNDE RANESKOG (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara göra samtliga ledamöter här i kammaren uppmärksamma på att jag nämnde Ulricehamn som exempel på att en dörr redan står öppen för den händelse man skulle vilja vidta en sådan åtgärd som jag förordar. Det råder alltså inte någon större konflikt mellan mig och Arne Persson eller hans partikamrater i detta avseende, eftersom det i båda fallen gäller Sjuhäradsbygden. Men man har i Ulricehamn öppnat en dörr i detta sammanhang, och det är i dagens läge rätt väsentligt att konstatera.

Den motivering som jag vidare i all korthet velat anföra är baserad på att det som jag mest fruktar är att dagens beslut, som är grundat på den utskottsmajoritet som nu föreligger för vissa principer, skall anses vara slutgiltigt och bli styrande för den regering som skall fatta det definitiva beslutet. Vad jag ber om är helt enkelt att dörrarna får stå helt öppna för olika möjligheter och att den regering som en gång faller avgörandet har möjlighet att handla i enlighet med fjolårets riksdagsbeslut.

ARNE PERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara göra utskottets ordförande uppmärksam på att det inte föreligger någon konflikt mellan Gunde Raneskog och mig. Han har som ett exempel nämnt Ulricehamn som lokaliseringssort, och jag nämnde Borås. Det är två kommuner i Sjuhäradsbygden som är lika illa drabbade av tekokrisen, och det är därför lika viktigt att båda blir uppmärksammade i lokaliseringssammanhang. Men att jag nämnde Borås i mitt första inlägg beror på att det finns två tingsrätter som kan ha visst samarbete, nämligen Borås tingsrätt och Sjuhäradsbygdens tingsrätt. Den juridiska expertisen kan, som jag nämnde, hjälpas åt i vissa avseenden och synkronisera sitt arbete.

Detta är grundorsaken till att jag nämnde Borås i detta sammanhang. Jag har därutöver understrukt hur viktigt det är att beakta Sjuhäradsbygdens behov av arbetstillfällen bl. a. på grund av tekokrisen, och det gäller för såväl Borås som Ulricehamn.

Herr talman! Jag vidhåller mitt förslag.

BERTIL LIDGARD (m) kort genmäle:

Herr talman! För att visa hur verkligt tunt centerns reservationsyrkande är skall jag be att få citera följande rader ur utskottsmajoritetens skrivning:

”Frågan om lokalisering av länsrätt bör emellertid i enlighet med vad riksdagen förutsatt och vad som förordas i propositionen utredas vidare. Det slutliga ställningstagandet från regeringens sida bör tas så snart utredningsarbetet avslutats.”

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Med åberopande av motiveringen till reservationen 3 vid det betänkande som vi nu behandlar ber jag att få yrka bifall till denna reservation.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Också jag skall fatta mig, som jag hoppas, föredömligt kort. Bertil Lidgard har här redogjort för huvuddelen av utskottets skrivning, och jag ställer mig bakom den redogörelsen. Jag skall endast beröra den mindre del där moderaterna haft en avvikande uppfattning.

Måltillströmningen vid bostadsdomstolen har kontinuerligt ökat under domstolens hittillsvarande verksamhet. Den nuvarande målbalansen är klart otillfredsställande, och av det skälet har medel beräknats för ytterligare två tjänster som sekreterare. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen 3.

HÅKAN WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av detta vill jag bara säga att den statistik som utskottet fått tillfälle att studera beträffande bostadsdomstolarnas arbete under de senaste åren snarare visar på en stagnation än på en ökning av målbalansen.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! I alla politiska frågor är det viktigt att ta hänsyn till den praktiska verkligheten. Det gäller naturligtvis också de ärenden som vi har att behandla här. När man skall vidta administrativa åtgärder som berör länen är det viktigt att man tittar på de praktiska förhållandena i de olika länen och att man inser att län skiljer sig från varandra.

Stockholms län skiljer sig från flertalet andra län genom att vara ganska stort. I Stockholms län finns en och en halv miljon invånare. Det innebär att vi här har fyra fem gånger fler invånare än man har i de flesta andra län. I och för sig kan det diskuteras om det över huvud taget är bra med så stora län som

---

*Lokaliseringen av
länsrätterna, m. m.*

Stockholms län, men det är nu en gång ett faktum. Även om man ser till antalet kommuner är Stockholms län betydligt mer omfattande än andra län – det finns mer än 20 kommuner i Stockholms län.

Det hade varit naturligt, när man bygger upp en länsrättsorganisation, att ta hänsyn till det faktum att Stockholms län är så mycket större både till invånarantal och till kommunantal än andra län. Om man anser att ett län i storleksordningen 300 000 invånare och kanske mellan fem och tio kommuner är en lagom enhet för en länsrätt, är det logiskt att av det dra slutsatsen att ett län så stort som Stockholms län är en för stor enhet för en enda länsrätt. Det har nu inte vare sig regeringen eller utskottet gjort. I stället hänvisar man till ett principbeslut i frågan – en länsrätt i varje län.

Man kan säga att utskottets ställningstagande i detta fall är ett klassiskt exempel på hur man låter principen vara viktigare än den praktiska verkligheten. Det är kartan som har fått gälla i stället för verkligheten, och det tycker jag är beklagligt.

Det anförs inte särskilt många motiveringar i utskottet för att man inte vill biträda den decentraliserade länsrättsorganisation som föreslås i reservationen 1, och det gör att det är litet svårt att bemöta utskottet. Jag vill bara konstatera att i den organisation som man har tänkt sig för Stockholms län skall en mycket stor del av ärendena ändå delas upp på tre enheter. Man föreslår nämligen tre enheter för skatteärenden. Det borde ha varit lika angeläget att också ha tre enheter för förvaltningsärenden. Det borde vara något av en rättstrygghetsprincip för kommuninvånarna att det också fanns tre enheter för förvaltningsärenden – i vilka bl. a. ingår att pröva överklaganden av kommunala beslut – som har en god överblick över och insyn i de kommuner som de skall bevaka. Om man hade valt att ha tre enheter också för förvaltningsärendena, hade man fått den organisatoriska struktur som vi har föreslagit i motionen. I så fall hade bara ytterligare en operation krävts, nämligen att placera dem parvis på tre olika ställen i länet, förslagsvis en i norra länsdelen, en i mitten av länet och en i den södra länsdelen. Då hade vi fått en struktur på länsrätterna som påminner om förhållandena i andra län, vi hade fått länsrätter med lika stora ansvarsområden som andra län och vi hade därmed också fått länsrätter som skulle kunna fungera lika bra och hade lika god kännedom om sina förvaltningsområden som andra län.

Detta har utskottet gått emot. Jag tycker att det är beklagligt. Det gläder mig dock att en upplyst minoritet i utskottet har stött motionens yrkande, och jag ber att få yrka bifall till reservationen 1.

Samtidigt ber jag också att få yrka bifall till reservationen 2.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3

M o m . 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Åke Polstam m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gunde Raneskog begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 3 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Åke Polstam m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gunde Raneskog begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 200
Nej - 71

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Åke Polstam m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gunde Raneskog begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 3 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Åke Polstam m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gunde Raneskog begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 196
Nej - 73
Avstår - 3

M o m . 6 o c h 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 1171 av Rune Carlstein och Gördis Hörnlund samt nr 1186 av Arne Persson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

*Lokaliseringen av
länsrätterna, m. m.*

ja besvarad. Sedan Arne Persson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 3 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 1171 av Rune Carlstein och Gördis Hörnlund samt nr 1186 av Arne Persson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Arne Persson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 225
Nej - 30
Avstår - 13

Mom. 9 och 10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Bertil Lidgard och Håkan Winberg och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Håkan Winberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Bertil Lidgard och Håkan Winberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Håkan Winberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 230
Nej - 42

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Föredrogs

Justitieutskottets betänkande

1978/79:27 med anledning av propositionen 1978/79:86 om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar, m. m. jämte motion

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

---

*Konsumentfrågor,
m. m.*

§ 16 Konsumentfrågor, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1978/79:27 med anledning av propositionen 1978/79:100 i vad avser vissa anslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Punkten 8 (Exportfrämjande åtgärder)

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 14 (handelsdepartementet) under punkten B 3 (s. 36–39) föreslagit riksdagen att till Exportfrämjande åtgärder för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 36 140 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1978/79:1021 av Gustav Lorentzon m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen hemställde hos regeringen att den skulle uppta förhandlingar med övriga nordiska länder för byggande av ett skandinaviskt mäss- och utställningsfartyg i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen till Exportfrämjande åtgärder för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 36 140 000 kr.,
2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde om deltagande i vissa exportfrämjande åtgärder,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1021.

Punkten 15 (Marknadsdomstolen)

Regeringen hade under punkten D 1 (s. 66 f.) föreslagit riksdagen att till Marknadsdomstolen för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 1 568 000 kr.

Torsdagen den
22 mars 1979

*Konsumentfrågor,
m. m.*

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1978/79:1514 av Ingrid Sundberg (m) och Rolf Clarkson (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om översyn av marknadsdomstolens organisation, varvid också införande av möjlighet att överklaga marknadsdomstolens beslut borde prövas.

Utskottet hemställde

1. beträffande anslag att riksdagen med bifall till regeringens förslag till Marknadsdomstolen för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 1 568 000 kr.,
2. beträffande möjlighet till överprövning av marknadsdomstolens beslut att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1514 i ifrågavarande del,
3. beträffande översyn av marknadsdomstolens organisation att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1514 i övrigt.

Reservation hade avgivits

1. av Margaretha af Ugglas (m) och Sten Svensson (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1514 i ifrågavarande del hos regeringen begärde utredning i enlighet med vad reservanterna hade anfört.

Punkten 18 (Konsumentverket: Förvaltningskostnader)

Regeringen hade under punkten D 4 (s. 71-74) föreslagit riksdagen att till Konsumentverket: Förvaltningskostnader för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 37 662 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:480 av Sten Svensson m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att en kommitté tillsattes med uppgift att utarbeta nya riktlinjer för konsumentverkets verksamhet så att densamma fick en inriktning som tillgodosåg konsumenternas krav på information om varor och tjänster enligt vad som i motionen anförts,

- 1978/79:659 av Birgitta Johansson (s) och Wivi-Anne Cederqvist (s),
1978/79:1499 av Marianne Karlsson (c) och
1978/79:1511 av Catarina Rönnung (s).

Utskottet hemställde

1. beträffande anslag att riksdagen med bifall till regeringens förslag till Konsumentverket: Förvaltningskostnader för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 37 662 000 kr.,
2. beträffande utredning om inriktningen av konsumentverkets verksamhet att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:480,
3. beträffande provning av konsumentkapitalvaror att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1499,
4. beträffande produktsäkerhet på leksaksområdet att riksdagen skulle

avslå motionen 1978/79:1511,

5. beträffande avskaffande av Mors dag och Fars dag att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:659.

Reservation hade avgivits

2. av Margaretha af Ugglas (m) och Sten Svensson (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:480 hos regeringen begärde utredning i enlighet med vad reservanterna anført.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I samband med näringsutskottets behandling av budgetpropositionen inom handelsdepartementets område har två motioner från moderata samlingspartiet tagits upp. I den ena motionen aktualiseras en översyn av marknadsdomstolen. I den andra begärs nya riktlinjer för konsumentverkets verksamhet.

I motionen beträffande översyn av marknadsdomstolen yrkar motionärerna att det även skall införas en möjlighet att överklaga marknadsdomstolens beslut. Motionärerna, Ingrid Sundberg och Rolf Clarkson, har goda skäl för sina yrkanden. Marknadsföringslagen har utvidgats och en ny konsumentkreditlag träder i kraft den 1 juli i år. Successivt har marknadsdomstolen fått en ökad arbetsbelastning, med bl. a. förlängda handläggningstider som följd. Dessutom, menar motionärerna, har inte domstolens utslag skapat någon ökad klarhet, utan många utslag har tvärtom ökat den tidigare rådande osäkerheten. Skall näringslivet kunna leva upp till lagstiftningens krav är det viktigt med kunskaper om vad som egentligen gäller.

När marknadsdomstolen inrättades hade företrädare för de tre borgerliga partierna gett uttryck för att man snarast borde möjliggöra en omprövning av domstolens beslut. I reservation nr 1 framhåller vi att erfarenheten av den hittillsvarande verksamheten bekräftar denna uppfattning. Att högsta domstolen i två fall har medgett resning och i båda fallen undanröjt marknadsdomstolens beslut är ett memento för riksdagen. De rättssäkerhets skäl som redan från början talade för att en möjlighet till överprövning borde införas har således fått ökad styrka. Det skall dock tilläggas att resningen berodde på formella fel i marknadsdomstolens handläggning.

I den andra moderatmotionen – där jag själv är en av motionärerna – hemställs att riksdagen begär att en kommitté skall tillsättas med uppgift att utarbeta nya riktlinjer för konsumentverkets verksamhet.

I en tid då köpkraften minskat och kraven på kunskap, noggrannhet och ekonomisering i hushållens inköp och konsumtion ökat, har konsumentverket till största delen frångått politiken att tillgodose behovet av information om varuutbudet, priser, kvalitet m. m. för att i stället satsa på att styra företagen genom detaljerade riktlinjer. Det finns anledning att fråga sig om utbudet av konsumentvaror skall regleras i ett byråkratiskt nätverk av detaljerade paragrafer. Till vilken kostnad sker detta arbete? På vilket sätt kommer det den enskilde konsumenten till hjälp i en köpsituation? Vilket

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

---

*Konsumentfrågor,
m. m.*

Torsdagen den
22 mars 1979

*Konsumentfrågor,
m. m.*

pris får konsumenten betala i form av prishöjningar på de varor och tjänster som berörs av konsumentverkets riktlinjer? I vilken utsträckning hämmas företagens produktutveckling? Enbart dessa frågeställningar motiverar den översyn som vi motionärer har begärt.

Konsumentverkets handlande har också utatts för kritik från många håll. Det har dessutom börjat kärva till sig i förhandlingarna med branscherna. Riktlinjer har utfärdats i protest från t. ex. researrangörerna. Dessa har formellt reserverat sig mot vissa delar av sina riktlinjer. Konsumentverket är också i fejd med andra myndigheter.

Näringsfrihetsombudsmannen, NO, framhåller bl. a. följande i ett tidningsuttalande: "Det är inte alltid så att de mindre företagen är företrädare i förhandlingarna om riktlinjerna utan bara de branschledande företagen --- De mindre företagen utgör en hälsosam konkurrens i konsumentens intresse. Det finns områden där stora företag är intresserade av regleringar för att stärka sin ställning. Vi har i enskilda ärenden stött på överenskommelser om riktlinjer som påverkat konkurrensförhållandet."

Detta säger NO, som i stället pläderar för ökad konsumentupplysning.

Även marknadsdomstolen är missnöjd med konsumentverket i berörda hänseenden. I ett yttrande till handelsdepartementet anför marknadsdomstolens ordförande följande synpunkter:

"I anslutning till behandlingen av KOVs förslag angående ändringen i instruktionen finner marknadsdomstolen det mycket angeläget att fästa handelsdepartementets uppmärksamhet på KOVs nuvarande sätt att presentera riktlinjerna. I pressmeddelande efter pressmeddelande liksom i diverse publikationer, bl. a. i KOVs tidskrift 'Konsumenträtt & ekonomi', presenteras riktlinjerna på ett för allmänhet och näringsidkare högst vilseledande sätt såsom att de skulle vara bindande oaktat statsmakterna på sin tid fann anledning att med särskilt eftertryck framhålla riktlinjernas karaktär av enbart rekommendationer. I anledning härav bör det enligt marknadsdomstolen i instruktionen uttryckligen påminnas om riktlinjernas rätta natur."

En fråga som brukar kopplas samman med konsumentpolitiken avser vilken ställning som skall tillkomma allmänna reklamationsnämnden, ett organ som ju har till uppgift att slita vardagslivets tvister mellan konsumenter och näringsidkare. Reklamationsnämnden består av ledamöter, som till lika delar representerar konsumenterna och näringslivet. Konsumenternas företrädare rekryteras bl. a. från konsumentverket, som också formellt utser dem. I sitt slutbetänkande föreslog den år 1976 tillsatta reklamationsutredningen att reklamationsnämnden även fortsättningsvis skulle vara organisatoriskt knuten till konsumentverket. En ledamot, rådmannen Allan Ekström, reserverade sig mot denna bindning under framhållande av att det borde vara en självklarhet i en västerländsk rättsstat att ett av två parter gemensamt inrättat organ för slitande av tvister dem emellan icke finge stå under ena partens lydnad eller eljest vara beroende av denna. Vi moderater instämmer självfallet i denna bedömning.

Även konsumentverkets agerande mot enskilda företag väcker uppseende. Enligt pressuppgifter utsattes kedjeföretaget Buketten för en inspektion av

rosor i sina 78 blombutiker. Inte nog med det – för varje butik skulle Buketten betala 800 kr. för kontrollen till konsumentverket! Man kan ju fråga sig om detta är rimligt. Man upplever sig vara utsatt för förgelseväckande byråkrati.

Det är till skada för konsumenterna, när det finns uppenbara risker – som NO påpekat – för snedvriden konkurrens. Verkets agerande kan medföra onödiga kostnader, som ytterst drabbar konsumenten, emedan dessa kostnader måste kompenseras genom motsvarande prishöjningar. Det är till skada för näringslivet, men speciellt är det till skada för marknadsekonomin – och det är det som frågan ytterst handlar om.

Om all den här kritiken, som jag har refererat, speglar ett verkligt förhållande, borde den för konsumentverket vara ett allvarligt memento. Många av de värdefulla och goda inslagen i verksamheten kan ju komma i skymundan för den här kritiken.

Vad jag, herr talman, för egen del vill säga är följande.

Samhällets konsumentpolitik måste utgå från konsumentens rätt till valfrihet och rätt att utifrån sin egen situation träffa ett önskat konsumtionsval. Det är individernas valfrihet och vilja till oberoende som skall styra företagets utbud av varor och tjänster. Konsumentverket skall inte uppträda som en konsumenternas ställföreträdare.

Utvecklingen mot att alltmer lagstifta och reglera konsumenternas och producenternas situation kan inte vara rimlig. Det kan även ifrågasättas om det var riksdagens avsikt, då målet för samhällets konsumentpolitik fastställdes 1972. Konsumenternas krav på en allsidig och tillförlitlig information om varor och tjänster har alltmer åsidosatts och därmed försvagat konsumenternas situation. Konsumentverkets verksamhet bör därför, som framhålls i motionen, i högre grad inriktas mot hushållsekonomisk forskning, varutester, utbildning och information, varför nya regler för verkets egen verksamhet bör utarbetas.

Insynsutredningens nyss framlagda rapport går ut på att ytterligare förstärka konsumentverkets inriktning mot producentpåverkan. Den kan, som vi påpekar i reservationen 2, betraktas som en bekräftelse av vår uppfattning om att den enskilde konsumentens situation inte längre står i centrum för konsumentpolitiken.

Det är angeläget att man snarast söker bryta den förhärskande tendensen att konsumentpolitiken i första hand blir en detaljreglering av företagets produktion och marknadsföring. I stället bör konsumentpolitiken inriktas på att skapa ökade förutsättningar för konsumenterna att själva på egen saklig grundval träffa sitt val på marknaden och att rätt använda och vårda förvärvade varor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande 1978/79:27, som bl. a. gäller exportfrämjande åtgärder, behandlar vpk-motionen 1021. Den tar upp en fråga som vi motionärer aktualiserade redan år 1977 och nu återkommer till

Torsdagen den
22 mars 1979

---

*Konsumentfrågor,
m. m.*

av skäl som jag senare i mitt anförande kommer att redogöra för.

Reklam och marknadsföring kan ha en kolossal genomslagskraft – det är bekant. Under 1976 och 1977 satte de engelska TV-serierna Arvingarna och Herrskap och tjänstefolk verkligen fart på försäljningen av engelska 1700-talsmöbler i Sverige. Då såldes pompösa lädersoffor, öronlappsfatöljer och sirliga tebord som aldrig förr. Långtradare gick i skytteltrafik till Sverige. Då kunde en representant för ett större svenskt möbelföretag meddela att man hade fyrdubblat försäljningen av engelska möbler sedan TV-serierna började. Från att tidigare ha utgjort endast 5 % av försäljningen steg den snabbt till 20 %. Och man menade då att för försäljningen av svenska möbler och för svensk heminredning var visningen i svensk TV av serierna Arvingarna och Herrskap och tjänstefolk närmast en katastrof.

Köparna var framför allt att söka inom den svenska medelklassen med äldre lägenheter och egna villor. Det var en flykt in bakom småborgerlighetens stängda dörrar. Bort till andra kulturer. Det var ett England som i brist på tillfredsställande framtid exporterade sitt förflutna. Det är det som utgjort en så stor lockelse på svensk källborgerlighet!

I Sverige fann man villiga köpare. Den småborgerliga eliten ville identifiera sig med Hammonds m. fl. och den viktorska eran, bona om sig och få det varmt och skönt, stänga ute en jäktad och otrygg värld där utanför med krig och svält. Detta har alltid varit källborgarnas livsideal. Även om möblerna enligt kännare på området var opraktiska och därtill självfallet inte gjorda på 1700-talet utan endast sentida efterapningar, fyllde de sin uppgift för hågade svenska småborgare.

Det är ett exempel på försåtlig indoktrinering parad med moderna reklammetoder som tacksamt anammades av en speciell målgrupp – den svenska småborgerligheten. Importen av utländska möbler var då uppe i 530 milj. kr. Det var under en tid då den svenska möbelindustrin kämpade med stora sysselsättningssvårigheter. Den nostalgiska vågen var katastrofal för svensk möbelindustri.

Självklart kan inte svensk möbelindustri använda exakt samma metoder som använts av England i det fall jag här har nämnt. Men ett svenskt mäss- och utställningsfartyg, som vi motionärer har föreslagit, skulle givetvis haft en god sortering av alster från svensk möbelindustri – svensk design – ombord, inte endast för orderupptagning utan för direkt försäljning.

Trots allt är den svenska möbelindustrin inte liten. Enligt siffror från 1977 var 10 500 arbetare sysselsatta i svenska möbelfabriker. Det gäller att säkra deras sysselsättning och utvidga denna del av svensk industri i en tid av omfattande arbetslöshet. Ett svenskt mäss- och utställningsfartyg skulle här kunna spela en väsentlig roll.

Men inte endast svensk möbelindustri skulle vara representerad. Möbelindustrin är här endast nämnd som ett exempel. Till produkterna från svensk mindre och medelstor industri hör även bl. a. den manuella glasindustrins alster, svenska textilier, svenska trähus. Samtliga dessa branscher har sysselsättningssvårigheter och bör därför uppmärksammas och stödjas.

Sverige är ett av de länder i Europa som har en mycket utvecklad och

omfattande mindre och medelstor industri. I hela landsändar domineras sysselsättningen av detta slag av industri.

Företagsamt folk finns det gott om i vårt land – kreativa och uppfinningsrika människor. Men då det gäller försäljningen – att kunna marknadsföra sina produkter, framför allt på utlandet – har det varit sämre ställt. Först och främst har kostnaderna lagt hinder i vägen för dessa företag, som saknar exporterfarenhet.

Även om det sedan länge ges betydande ekonomiska anslag till främjande av svensk utrikeshandel, förefaller det mig som om framför allt den svenska storindustrin har kunnat utnyttja dessa fördelar och varit den gynnade parten. Sveriges exportråd har sannerligen inte tyngts av speciellt intresse för den svenska mindre och medelstora industrins exportbehov. Här har de storfinansiella intressena varit avgörande. Detta framgår klart av näringsutskottets betänkande såväl 1977 som i år.

Vår motion 1976/77:160 behandlade samma problem som är aktuellt just nu. I sitt betänkande den gången, 1976/77:44, sade näringsutskottet följande, som jag, herr talman, gärna vill tillföra protokollet: "Utskottet vill dock framhålla att en effektiv modern marknadsföring förutsätter en långsiktig planering och en noggrann analys av marknaden och av produkternas marknadsförutsättningar. Sveriges exportråd är ansvarigt för samordningen av de svenska exportansträngningarna utomlands. Något förslag om ett mässfartyg såsom motionärerna har tänkt sig har exportrådet inte fört fram. Utskottet anser sig inte ha skäl att föreslå riksdagen att göra någon framställning till regeringen med anledning av motionen."

Sveriges exportråds passivitet, ja, negativa inställning till landets mindre och medelstora industri blev avgörande, varför utskottet den gången inte hade någon egen mening.

Hur är då förhållandet i år till vår motion? I näringsutskottets betänkande 1978/79:27 sägs bl. a. följande:

"Exportfrämjande åtgärder av det slag som motionärerna åsyftar har alltså hittills inte mötts av ett positivt gensvar från företagens sida. Mot denna bakgrund finner utskottet inte anledning att föreslå riksdagen att göra någon framställning till regeringen med anledning av motionen."

Denna skrivning är i hög grad intressant. Vad döljer sig bakom en dylik skrivning? 1977 måste det enligt näringsutskottet till "en effektiv modern marknadsföring" som "förutsätter en långsiktig planering och en noggrann analys av marknaden och av produkternas marknadsförutsättningar". Då nu Sveriges exportråd inte gjort detta, avstyrkte näringsutskottet vår motion.

Årets motion avstyrks med motiveringen att de företag som det här gäller inte har ställt sig positiva till de exportfrämjande åtgärder som vi motionärer har föreslagit. Svaret övervältras denna gång på de företag som skulle hjälpas, ty Sveriges exportråd – eller får man säga departementet – har i år varit inne på den linje som vi motionärer föreslagit. Men båda motiveringarna tycks ha något gemensamt: den obotfärdiges förhinder.

Vår motion i år skrevs under den allmänna motionstiden i januari. Motionen var denna gång inspirerad av ett nyhetsmeddelande i Sveriges

Radio att Hollands exportråd och holländska företagare hade chartrat ett fartyg, färjan Tor Scandinavia, av dess ägare Tor Line AB för en visnings- och försäljningsresa till Mellersta Östern, det rika och oljerika Saudi-Arabien, med besök i sju arabiska hamnar. Denna försäljningsresa är ju helt i linje med vad vi motionerade om i denna riksdag 1977. Vi motionärer återkommer alltså med motionen i år och frågar: Om holländarna kan, varför kan inte även Sverige?

Hur gick det då för holländarna? Jo, enligt Svenska Dagbladet "Araberna köper allt" och enligt Göteborgs handels- och sjöfartstidning "Succé för flytande holländska expon", för att nu citera rubriksättningen i båda dessa tidningar. Succé blev det tydligen, ty 91,8 % av deltagarna var beredda att delta i en eventuell ny flytande "Holland Expo".

Här några av resultaten, som de meddelades vid en presskonferens för holländska massmedia av ordföranden för det holländska exportrådet efter resans slut. Det kan låta som sagor ur Tusen och en natt, men allt såldes tydligen slut, inte ens krukväxterna som var med som prydnadsföremål blev kvar. De köptes i den sista hamnen av en arabisk köpman. Hade Tor Line velat bli av med färjan, hade det också gått bra. Kaptenen blev erbjuden 200 milj. kr.

Konsumentvaror av ganska oväntat slag hade stor åtgång. En av försäljarna sålde pommis frites, ketchup och majonnäs för 850 000 USA-dollar. Och vad sägs om den exportör av tulpanlökar som redan under den första dagen i den första hamnen – Djedda – sålde slut på hela sitt medhavda och hemmavarande lager. Här fanns också ombord en fabrikant av kompletta "badrumsmoduler" som efter två dagar till ett pris av 3 000 USA-dollar per styck sålde slut på sitt lager bestående av 3 000 enheter – en affär på ca 40 milj. kr.

Vad jag här har nämnt är några exempel som framgått av värderingen av denna flytande expo, återgivna i svenska tidningar.

Verkställande direktören för den holländska flytande expon som chartrat färjan hävdar bestämt att just en flytande expo är idealisk för små och medelstora företag. Vi motionärer tar den storstilade framgången för den holländska flytande expon som en intäkt för att vi varit inne på en riktig linje när det gäller att hjälpa den mindre och medelstora industrin i dess strävan att nå ut på exportmarknaden med sina produkter och därmed, vilket är huvudsaken i det här sammanhanget, skapa ökad sysselsättning i ett land med omfattande arbetslöshet.

Vår motion 1977 avstyrktes dock av näringsutskottet, och motiveringen har jag redan nämnt. Vår motion avstyrks även i år. Motiveringen är dock en helt annan än tidigare. Denna gång har Sveriges exportråd handlat, men frågan är: Hur har Exportrådet handlat?

I februari i år, alltså efter det att den motion som nu behandlas var skriven och väckt, gick Sveriges exportråd ut med en förfrågan till företag i landet om deltagande i en svensk industriell flytande expo. Men i deltagarvillkorens första punkt sägs det klart och tydligt ifrån att anmälan endast kan göras av företag som är abonnenter i Sveriges exportråd. Men då, herr talman, är ju de flesta företag som skulle kunna få ett handtag diskvalificerade. Vilka av de

mindre och medelstora företagen anser sig ha de ekonomiska möjligheterna att vara, som det heter, abonnenter i den exklusiva organisation som bär namnet Sveriges exportråd eller anser sig ha nytta av detta engagemang?

Jag anser att näringsutskottet drar fel slutsats när det inte vill att riksdagen skall bifalla vår motion. Man hänvisar till att företagen inte visat intresse för Exportrådets Mellanösterexpo. Men varför har de företag det här är fråga om inte visat intresse? Det är ju den avgörande frågan.

Har Exportrådet gått ut på rätt sätt? Har dess villkor för deltagande i projektet kanske varit hämmande? Det räcker ju inte med att bara skicka ut reklambjudanden i företagens brevlådor. Många mindre företag kanske är ovana vid detta slag av aktiviteter och tror att de bara är till för de stora kapitalstarka företagen. Många småföretag har säkerligen ingen vana vid exportförsäljning, trots att de tillverkar produkter som skulle kunna väcka intresse utomlands. Då är det just Exportrådets uppgift att genom aktiv kontakt stimulera dem, inte endast skicka ut papper och lita på att dessa mindre företag av egen kraft skall ge sig ut på utlandsmarknaden. Då får man sannerligen göra mer än endast skicka ut reklamfolderar.

Enligt regler från 1972, som fastställts av riksdagen, är deltagande i utlandsaktiviteter knutet till abonnemangstvång. Bara Exportrådets abonnenter får deltaga. Utskottet kritiserar detta då det gäller de importföretag, som förutsätts medfölja till sådana länder som kräver svenska inköp i utbyte mot svensk export. Denna kritik från utskottet mot Exportrådets abonnentregler är säkert riktig. Men kan inte samma kritik riktas mot detta abonnemangstvång för många av exportföretagen?

Kan det inte vara dags att modifiera reglerna även där? Det kan ju mycket väl tänkas, att Exportrådets expointiativ just hämmas av bl. a. abonnenttvång. Om man tänker på hur ett mindre företag skulle reagera, framstår detta som mycket sannolikt. Kanske småföretag inte anser sig kunna kosta på ett abonnemang enbart för att vara med om ett visst projekt. Kanske drar de sig för att ta på sig förpliktelser, innan de vet om de fortsättningsvis och fortlöpande vill deltaga i rådets aktiviteter.

Deras inställning i dessa stycken borde Exportrådet ta reda på. Det förefaller helt onaturligt, att det inte i dessa tider skulle finnas ett stort intresse från de mindre och medelstora företagens sida att vilja vara med och söka nya marknader. Den här frågan borde man från utskottets sida därför inte bara passivt lämna. Det får inte vara så att exportrådets villkor hämmar de små företagens intressen att deltaga i projekt det här är fråga om. I stället bör de på olika sätt uppmuntras att delta. Utskottet borde ha dragit den riktiga slutsatsen i stället för att bara släppa frågan ifrån sig som man gjort.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen 1021.

ARNE BLOMKVIST (s):

Herr talman! Inledningsvis vill jag gärna konstatera att utskottet delar Gustav Lorentzons och hans medmotionärens uppfattning att alla möjligheter att stödja företagens ansträngningar att marknadsföra sina varor utomlands självfallet bör tas till vara. Trots en hård kritik från herr

Torsdagen den
22 mars 1979

---

*Konsumentfrågor,
m. m.*

Lorentzons sida borde han ändå kunna glädja sig åt att Exportrådet tände på idén om den flytande utställningen. Rådet satsade 170 000 kr. på initierings- och införsäljningsarbetet. Detta är den första stora satsningen som gjorts för att få en kollektiv aktivitet till stånd. Men, herr Lorentzon, ändå kvarstår det faktum att det var företagen som inte ville vara med om att tillsammans genomföra en exportutställning på ett för detta ändamål utrustat fartyg. Det är mot denna bakgrund som utskottet inte kunnat biträda förslaget i motionen 1021.

Herr talman! Konsumentverket är den centrala förvaltningsmyndigheten för konsumentfrågor. Verkets primära mål är att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden. Det är naturligt att verksamheten i första hand inriktas på de problem som berör människornas liv, hälsa och säkerhet samt mera betydande ekonomiska livssituationer och frågor om rationalisering av hushållens arbete.

I samband med den aktuella debatten om konsumentpolitiken vill jag understryka att konsumentupplysning och producentpåverkan är de främsta medlen i konsumentverkets arbete.

Enligt utskottets uppfattning är det därför missvisande att, såsom reservanterna och motionärerna, sätta producentpåverkan och konsumentupplysning i motsatsställning till varandra. Det är inte minst genom direkt kontakt med näringsidkare eller branschorganisationer som konsumentverket söker förmå dem att ändra sig i sådana avseenden där man har funnit brister. Det kan här vara fråga om att dra tillbaka farliga produkter eller att utforma produktinformation på visst sätt. Det är också klart att ett viktigt led i den producentpåverkande verksamheten är de s. k. riktlinjer som konsumentverket, efter förhandlingar med berörda näringsidkare, arbetar fram för olika produktområden.

Herr talman! I reservationen 1 föreslås att riksdagen anmodar regeringen att omgående låta utreda frågan om införande av en överprövning av marknadsdomstolens beslut. Som framgått av Sten Svenssons anförande är det två av utskottets moderater som har följt upp ett delförslag i motionen 1978/79:1514 av Ingrid Sundberg och Rolf Clarkson. Jag tycker att det här finns anledning erinra om att konsumentombudsmannainstitutionen är en – internationellt uppmärksammas – svensk skapelse, som även har vunnit efterföljd i Danmark, Norge och Finland. Till de gemensamma dragen i dessa länder hör bl. a. inrättandet av ett specialorgan för de dömande uppgifterna inom den marknadsrättsligt uppbyggda delen av konsumentlagstiftningen – i vårt land marknadsdomstolen. Marknadsdomstolen består dels av ämbetsmän, dels av ledamöter företrädande motstående intressen som berörs av domstolens verksamhet. Domstolen har sedan bildandet 1971 och fram till juni 1978 handlagt 60 ärenden enligt konkurrensbegränsningslagen, 214 ärenden enligt marknadsföringslagen och 36 ärenden enligt avtalsvillkorslagen – tillsammans 310 ärenden.

Eftersom marknadslagstiftningen bygger på generalklausuler blir marknadsdomstolen i hög grad en prejudikatsbildande instans. När en prejudice- rande dom fallit har konsumentombudsmannen sedan möjlighet att ta upp

förhandlingar med andra företag som på motsvarande sätt brutit mot lagstiftningen och mot bakgrund av den fällande domen i marknadsdomstolen utfärda förbuds föreläggande eller träffa annan överenskommelse med näringsidkaren.

Liksom arbetsdomstolen, vars beslut inte heller får överklagas, består marknadsdomstolen till väsentlig del av företrädare för de motstående intressen som berörs av domstolens verksamhet. Såsom påpekas i utskottsberäkandet präglas marknadsdomstolens avgöranden av en betydande enighet, vilket innebär att intresserepresentanterna i de allra flesta fall samsas om en gemensam ståndpunkt. Det är betydelsefullt, med hänsyn tagen till domstolens rättsbildande funktion.

Och, Sten Svensson: Enligt utskottets mening är det inte lämpligt att beslut som har tillkommit på detta sätt skulle kunna omprövas av ett renodlat juristkollegium utan särskild inriktning på marknadsrätt.

I reservationen framhålls att högsta domstolen i två fall har medgett resning i ärenden som marknadsdomstolen har handlagt. Sten Svensson påpekade ju också detta i sitt anförande. I det ena fallet gällde det marknadsföringen i tidningen Helgextra, varvid frågan om gränsdragningen mellan marknadsföringslagen och tryckfrihetsförordningen prövades.

I det andra fallet gällde det Scientologkyrkans E-mätare. Kyrkans ledning vägrade dock konsumentombudsmannen att närmare studera den s. k. andliga mätaren. Efter framställan från konsumentombudsmannen lämnade marknadsdomstolen ett sådant tillstånd. Men eftersom apparaten inte kunde anses vara handlingar undanröjda högsta domstolen marknadsdomstolens beslut. Genom en lagändring har läget förändrats på ett sådant sätt att konsumentombudsmannen i dag har möjlighet att även se på en E-mätare.

Herr talman! Jag tycker att det är något långsökt att bl. a. ta dessa båda domslut som motiv för att utreda frågan om överprövning av marknadsdomstolens beslut. Därför ber jag att få yrka avslag på reservation nr 1.

I reservationen 2 finner reservanterna att kritiken i motionen nr 480 av konsumentverkets nuvarande verksamhet är väl underbyggd och föreslår att en kommitté skall tillsättas för att utarbeta nya riktlinjer för konsumentverkets verksamhet. I detta sammanhang vill jag även peka på ett uttalande i motionen, som har Sten Svensson som första namn. Man säger bl. a. att konsumentpolitiken i dag har förändrats till den grad, att man kan tala om att den har kommit in i en återvändsgränd. Såväl i reservationen som i motionen menar man att konsumentverket ägnar sig för mycket åt producentpåverkan och för litet åt konsumentinformation.

Herr talman! I Svenska Dagbladet av den 27 januari i år skriver samordnaren av konsumentverkets informationsverksamhet, Evert Helin, bl. a. följande:

”Det slår aldrig fel! Snart sagt var och varannan som sätter ett papper i skrivmaskinen eller en fot i talarstolen för att lufta kritiska åsikter om dagens konsumentpolitik varierar följande tema: Det finns ingen konsumentupplys-

ning längre. Bara lagstiftning, riktlinjeförhandlingar och annan producentpåverkan.

I extrema fall går man så långt att man utropar: När tänker konsumentverket ta sin informationsplikt på allvar? Med en sådan utgångspunkt kan debatten om konsumentpolitiken aldrig bli konstruktiv och seriös.

Visst finns det konsumentupplysning även i dag. Den t. o. m. utvecklas på ett ganska expansivt sätt, vid sidan av lagstiftningen och olika former av producentpåverkan. Inte minst påtagligt och positivt är den inmutning av nya problem- och produktområden som sker.”

Jag delar helt denna uppfattning. Jag vågar också påstå att samhällets konsumentupplysning aldrig förut varit så omfattande som nu. Det handlar verkligen om en kraftig upprustning i stället för en nedrustning, som Sten Svensson tidigare här har försökt göra gällande. Det finns exempelvis mångdubbelt fler konsumentvägledare i dag än tidigare. För tio år sedan fick 70 000 konsumenter individuell rådgivning per år. Förra året hade de kommunala konsumentvägledarna ca 150 000 rådgivningskontakter med konsumenterna, hemkonsulenterna ca 70 000 och konsumentverket/allmänna reklamationsnämnden ca 55 000. Sammanlagt blir det 275 000.

Konsumentverkets tidskrift Råd och Rön har i dag dubbelt så stor upplaga – närmare 200 000 – som för några år sedan. Antalet handböcker och andra trycksaker från konsumentverket ökar varje år, och informationskampanjerna är årligen större än tidigare.

Men vi kan aldrig bortse från att det här är fråga om resurser. Om alla konsumentverkets resurser skulle användas för konsumentinformation, skulle de ändå vara mycket obetydliga jämfört med de resurser som företagen använder för sin information och reklam. Näringslivets årliga reklaminsats brukar uppskattas till 4 miljarder kronor. Låt oss då komma ihåg att konsumentverket disponerar drygt 40 milj. kr. för hela sin verksamhet. Det är mot denna bakgrund som jag tycker att vi skulle kunna enas om att det inte är möjligt att nå alla konsumenter med konsumentinformation och att det är svårast att nå dem som allra bäst behöver informationen. Det är också i ett sådant sammanhang som vi skall se den nya konsumentpolitiska lagstiftningen under 1970-talet, som bl. a. ålägger företagen att ge en vederhäftig och utförlig information. Det är också med stöd av denna lagstiftning som konsumentverket och konsumentombudsmannen skall se till att företagen uppfyller lagstiftarens krav, inte minst genom producentpåverkan.

Det övergripande målet för konsumentverket är ”att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden”. Denna allmänt hållna målbeskrivning har i utskottsbetänkandet preciserats i en sammanställning av arbetsuppgifter. Jag vill rekommendera kammarens ledamöter att noggrant studera de 13 att-satserna på s. 14 och 15.

Med det anförda yrkar jag avslag även på reservationen 2. Jag vill också be att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Utskottets talesman, herr Arne Blomkvist, svarade inte på de frågor som jag ställde till honom. Däremot var han mycket gentil i sitt anförande då han harangerade motionärerna genom att säga att utskottet delade motionärernas uppfattning, framför allt när det gäller att skapa sysselsättning på det sätt som vi föreslår. Därtill skulle jag vara särskilt glad för att Exportrådet har tänt på vår idé att genomföra en flytande expo, som vi har motionerat om två gånger.

Men dessa i och för sig berömande ord räcker inte, herr Arne Blomkvist. Resultatet har ju uteblivit. Min fråga är: Varför har svenska företag inte tänt på idén? Den frågan ställde jag även i mitt inledningsanförande. Någon anledning måste det ju finnas, men detta talar utskottet mycket tyst om. Om det gick i Holland, borde det också ha gått för oss svenskar. Det är jag övertygad om. Här måste något fel ha begåtts. Har Exportrådet varit lika passivt i sitt arbete som det tidigare har varit när det har gällt en flytande expo? Jag tänker närmast på Älvsrabben och det fraktfartyg som under åren har använts för att dela ut folder, propagandaaffischer och annat i de hamnar som fartygen har anlöpt. Den verksamheten har varit ett fiasko från början till slut.

Jag ställer återigen frågan: Om det – vi utgår från detta – har varit hårt motstånd från de svenska medelstora och mindre företagen mot att här engagera sig, vad beror då detta motstånd på? Ett svar på den frågan skulle jag gärna vilja ha i dag från utskottets talesman Arne Blomkvist. Det är ju så frågan skall angripas, men det gör inte utskottet. Utskottet säger bara att det inte har visats något intresse från de svenska företagen – punkt och slut.

Det skulle alltså vara anledningen till att det inte blev någon flytande expo där svenska företagare kunde ha varit med. Vi vet allesammans vilka svårigheter småföretagen har – dessa svårigheter är inte obetydliga. Det finns kreativa och uppfinningsrika människor bland dessa småföretagare. Men frågan är hur de skall kunna sälja sina varor. Det är här det brister, och det är här hjälpen skall sättas in. Alla vet att det svenska exportrådet är storföretagens organisation. Rådet har under årens lopp sannerligen inte visat något intresse för svensk företagsamhet.

Då hela landsändar i vårt land lever på de mindre och medelstora företagen är detta ett stort problem när det gäller sysselsättningsfrågorna. Därtill är många av dessa mindre företag, genom sin legotillverkning, i dag i händerna på storindustrin. Om de stora företagen har det svårt, blir det svårt också för de mindre. Nog borde Sverige, som har en så dominerande industri av små och medelstora företag, kunna klara denna uppgift – att marknadsföra deras varor – lika bra som Holland klarar motsvarande uppgift.

Frågan är: Vad beror – om vi nu utgår från Exportrådets uppgifter, som återges i betänkandet – de svenska företagens motstånd på? Det har utskottets talesman icke berört.

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

---

*Konsumentfrågor,
m. m.*

Torsdagen den
22 mars 1979

*Konsumentfrågor,
m. m.*

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Med hänsyn till den knappa tiden vill jag begränsa mig till att enbart deklarerat att jag i mitt inlägg avstod från att uttrycka några värderingar beträffande de citat som jag redovisade. Jag nöjde mig med att enbart referera dessa, för att därigenom bekräfta att våra krav på en översyn av de berörda myndigheterna var välgrundade.

ARNE BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag kunde mycket väl tänka mig att Gustav Lorentzon skulle kritisera mig för att jag ägnade så liten tid av mitt anförande åt hans motion. Men på grund av rådande tidsbegränsningar – vi har ju hört Sten Svenssons inlägg, där han avstod från att i denna debatt framföra några värderande synpunkter på de ärenden som vi har att behandla – är det inte möjligt att mer ingående gå in på de frågeställningar som Gustav Lorentzon här har tagit upp.

Låt mig ändå till herr Lorentzon säga att det faktum att företagen icke ville delta i den kampanj som Exportrådet genomförde och som de verkligen försökte att intressera företagen för kvarstår. Jag tar för givet att man kommer att undersöka vilka faktorer som låg bakom detta. Jag tror alltså att det finns möjligheter för Gustav Lorentzon att få svar på de frågor som han har ställt från den institution som har kunskaperna på detta område.

Herr talman! Jag tror att Sten Svensson och jag har olika utgångspunkter när det gäller samhällets konsumentpolitik.

I TCO:s skrift *Konsumentfrågorna och tjänstemännen* beskrivs konsumentpolitik på följande sätt: "Konsumentpolitik är olika åtgärder som syftar till att stärka konsumenternas ställning gentemot producenter och distributörer. Utgångspunkten för konsumentpolitiken är således, att konsumenten är den svagaste parten och i behov av olika stödåtgärder." Enligt min mening är det här en utmärkt utgångspunkt för samhällets konsumentpolitik.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Betydligt fler av kammarens ledamöter är inne i kammaren just nu. Jag vet att de gärna vill resa hem och att de har trunkarna packade. Det har påverkat oss som står sist på talarlistan att minska taletiden så att man kan åka med sitt tåg. Jag tycker att det hade varit mera befogat att minska taletiden när man tidigare i dag höll på att mala långhalm i jordbruksfrågan. Jämfört med detta ämne så tog den frågan mycket längre tid.

Herr Blomkvist trodde att jag skulle kritisera honom för att han ägnade sig så litet åt min motion – det var ju så ont om tid. Jag vet inte om det var den direkta anledningen till att herr Blomkvist var litet korthuggen. Inte heller fick jag något svar på de frågor jag ställt i mitt huvudanförande och som jag senare upprepade i en replik. Jag frågar därför även nu: Vad var orsaken till att de företag som man enligt Exportrådet hade skickat folder till – det kostade 170 000 kr. – inte var intresserade av denna exportdrive? Då säger herr Blomkvist att han utgår från att Exportrådet kommer att undersöka frågorna. Ja, det var ju det utskottet skulle ha uppmanat Exportrådet att göra innan

detta betänkande framlades, men det har man tydligen inte gjort. Ni har visat samma passivitet som Exportrådet har gjort i den här frågan. Jag kan ju inte vända mig till Exportrådet och fråga om orsakerna till att detta intresse saknades. Det var er uppgift, herr Blomkvist.

Jag tror inte mycket på Exportrådet, som tidigare har använt metoder som Älvsnavben, fraktfartyg och annat för att klara sitt samvete. Jag tror inte att man har något särskilt intresse för Sveriges småindustri. Det är därför, herr Blomkvist, er uppgift att vända er till Exportrådet och fråga om dessa orsaker.

ARNE BLOMKVIST (s):

Herr talman! Gustav Lorentzon upprepar sina frågor till mig. Jag har besvarat dem tidigare, men jag vill än en gång understryka att med tanke på den långsiktiga planering som Exportrådet ändå måste ha, så är det alldeles uppenbart att man i detta arbete utvärderar de olika kampanjer som man har lagt upp.

Det finns all anledning att efter en misslyckad kampanj verkligen undersöka orsaken till att företagen inte velat delta i densamma. Jag kan, herr Lorentzon, ge ett enkelt svar på den frågan. Det var väl ändå så, att företagen ansåg att den här utställningen inte skulle ge vad man kunde vänta sig med tanke på de utgifter som uppkommit i samband med den. De resurser man hade var man tvungen att satsa på andra projekt.

Herr talman! Gustav Lorentzon har talat så mycket om den holländska satsningen och att den var så lyckad. Jag har sett ett uttalande av Sven-Erik Widing från Exportrådet. Han menar att det, med tanke på att en effektmätning knappast kan göras på ett dylikt projekt förrän efter mycket lång tid, är svårt att i dag med bestämdhet säga hur lyckad denna holländska satsning i Mellanöstern var.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag håller med Gustav Lorentzon om att genomslagskraften i TV naturligtvis är förödande och att den i hög grad påverkar en försäljningsdrive. Men folk påverkas ju också av annonser genom tidningarna. Vi vet t. ex. att Systembolaget säljer mer vitt vin när Meeths har sin vita vecka. Jag förstår inte vad det finns för samband här. Kvar står i alla fall det faktum att vad herr Lorentzon tidigare sagt beträffande sitt intresse för Exportrådet och dess arbete på intet sätt har markerats från vpk:s sida i form av motioner eller stöd till den föreslagna ökningen av anslaget till Exportrådet i syfte att hjälpa de mindre och medelstora företagen.

Vi hade i tisdags en motion i utskottet – kammaren håller mig kanske räkning för att jag nu går händelserna i förväg – där vpk yrkade avslag på anslaget till exportkreditnämnden. Vpk vill tydligen inte ha någon satsning på andra länder än socialistländer. Det har ni framfört i er partimotion och i otaliga sammanhang tidigare.

Till Gustav Lorentzon vill jag vidare säga: Påstå inte här i talarstolen att Exportrådet lämnar mindre och medelstora företag i sticket! I olika utveck-

Torsdagen den
22 mars 1979

*Konsumentfrågor,
m. m.*

lingsfonder i detta land förekommer vid ett flertal tillfällen under året sammankomster med företagarna i länet. Exportrådets medlemsavgifter när det gäller de mindre företagen är relativt blygsamma – ursprungligen uppgick de till 200 kr., men nu har de ökat något. De större företagen, kapitalistföretagen, som Gustav Lorentzon sade om jag nu inte missminner mig, utnyttjar inte Exportrådets tjänster i någon större omfattning. De stora företagen betalar en viss procentsats på vad man exporterar.

Även om jag kan delta i Gustav Lorentzons beklagande över att Exportrådet inte lyckats väcka intresse hos de mindre företagen när det gäller att delta i den aktuella resan med Tor Scandinavia till arabländerna, så vill jag ändå påstå att man gör betydande insatser på den byrå som har att bevaka frågan.

De mindre företagen är väl medvetna om att de kan få väsentliga bidrag för marknadsintroduktion, till att börja med 4 000 kr. – ett beslut som riksdagen tog förra året.

Jag tror inte att Gustav Lorentzon är riktigt informerad om hur Exportrådet arbetar. Man arbetar intensivt dels inom ramen för sin egen organisation, dels i varje utvecklingsfond i länet där man har ett 20-tal konferenser om året. Där borde de mindre företagen, om de nu hade varit intresserade av båtturen till arabländerna, ha kunnat delta.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av Arne Blomkvists anförande, men jag hoppas att det går bra att ge en replik även till Sven Andersson i Örebro.

Beträffande Arne Blomkvists anförande vill jag säga att han inte besvarade den fråga jag ställde och som jag tidigare ställt, varför hans inlägg mera kan betraktas som ett goddag – yxskaft.

Jag skall inte ta särskilt mycket tid i anspråk, det lovar jag, för annars kan jag få hela näringsutskottet på mig. Arne Blomkvist fick hjälp av Sven Andersson i Örebro nu, och jag vet inte hur många som kommer att dyka upp i fortsättningen.

Sven Andersson vet mycket väl att den flytande expo det var fråga om skulle gå till Mellersta Östern. Saudi-Arabien är ett rikt land, inte bara på olja utan också på pengar. Men Sven Andersson hamnade omedelbart i öststaterna. Jag har aldrig föreslagit att vi skall ha en flytande expo där, för jag tror inte alls det går. Det är brist på argument eller också är de mycket svaga.

Att jag inte skulle vara riktigt informerad om Exportrådet och hur det arbetar är jag helt överens med Sven Andersson om, för jag har aldrig varit på någon middag med Exportrådet, där man sammanträffar, diskuterar m. m. Jag kan bara utgå från vad som står i näringsutskottets betänkande, och det är det jag har talat om här.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag vill bara rätta mig själv där jag sade att det gällde en motion om anslag till exportkreditnämnden. Det gällde exportkreditbidrag som vpk yrkade avslag på.

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

Överläggningen var härmed slutad.

*Konsumentfrågor,
m. m.*

Punkterna 1-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

M o m . 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1021 av Gustav Lorentzon m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gustav Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkan-
det nr 27 punkten 8 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1021 av Gustav Lorentzon
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gustav Lorentzon begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-
ning gav följande resultat:

Ja - 238
Nej - 10

Punkterna 9-14

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 15

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservatio-
nen nr 1 av Margaretha af Ugglas och Sten Svensson, och förklarades den
förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sten Svensson
begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

*Konsumentfrågor,
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkan-
det nr 27 punkten 15 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Margaretha af Ugglas
och Sten Svensson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sten Svensson begärde rösträk-
ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav
följande resultat:

Ja - 211
Nej - 38

M o m . 3
Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 16 och 17
Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 18
M o m . 1
Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2
Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservatio-
nen nr 2 av Margaretha af Ugglas och Sten Svensson, och förklarades den
förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sten Svensson
begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkan-
det nr 27 punkten 18 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Margaretha af Ugglas
och Sten Svensson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sten Svensson begärde rösträk-
ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav
följande resultat:

Ja - 211
Nej - 38

M o m . 3-5
Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 17 Anmäldes och bordlades

Propositioner

1978/79:108 om organisationen av verksamheten med internationella adoptioner m. m.

1978/79:134 om behandlingen av gällande särställningar för vissa företag och myndigheter vid leveranser till staten, m. m.

*Konsumentfrågor,
m. m.*

§ 18 Anmäldes och bordlades

Motioner

1978/79:2226 av *Ove Karlsson m. fl.*

1978/79:2227 av *Iris Mårtensson m. fl.*

1978/79:2228 av *Ivan Svanström*

med anledning av propositionen 1978/79:99 om en ny trafikpolitik

1978/79:2229 av *Nils Hörberg*

med anledning av propositionen 1978/79:115 om riktlinjer för energipolitiken

1978/79:2230 av *Stig Alemyr m. fl.*

1978/79:2231 av *Bertil Fiskesjö och Anna Eliasson*

1978/79:2232 av *Thorbjörn Fälldin m. fl.*

1978/79:2233 av *Rolf Hagel och Alf Lövenborg*

1978/79:2234 av *Ove Nordstrandh m. fl.*

1978/79:2235 av *Ingegärd Oskarsson m. fl.*

1978/79:2236 av *Ingvar Svanberg m. fl.*

1978/79:2237 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:119 om vissa frågor rörande forskning och forskarutbildning

1978/79:2238 av *Nils Åsling och Per Stjernström*

med anledning av propositionen 1978/79:126 om medel för tidigareläggningar av vissa investeringar inom SSAB Svenskt Stål AB, m. m.

1978/79:2239 av *Erik Hovhammar m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:131 om ADB i arbetsförmedlingen m. m.

1978/79:2240 av *Elis Andersson och Erik Johansson i Hållsta*

med anledning av propositionen 1978/79:133 om organisation för arbetsmiljöfrågor, företagshälsovård samt personalutbildning och personaladministrativ konsultation m. m. inom statsförvaltningen

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

1978/79:2241 av *Gösta Bohman m. fl.*
1978/79:2242 av *Lars Werner m. fl.*
med anledning av propositionen 1978/79:138 om vissa anslagsfrågor m. m.
rörande försvaret

Anmälan om interpellation

1978/79:2243 av *Bonnie Bernström*
med anledning av propositionen 1978/79:143 om barn och kultur

1978/79:2244 av *Ove Karlsson m. fl.*
med anledning av propositionen 1978/79:145 om åtgärder för tekoindustri

1978/79:2245 av *Olof Palme m. fl.*
med anledning av propositionen 1978/79:153 om förbättrat studiestöd till
18–19-åringar i gymnasial utbildning

§ 19 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 22 mars

1978/79:167 av *Joakim Ollén* (m) till budget- och ekonomiministern om revisionen av statsförvaltningen:

I en revisionsanmärkning har revisionskontoret vid en statlig myndighet riktat anmärkning mot att myndighetens generaldirektör under mer än nio år utan någon kostnadsredovisning erhållit ett skattefritt representationsbidrag, f. n. uppgående till 1 000 kr. per månad, trots att någon rätt att utta sådant bidrag enligt regleringsbrevens lydelse under denna tid inte förelegat. Dessutom har generaldirektören uppburit ersättning för redovisade representationskostnader. Det bör nämnas att ingen annan generaldirektör veterligt har rätt att utfå representationsbidrag utan redovisning av kostnader. Till landshövdingar utgår däremot sådana i förväg fastställda representationsbidrag. Naturligt nog har landshövdingar emellertid inte rätt att därutöver få ut ersättning för redovisade kostnader. Huruvida något fel begåtts i detta ärende prövas nu av riksrevisionsverket.

Det revisionskontor som framställt anmärkningen är direkt underställt verksledningen i det granskade verket och således därmed den generaldirektör mot vilken anmärkningen riktats. Motsvarande förhållande råder för samtliga andra revisionskontor i statsförvaltningen. Vid en tidigare verkställd granskning av revisionskontorsorganisationen har riksrevisionsverket funnit allvarliga brister. Sålunda står revisionskontoren i ett faktiskt beroendeförhållande till de verksledningar som skall granskas, revisionskontoren är över

lag underbemannade, de har oklart preciserade arbetsuppgifter och de får ett otillräckligt stöd från RRV. Dessa missförhållanden och särskilt frågan om revisionens oberoende har tagits upp bl. a. i interpellation 1977/78:73 och i motion 1978/79:218. Den inträffade händelsen aktualiserar ånyo frågan om hur redovisningsrevisionen bör vara organiserad. Trots att en anmärkning i detta fall faktiskt framställts förefaller det klart olämpligt att den som skall granska bl. a. verksledningens förhållanden är underställd densamma.

Frågan om revisionens oberoende belyses också av att den nu aktuella generaldirektören från vederbörande departementschef mottagit ett brev, i vilket statsrådet gjort uttalanden rörande det anmälningsärende som nu anhängiggjorts vid riksrevisionsverket.

Inom RRV pågår sedan en tid överväganden rörande redovisningsrevisionens framtid. Det arbetet har emellertid ännu inte lett till något förslag.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande frågor till budget- och ekonomiministern:

1. Vilka slutsatser av det inträffade drar budget- och ekonomiministern rörande vikten av att den statliga förvaltningen granskas genom en effektiv och oberoende redovisningsrevision?

2. Ämnar budget- och ekonomiministern ta något initiativ för att påverka eller påskynda arbetet på en förändring av revisionsorganisationen?

§ 20 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 21 mars

1978/79:448 av *Ake Green* (s) till socialministern om ökade resurser till den av arbetskyddsstyrelsen utsedda s. k. centrala bedömningsnämnden:

Kravet på s. k. riktade hälsokontroller har från olika löntagarorganisationer efter hand skärpts, bl. a. för att få reda på eventuella lungförändringar hos personer som arbetar eller har arbetat i miljöer där risk för lungskador kan befaras.

Många av dem som genomgått en sådan kontroll har fått besked om att vissa lungförändringar kan misstänkas men att resultatet måste fastställas av den s. k. centrala bedömningsnämnden. Det innebär att den som fått vetskap om att en eventuell lungskada kan föreligga nu får vänta upp till ett år på ett slutligt utlåtande från bedömningsnämnden.

Ovissheten i väntan på undersökningsresultatet innebär en enorm psykisk press för den drabbade, som dessutom i många fall också måste byta arbetsmiljö genom omplacering till annat arbete. Vidare förlorar man självfallet också dyrbar medicinsk tid, ifall misstanken skulle visa sig vara befogad.

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

Meddelande om
frågor

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till socialministern:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd vidtaga för att centrala bedömningsnämnden skall få de erforderliga resurser som krävs för att nämnden snabbare skall kunna utföra sitt arbete?

den 22 mars

1978/79:449 av *Jan Bergqvist* (s) till arbetsmarknadsministern om anställningsskyddet för långtidssjuka:

När tänker regeringen lägga fram förslag om bättre anställningsskydd för långtidssjuka?

1978/79:450 av *Rolf Dahlberg* (m) till industriministern om kreditgarantin till Östbergs Fabriks AB i Alfta:

Östbergs Fabriks AB i Alfta i Gävleborgs län, som tillverkar skogbruksmaskiner, har under de senaste åren haft lönsamhetsproblem, liksom hela branschen i övrigt. F. n. är 156 anställda varslade om uppsägning. Efter denna nedskärning av personalstyrkan uppgår antalet anställda till ca 550 personer. Arbetsmarknaden i Alfta är i mycket stor utsträckning beroende av företaget.

Sedan några månader finns en framställning ingiven till industridepartementet om en industrikreditgaranti på 21 milj. kr. Något beslut i frågan har ännu ej fattats. Ytterligare dröjsmål kan vara ett hot mot hela företagens existens.

Med anledning av det framförda vill jag till industriministern ställa följande frågor:

När ämnar industriministern ge besked om kreditgarantin till Östbergs Fabriks AB i Alfta?

Påverkar statens förvärv av Kockums Industri AB handläggningen och bedömningen av detta ärende?

1978/79:451 av *Karl-Erik Häll* (s) till kommunikationsministern om bibehållande av postkontoret i Björkliden:

Postverket har i brev till Björklidens turiststation meddelat att man avser att dra in postkontoret i Björkliden och i stället införa "postväska".

Björklidens turistanläggning är nu under utbyggnad och torde i en framtid bli öppen året runt. Detta kommer tillsammans med tillkomsten av mellanriksvägen Kiruna-Narvik att kraftigt öka både turismen och antalet åretruntboende i Björkliden med omnejd.

Av den anledningen bedömer bl. a. Kiruna kommun postverkets åtgärd som helt oacceptabel.

Med anledning härav frågar jag kommunikationsministern:
Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidtaga för att förhindra en nedläggning av postkontoret i Björkliden?

Nr 110

Torsdagen den
22 mars 1979

1978/79:452 av *Inger Lindquist* (m) till utbildningsministern om rätt för vissa juridikstuderande att erhålla studiemedel:

*Meddelande om
frågor*

Sedan slutet av 1960-talet anordnar Stiftelsen Kursverksamheten vid Göteborgs universitet kurser som ingår i jur. kand.-examen. Dessa omfattar numera samtliga erforderliga ämnen. Deltagarantalet brukar varje termin uppgå till 300 à 400 studerande. Dessa är sedan flera år tillbaka förvägrade rätten till studiemedel.

1. Anser statsrådet att det är acceptabelt att juridikstuderandena i Göteborg år efter år förvägras rätten till studiemedel?

2. Om svaret är nej, vad avser i så fall statsrådet göra för att förbättra deras situation?

§ 21 Kammaren åtskildes kl. 18.50.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert